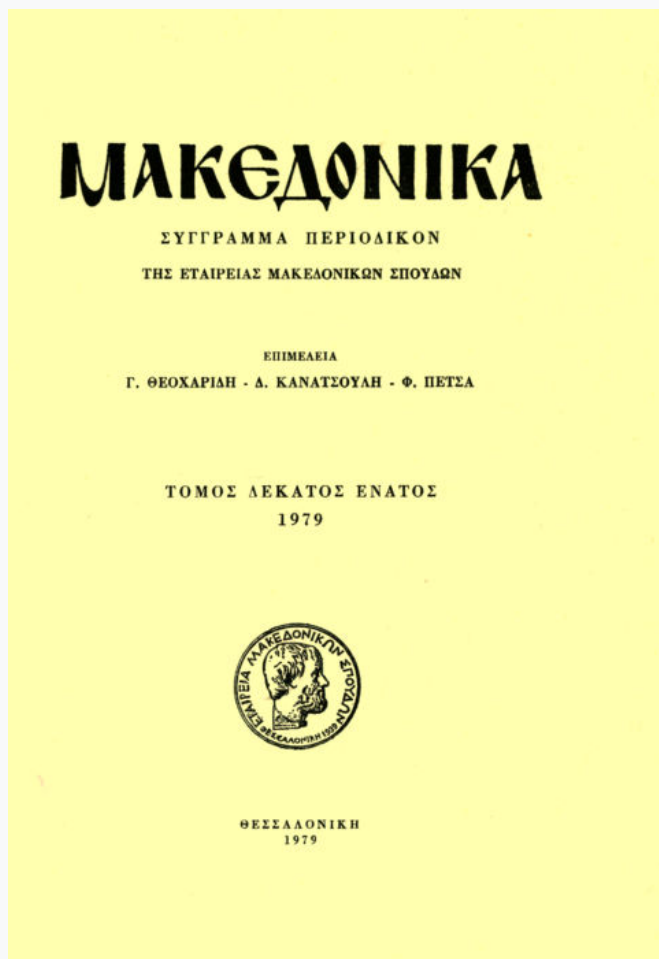

Μακεδονικά

Τόμ. 19, Αρ. 1 (1979)

Ο Κανυρμάμε και οι χριστιανοί κάτοικοι της Θεσσαλονίκης γύρω στα 1525

Βασίλης Δημητριάδης

doi: [10.12681/makedonika.473](https://doi.org/10.12681/makedonika.473)

Copyright © 2014, Βασίλης Δημητριάδης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Δημητριάδης Β. (1979). Ο Κανυρμάμε και οι χριστιανοί κάτοικοι της Θεσσαλονίκης γύρω στα 1525. *Μακεδονικά*, 19(1), 328–395. <https://doi.org/10.12681/makedonika.473>

Ο ΚΑΝΥΝΝΑΜΕ ΚΑΙ ΟΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ
ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΓΥΡΩ ΣΤΑ 1525

Τὸ 1972 ἐκδόθηκε ἀπὸ τὴ Βουλγαρικὴ Ἀκαδημία Γραμμάτων ἓνα «λεπτομερὲς τεφτέρι καταγραφῆς» (Defter-i Tahrir-i Mufasssal)¹ τῶν κατοίκων τῆς Θεσσαλονίκης, πὺ σύμφωνα μὲ τοὺς ἐκδότες τοῦ χρονολογεῖται ἀπὸ τὸ πρῶτο τέταρτο τοῦ 16ου αἰ.² Τὸ τεφτέρι αὐτὸ βρίσκεται στὴ Σόφια, στὸ Τμήμα Χειρογράφων τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Βουλγαρίας, μὲ στοιχεῖα CN 16/35. Ἀποτελεῖται ἀπὸ εἴκοσι φύλλα διαστ. 0,43×0,55 τ.μ. καὶ λείπουν ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος. Εἶναι γραμμμένο μὲ γραφὴ siyakat³ ἀνακατωμένη μὲ divani⁴. Ἡ ἀνάγνωση καὶ μετάφραση τοῦ κειμένου ὀφείλεται στὸν Nikola Poro-

ρον. Ἡ πρώτη σελίδα τοῦ χειρογράφου (1a) περιέχει μέρος τοῦ kanunnâme, μὲ τὸν ὅποιο καθορίζονται διάφοροι φόροι πὺ ἐπρεπε νὰ πληρώνουν οἱ κάτοικοι τῆς πόλης ἢ ὅσοι ἐμπορευόνταν σὲ αὐτῇ⁵. Στὶς ὑπόλοιπες καταγράφονται κατὰ συνοικίες οἱ κάτοικοι τῆς Θεσσαλονίκης, μουσουλμάνοι (2a-10b), χριστιανοὶ (10b-18a) καὶ Ἑβραῖοι (18a-20b), γιὰ φορολογικοὺς σκοποὺς. Οἱ μουσουλμανικὲς συνοικίες ἦταν 38, οἱ χριστιανικὲς δέκα καὶ οἱ Ἑβραῖοι χωρίζονται σὲ δύο ὁμάδες (cema'at), τῆς Alaman καὶ τῆς Espanya.

1. Γιὰ τὰ τεφτέρια αὐτά, τὴ σύνταξή τους καὶ τὴ σπουδαιότητά τους βλ. Halil Inalcık, Hicri 835 Tarihi Suret-i Defter-i Sancak-i Arvanid, Ankara 1954.

2. Fondes Turcici Historiae Bulgaricae, III, Edidit et comentarium fecit Bistra A. Čvetkova, Redactores B. Čvetkova-A. Razboynikov, Serdicae MCMLXII. In Aedibus Academiae Litterarum Bulgaricae, σ. 375-411. Τὸ χειρόγραφο πρέπει νὰ εἶναι ἓνα ἀπὸ αὐτὰ πὺ πούλησαν σὰν παλιόχαρτα οἱ Τούρκοι στοὺς Βουλγάρους (βλ. Paul Wittek, Les Archives de Turquie, «Byzantion» 13(1938) 692-693). Γιὰ τὰ φωτοαντίγραφα τοῦ χειρογράφου πὺ μοῦ παραχώρησε ἡ Ἑθνικὴ Βιβλιοθήκη εὐχαριστῶ ἰδιαίτερα τὴν προϊσταμένη τοῦ Τμήματος Χειρογράφων κ. Victoria Tileva.

3. Γιὰ τὴ γραφὴ siyakat βλ. L. Fekete, Die Siyaqat-Schrift in der Turkischen Finanzverwaltung, Budapest 1955.

4. Γιὰ τὶς διαφορὲς ἀραβικὲς γραφεῖς βλ. Mahmud Yazır, Eski Yazıları Okuma Anahtarı, Istanbul 1942. Ἐπίσης Ananiasz Zajaczkowski-Jan Rey-chman, Zaris Diplomatyki Osmansko-Tureckiej, Warszawa 1955.

5. Γιὰ τὴ σημασία τῶν kanunnâme βλ. Ö. L. Barkan, XV. ve XVI-inci asırlarda Osmanlı imparatorluğunda ziraî ekonominin hukukî ve malî esasları, I, Kanunlar, Κωνσταντινούπολη 1943, σ. IX-LXXII. Ἐπίσης J. Kabrda, Ὁ τουρκικὸς κώδικας (kanunnâme) τῆς Λαμίας, «Ἑλληνικά» 17(1960) 204, ὅπου καὶ βιβλιογραφία.

Δὲν εἶναι γνωστὸ γιὰ ποιοὺ λόγους καταγράφονται οἱ Ἑβραῖοι κατὰ cema'at καὶ ὄχι κατὰ συνοικία. Οἱ Ἑβραῖοι ποὺ προέρχονταν ἀπὸ τὴ Γερμανία, γνωστοὶ ὡς Aschkenazim, εἶχαν ἔρθει στὴ Θεσσαλονίκη τὸ 1470, ἐνῶ οἱ Ἑβραῖοι τῆς Ἰσπανίας, ποὺ ὀνομάζονταν Sepharadim, ἐγκαταστάθηκαν στὴ Θεσσαλονίκη κατὰ τὰ χρόνια 1497-1500¹. Εἶχαν ἐπομένως ἄρκετὰ χρόνια περάσει ἀπὸ τότε ὥς τὴν ἐποχὴ ποὺ ἔγινε ἡ καταγραφή καὶ ὅπωςδὴποτε εἶχαν ὀργανωθεῖ σὲ συνοικίες μὲ κέντρα τὶς συναγωγές τους.

Φυσικὰ ἡ καταγραφή αὐτὴ δὲν εἶναι ἡ πρώτη ποὺ ἔγινε στὴν πόλη κατὰ τὴν περίοδο τῆς τουρκοκρατίας, οὔτε γνωρίζουμε πόσες ἄλλες προηγήθηκαν ἢ ἀκολούθησαν. Ἡ πρώτη ἔγινε δύο ἢ τρία χρόνια μετὰ τὴν τελικὴ κατάκτηση καὶ ἀναφέρεται ἀπὸ τὸν Ἰωάννη Ἀναγνώστη².

Ὅπωςδὴποτε ὅμως ἡ σπουδαιότητα τῆς καταγραφῆς ποὺ ἔχουμε εἶναι ἀντιληπτὴ ἀπὸ κάθε ἐρευνητὴ τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας. Τὸ τεφτέρι προσφέρει πολὺτιμα στοιχεῖα σχετικὰ μὲ τὴ Θεσσαλονίκη σὲ μιὰ ἐποχὴ, γιὰ τὴν ὁποία πολὺ λίγες πληροφορίες ἔχουμε. Τὸ τμῆμα τοῦ kanunnâme ποὺ βρίσκεται στὴν ἀρχὴ δίνει μιὰ εἰκόνα γιὰ τὸ ἐμπόριο στὴν πόλιν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τοὺς φόρους καὶ τὰ κυριότερα προϊόντα τῆς.

Μεγαλύτερη σημασία ἔχει φυσικὰ ἡ ἀναγραφή τῶν ὀνομάτων τῶν κατοίκων. Μὲ αὐτὴ γνωρίζουμε πρῶτα ἀπὸ ὅλα τὸν ἀκριβὲ ἀριθμὸ τῶν ἀρρένων κατοίκων ὄχι μόνον ὁλόκληρης τῆς πόλης, ἀλλὰ καὶ κάθε συνοικίας. Βρίσκουμε ἐπίσης πόσοι ἀκριβῶς ἦταν οἱ χριστιανοὶ τῆς Θεσσαλονίκης ἀπὸ τοὺς μουσουλμάνους ποὺ ἀναγράφονται λείπουν ὅσοι δὲν φορολογοῦνταν, ὅπως ἦταν οἱ στρατιωτικοὶ καὶ οἱ διάφοροι ὑπάλληλοι τοῦ κράτους (ehl-i 'örf). Ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἑβραίων δὲν εἶναι πλήρης, γιατί δυστυχῶς ἔχει χαθεῖ ἕνας ἄγνωστος ἀριθμὸς σελίδων ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ τεφτεριού μὲ ἕνα τμῆμα τῆς καταγραφῆς τους.

Στὸ τεφτέρι ἐπίσης βρίσκουμε ποιὲς συνοικίες ὑπῆρχαν στὴν πόλιν ἑκατὸ περίπου χρόνια ἔπειτα ἀπὸ τὴν τελικὴ τῆς κατάληψη ἀπὸ τοὺς Τούρκους, τόσο τὶς τουρκικὲς ὅσο καὶ τὶς ἑλληνικὲς. Σημαντικὴ εἶναι ἡ ἀναφορὰ βυζαντινῶν ὀνομασιῶν συνοικιῶν, ὅπως τοῦ Ὁμφαλοῦ καὶ τῆς Καταφυγῆς. Πληροφοροῦμαστε ἀκόμη ποιὲς ἐκκλησίες καὶ ποιά τζαμιά ὑπῆρχαν τότε καὶ μπορούμε νὰ ἐπισημάνουμε πολλὰ ἀπὸ τὰ τζαμιά ποὺ ἦταν πρὶν ἐκκλησίες³.

1. Αρ. Ε. Βακαλοπούλου, *A History of Thessaloniki*, Θεσσαλονίκη 1963, σ. 78.

2. Γιάννη Τσάρα, Ἰωάννου Ἀναγνώστου Διήγησις περὶ τῆς τελευταίας ἀλώσεως τῆς Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1958, σ. 60-61. Ἡ καταγραφή ποὺ ἀναφέρει ὁ Ἀναγνώστης δὲν περιορίζεται βέβαια μόνο στὰ κτίρια, ἀλλὰ καὶ στοὺς κατοίκους.

3. Ὅλα αὐτὰ τὰ στοιχεῖα τὰ χρησιμοποιοῦ στὴ μελέτη μου ποὺ πρόκειται νὰ ἐκδοθεῖ σύντομα μὲ τίτλο «Τοπογραφία τῆς Θεσσαλονίκης κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς Τουρκοκρατίας (1430-1912)».

Παρακάτω θά ασχοληθούμε πρώτα με τὸν kanunnâme και τὰ στοιχεῖα ποὺ μπορούμε νὰ ἀντλήσουμε ἀπὸ αὐτὸν γιὰ τὴν ἱστορία τῆς Θεσσαλονίκης, καὶ ἔπειτα θά ἐξετάσουμε τὴν καταγραφή τῶν χριστιανῶν κατοίκων τῆς πόλης.

Α'. Ο ΚΑΝUNNÂME

Ἄν και ἀπὸ τὸν kanunnâme τῆς Θεσσαλονίκης τῆς ἐποχῆς αὐτῆς¹ σώζεται μικρὸ μόνο τμῆμα ἀπὸ τὸ τέλος του με πέντε ὄλο κι ὄλο ἄρθρα, οἱ πληροφορίες ποὺ προσφέρονται εἶναι ἀρκετὰ σημαντικές. Τὰ ἄρθρα ποὺ περιλαμβάνονται ἀναφέρονται στοὺς φόρους γιὰ τὰ ἀμπέλια καὶ τὰ προϊόντα τους, τὰ ἰχθυοτροφεῖα, τὰ «διαπύλια» τέλη, τὰ τέλη λιμενισμού καὶ τοὺς φόρους δημητριακῶν. Παρόλα αὐτὰ ὅμως μπορούμε νὰ διακρίνουμε ἀρκετὲς λεπτομέρειες τῆς ζωῆς στὴ Θεσσαλονίκη τῶν ἀρχῶν τοῦ 16ου αἰ.

Τὰ ἔσοδα ἀπὸ τοὺς φόρους τῆς Θεσσαλονίκης, τουλάχιστο κατὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, προορίζονταν γιὰ τὸ προσωπικὸ θησαυροφυλάκιο τοῦ σουλτάνου· στὴ σ. 1b, πρὶν ἀρχίσει ἡ καταγραφή τῶν κατοίκων, τίθεται ἡ ἐπιγραφή: «Βιλαέτι τῆς Θεσσαλονίκης. Χάσια τοῦ μεγαλειότατου Παντισάχ τοῦ Κόσμου. Εἶθε νὰ αὐξάνεται ἡ κυριαρχία του. Ἡ ἴδια ἡ Θεσσαλονίκη: Χάσι»².

Στὸ πρῶτο ἄρθρο τοῦ kanunnâme καθορίζεται ὁ τρόπος με τὸν ὁποῖο διατίθενται τὰ προϊόντα τῶν ἀμπελιῶν ποὺ ὑπῆρχαν στὴ Θεσσαλονίκη καὶ οἱ φόροι ποὺ καταβάλλονταν. Τὸ ἄρθρο ἀναφέρεται στὰ ἀμπέλια «τῆς ἰδίας τῆς Θεσσαλονίκης» (nefs-i Selânik)· αὐτὰ βρίσκονταν ἔξω ἀπὸ τὰ τείχη, στὰ περίχωρα. Ὑπῆρχαν ὅμως ἀμπέλια καὶ χωράφια καὶ μέσα στὴν πόλη, στὸ ἐπάνω τμῆμα τῆς. Ἦταν πάντως γνωστὰ τὰ ἀμπέλια ποὺ ὑπῆρχαν στὰ νοτιοανατολικά τῆς πόλης, στὴν περιοχὴ τῆς βυζαντινῆς Καλαμαριάς, ὡς τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς τουρκοκρατίας.

Κανονικὰ ἀπὸ τὰ προϊόντα τῶν ἀμπελιῶν ἔπρεπε οἱ ἀρμόδιοι ὑπάλληλοι

1. Ἐνας ἀκόμη kanunnâme τῆς Θεσσαλονίκης, κοινὸς ὅμως γιὰ τὴν πόλη αὐτὴ καὶ τὰ Σκόπια, σώζεται ἀπὸ τὸ 1568-1569 (976). Ἀναφέρεται ὅμως στοὺς ὅρους ποὺ χρησιμοποιονταν γενικά στὴν ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορία γιὰ τὴν κτήση τοῦ ἐδάφους, καὶ δὲν περιλαμβάνει κανένα εἰδικὸ γιὰ τὴ Θεσσαλονικὴ ἄρθρο (βλ. Barkan, ὅ.π., σ. 297-300).

2. «Vilayet-i Selânik. Hashâ-i hazret-i Padişâh-i 'alem, halada mülkühü. Nefs-i Selânik. Hassa». Ἐκτὸς ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη, στὸ ἐγιαλέτι τῆς Θεσσαλονίκης χάσια τοῦ σουλτάνου ἦταν ἐπίσης τὰ Σιδηροκάστια (Sidrekapsi), τὸ Ἀβρὲτ Χισάρ (Κιλίκις), οἱ Σέρρες, ἡ Καβάλα καὶ τὸ Σιδηρόκαστρο (Timur-Hisar). Ἐπίσης 150 χωριά, 14 γεωργικὲς περιοχὲς (mezra'a), 23 τσιφλίκια, τρία ἰχθυοτροφεῖα καὶ μιὰ λίμνη, με συνολικὸ ἐτήσιο εἰσόδημα 8.059.108 ἄσπρα (M. T. Gökbilgin, Edirne ve Paşa Livasi, Istanbul 1952, σ. 73).

Ὁ ὁρος vilayet τὸ 16ο αἰ. ἦταν συνώνυμος με τὸν ὅρο eyalet (Gökbilgin, ὅ.π., σ. 7).

νὰ κρατοῦν τὴ δεκάτῃ τῆς παραγωγῆς σὲ εἶδος (’ögr-i hâsil)¹. Ἐντὶ γι’ αὐτὸ ὅμως βλέπουμε ὅτι κρατοῦσαν «τὸ ἀντίτιμο τῆς δεκάτης» (bedel-i ’öşür), ἔναν χρηματικὸ φόρο ποῦ πλήρωναν συνήθως γιὰ τὰ χωράφια, ἐπάνω στὰ ὁποῖα χτίζονταν οἰκήματα, ἢ τὰ χρησιμοποιοῦσαν γιὰ ἄλλους σκοποὺς ἐκτὸς ἀπὸ τὴν καλλιέργεια σιτηρῶν, ὅπως γιὰ ἀλώνισμα, γιὰ τὴν ἐγκατάσταση ἀγορᾶς (pazar), ἢ γιὰ δενδροφύτευση. Ἐπεκτείνοντας τὸ νόμο αὐτὸ ἔπαιρναν bedel-i ’öşür καὶ ἀπὸ τὰ χωράφια στὰ ὁποῖα φύτευαν ἀμπέλια, μὲ βάση τὴν καλλιεργούμενη ἑκταση καὶ ὄχι τὴν παραγωγή, μετατρέποντας ἔτσι τὸ φόρο ἀπὸ φόρο πάνω στὰ παραγόμενα εἶδη σὲ φόρο τοῦ ἐδάφους. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἡ φορολογία γινόταν χρηματικὴ.

Ἄν καὶ ἡ συνθήκη αὐτὴ θεωροῦνταν καταπιεστικὴ ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ κράτος, στὴ Θεσσαλονικὴ ἐπικρατοῦσε ἀπὸ τὶς ἀρχὲς ἡδὴ τοῦ 16ου αἰ. Εἶναι ἐπομένως περίεργο γιὰτὶ ἀναφέρεται στὸν kanunnâme ταυτόχρονα μὲ μιὰ ἄλλη, βυζαντινὴ ἀσφαλῶς, «συνθήκη», τὸ «μονοπώλιο» (monopolye). Σύμφωνα μὲ αὐτὴ, ἔπειτα ἀπὸ τὴ συγκέντρωση τῆς δεκάτης σὲ εἶδος, τὰ προϊόντα ποῦ ἔμεναν στὰ χέρια τοῦ παραγωγοῦ, κρασί καὶ μούστος κυρίως, σφραγίζονταν καὶ γιὰ δύο μῆνες ἐπιτρεπόταν ἡ πώληση μόνο τῶν ποσοτήτων ποῦ εἶχαν συγκεντρωθεῖ ὡς δεκάτῃ. Ἐπειτα ἀπὸ τὸ διάστημα αὐτὸ οἱ παραγωγοὶ ἦταν ἐλεύθεροι νὰ ἀποσφραγίσουν τὰ προϊόντα τοὺς καὶ νὰ τὰ πουλήσουν ἢ νὰ τὰ χρησιμοποιήσουν οἱ ἴδιοι. Ἐφόσον ὅμως οἱ ἀμπελοκαλλιεργητὲς τῆς Θεσσαλονίκης πλήρωναν τὸ φόρο σὲ χρῆμα καὶ ὄχι σὲ εἶδος, ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ «μονοπώλιου» δὲν εἶχε κανένα λόγο.

Εἶναι ὅμως δυνατόν τὸ κρασί ποῦ πουλιόταν κατὰ τοὺς δύο αὐτοὺς μῆνες, νὰ προερχόταν ἀπὸ τὴν παραγωγή τῶν ἰδίων τῶν τιμαριούχων καὶ ὄχι τῶν φορολογουμένων καλλιεργητῶν. Ὅπωςδὴποτε ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ «μονοπώλιου» εἶχε σκοπὸ νὰ ξοδευτοῦν τὰ ἀποθέματα τοῦ κρασιοῦ ποῦ εἶχαν στὰ χέρια τοὺς οἱ σπαχῆδες ἢ οἱ φοροεισπράκτορες, προτοῦ οἱ καλλιεργητὲς ἀρχίσουν νὰ χρησιμοποιοῦν ἢ νὰ διαθέτουν τὴ δική τους παραγωγή.

Στὸν kanunnâme καθορίζονται κατόπιν τὰ «διαπύλια τέλη» ποῦ πληρώνονταν γιὰ τὰ προϊόντα ποῦ εἰσάγονταν στὴν πόλη. Ἔτσι γιὰ τὰ σταφύλια ποῦ μετέφερε ἓνα ἄλλογο εἰσπράττονταν πέντε ἄσπρα καὶ γιὰ τὸ φορτίο ἑνὸς ἁμαξιοῦ εἴκοσι ἄσπρα. Αὐτὰ ἴσχυαν μόνο γιὰ τοὺς μὴ μουσουλμάνους ραγιάδες. Οἱ μουσουλμάνοι δὲν φαίνεται νὰ πλήρωναν τίποτε, κι ἀκόμη μειωμένα κατὰ πολὺ ἦταν τὰ τέλη ποῦ πλήρωναν οἱ χριστιανοί, ἐφόσον πουλοῦσαν σταφύλια ποῦ προμηθεύονταν ἀπὸ ἀμπέλι μουσουλμάνου: μόνον ἐνάμισι ἄσπρο κατὰ φόρτωμα, χωρὶς νὰ διευκρινίζεται ἂν αὐτὸ εἶναι φόρτωμα ἀλόγου ἢ ἁμαξιοῦ.

1. Γιὰ τοὺς διάφορους ὁρους βλ. παρακάτω στὰ σχόλια ποῦ συνοδεύουν τὴ μετάφραση τοῦ kanunnâme.

Στό τέλος τοῦ ἴδιου ἄρθρου ὑπάρχει μιὰ διάταξη γιὰ τὰ δημητριακὰ ποὺ καλλιεργοῦνται μέσα στὴν πόλη· ἀπὸ αὐτὰ εἰσπράττονταν ἡ δεκάτη, ὅχι ὅμως ἓνας πρόσθετος φόρος ἐπὶ τῶν δημητριακῶν, τὸ *salariye*, ποὺ ἀντιστοιχοῦσε συνήθως μὲ τὸ 1/40 τῆς παραγωγῆς.

Τὸ δεύτερο ἄρθρο εἶναι σχετικὸ μὲ τὰ ἰχθυοτροφεῖα τῆς Θεσσαλονίκης. Πιθανὸ νὰ ἀναφέρεται στὰ ἰχθυοτροφεῖα ποὺ ὑπῆρχαν στὴν περιοχή τῆς Γεωργικῆς Σχολῆς, ἴσως ὅμως πρέπει νὰ συμπεριλάβουμε κι αὐτὰ ποὺ βρίσκονταν στὶς ὁχθες τοῦ Ἀξιοῦ καὶ τῶν ἄλλων ποταμῶν ποὺ χύνονται στὸν Θερμαϊκὸ.

Τὰ ἰχθυοτροφεῖα ἦταν *hassa*, ἀνῆκαν δηλαδή ἐξ ὀλοκλήρου στὸ σουλτάνο. Ἐνῶ στὰ ἰχθυοτροφεῖα τοῦ δημοσίου τὰ μισὰ ἀπὸ τὰ ψάρια ποὺ πιάνονταν ἀνῆκαν στὸ δημόσιο καὶ τὰ μισὰ στοὺς ψαράδες¹, τὰ ἰχθυοτροφεῖα τῆς Θεσσαλονίκης παραχωροῦνταν γιὰ ἐκμετάλλευσή μὲ πλειοδοσία γιὰ ἓνα ὀρισμένον χρονικὸ διάστημα, καὶ ὁ πλειοδότης, ὁ «*amil*», κρατοῦσε ὅλα τὰ ψάρια γιὰ λογαριασμό του, καταβάλλοντας στὸ τελωνεῖο τὴ δεκάτη.

Στὸν *kanunnâme* καθορίζεται καὶ ἓνας ἀκόμη φόρος, χρηματικὸς αὐτός, ποὺ ἀντιστοιχοῦσε μὲ τὸ ἓνα ἑκατοστὸ τῆς ἀξίας τῶν ψαριῶν ποὺ πουλοῦνταν. Πρέπει νὰ ἦταν βυζαντινός· ὀνομαζόταν «*mayirîye*» καὶ εἶναι πολὺ πιθανὸ νὰ προέρχεται ἀπὸ τὴ λέξη «μαγειρία». Ὅπως ὅποτε δὲν ἀναφέρεται σὲ ἄλλον γνωστὸ *kanunnâme*· ἀπὸ αὐτὸ πρέπει νὰ συμπεράνουμε ὅτι ἀπαντᾶται μόνο στὴ Θεσσαλονίκη. Ὁ φόρος αὐτὸς ἐπιβαλλόταν σὲ ὅλα τὰ ψάρια καὶ τὰ θαλασσινὰ ποὺ ἀλιεύονταν στὴ Θεσσαλονίκη. Ἀποτελοῦσε «τιμάριο», δηλαδή ἦταν ἔσοδο τοῦ *subaşı* τῆς πόλης, ποὺ εἶχε κυρίως ἀστυνομικὰ καθήκοντα.

Στὸ σχετικὸ μὲ τὰ διαπύλια τέλη ἄρθρο καθορίζονται τὰ ποσὰ ποὺ πληρώνουν ὅσοι εἰσάγουν στὴν πόλιν μαλλιά, κρασιά, πεπόνια καὶ καρπούζια, δημητριακὰ, καυσόξυλα καὶ χόρτο. Τὸ χρηματικὸ ποσὸ ποὺ καταβαλλόταν καθορίζεται ἀνάλογα μὲ τὴν ποσότητα τῶν εἰσαγωγέων εἰδῶν, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ μαλλιά, τὰ καυσόξυλα καὶ τὸ χόρτο, ἀπὸ τὰ ὁποῖα κατακρατοῦνταν μιὰ ὀρισμένη ποσότητα. Ἀπὸ τὸ φόρο ἐξαιροῦνταν τὸ σιτάρι καὶ τὸ κριθάρι, καθὼς καὶ τὸ ἀλεύρι, γιὰ τὰ ὁποῖα δὲν πληρωνόταν κανένας φόρος· ἴσως τὸ μέτρο αὐτὸ εἶχε σκοπὸ νὰ τονώσει τὴν εἰσαγωγή τῶν σιτηρῶν, τὰ ὁποῖα σπίνιζαν τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνι στὴ Θεσσαλονίκη. Καὶ οἱ φόροι ὅμως ποὺ πληρώνονταν γιὰ τὰ ἄλλα εἰσαγόμενα εἶδη δὲν ἦταν βαρεῖς.

Ἀρκετὸ ἐνδιαφέρον παρουσιάζει τὸ ἄρθρο ποὺ καθορίζει τὰ τελωνειακὰ τέλη. Ἡ ὀνομασία ποὺ οἱ Τοῦρκοι ἔδιναν σὲ αὐτὰ, «*Selânik kapudanlığın rusumî 'adeti*», δηλαδή «συνήθεια τῶν φόρων τοῦ καπετάνιου τῆς Θεσσαλο-

1. Barkan, ὁ.π., σ. 329.

νίκης», φανερώνει καὶ πάλι τὴ βυζαντινὴ του προέλευση¹. Ὁ ὁρος δὲν συναντᾶται πουθενά ἄλλου. Ἡ «συνήθεια» αὐτὴ ἦταν ἀντίστοιχη μὲ τὸ «φόρο λιμένος» (resm-i liman), ποὺ βρίσκουμε σὲ ἄλλα μέρη, ὅπως στὴ Ρόδο καὶ στὴν Κῶ².

Μὲ τὶς διατάξεις τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ καθορίζονται πρῶτα τὰ τέλη ἐλλιμενισμοῦ, ἄσχετα μὲ ὅσα πληρώνονταν γιὰ τὴ φόρτωση ἢ ἐκφόρτωση τῶν ἐμπορευμάτων ποὺ μεταφέρονταν³. Διάκριση γίνεται ἀνάμεσα στὰ «φράγκικα» πλοῖα, τὰ πλοῖα μὲ ὀθωμανικὴ σημαία καὶ τὰ πλοῖα νηολογίου Θεσσαλονίκης. Τὰ πλοῖα ἐπίσης χωρίζονται σὲ αὐτὰ ποὺ εἶχαν ὀλόκληρο θωράκιο ἢ μισὸ θωράκιο (külek). Ὁ χαρακτηρισμὸς «φράγκικο» ἀναφέρεται στὰ πλοῖα ὄλων τῶν κρατῶν τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, χωρὶς διάκριση.

Κατὰ τὸν ἐλλιμενισμό τοὺς τὰ εὐρωπαϊκὰ μεγάλα πλοῖα ἔπρεπε νὰ παρδῶσουν στὸ τελωνεῖο «ἓνα κεφάλι ζάχαρη καὶ εἴκοσι κομμάτια σαπούνη». Τὸ δικαίωμα ἀποπλεῦσεως ἦταν ἓνα χρυσὸ φλουρί γιὰ τὰ μεγάλα σκάφη καὶ μισὸ γιὰ τὰ μικρά—ἀκόμη μιὰ ἀπόδειξη γιὰ τὴ βυζαντινὴ προέλευση τοῦ φόρου, καθὼς ἡ τουρκικὴ φορολογία βασιζόταν στὸ ἀσημένιο ἄσπρο καὶ ὄχι σὲ χρυσὰ νομίσματα. Ἰδιαίτερα πληρωνόταν ἡ προμήθεια παξιμαδιοῦ, τοῦ ὁποῖου μεγάλῃ ἦταν ἡ παραγωγή στὴ Θεσσαλονίκη⁴. Γιὰ κάθε καντάρι ποὺ ἔπαιρναν τὰ πλοῖα ἀπὸ τὸ προϊόν αὐτό, πλήρωναν ὡς τέλος ἓνα ἄσπρο. Τὰ πλοῖα μὲ ὀθωμανικὴ σημαία πλήρωναν δεκαοκτὼ ἄσπρα ὅταν ἀπέπλεαν καὶ δὲν ὑποβάλλονταν σὲ φόρο γιὰ τὴν προμήθεια παξιμαδιοῦ. Τὰ πλοῖα νηολογίου Θεσσαλονίκης πλήρωναν κατὰ τὸν ἀπόπλου τοὺς εἴκοσι ἄσπρα.

Τὸ τελευταῖο ἄρθρο τοῦ kanunnâme συμπληρώνει τὶς διατάξεις γιὰ τὴν ἐμπορία τῶν σιτηρῶν, τῶν προϊόντων τῶν ἀμπελιῶν, τὸ λινάρι καὶ τὸ βαμβάκι. Γενικὰ τόσο οἱ μουσουλμάνοι ὅσο καὶ οἱ μὴ μουσουλμάνοι κατέβαλλαν ὡς δεκάτη ('özü) τὸ ἓνα δέκατο τῆς παραγωγῆς, ὡς salariye ὅμως οἱ μουσουλμάνοι ἔδιναν 2,5% καὶ οἱ μὴ μουσουλμάνοι 3% τῆς παραγωγῆς τους. Μὲ

1. Τὸ ἀξίωμα τοῦ «καπετάνιου» τῆς Θεσσαλονίκης ἀναφέρεται σὲ βενετσιάνικο ἔγγραφο τοῦ 1425 (Κ. Μέρτζιου, Μνημεῖα Μακεδονικῆς Ἱστορίας, Θεσσαλονίκη 1947, σ. 66). Ὁ λιμενάρχης τῆς Θεσσαλονίκης κατὰ τὸ 1751-1752 (1165) ὀνομαζόταν Selânik iskelesinin liman re'isi: ὁ re'is τοῦ λιμανιοῦ τῆς σκάλας τῆς Θεσσαλονίκης (Ἱεροδικαστικὸ Ἀρχεῖο Θεσσαλονίκης, ἀρ. κῶδ. 81, σ. 66). Ἡ ἀραβικὴ λέξη re'is (κεφαλὴ) ἔχει πάρει στὰ τουρκικὰ τὴ σημασία «καπετάνιος». Ἡ μετάβαση ἀπὸ τὸν ἐλληνικὸ στὸν τουρκικὸ ἀντίστοιχο ὁρος δὲν εἶναι γνωστὸ πότε ἐγίνε.

2. Barkan, ὁ.π., σ. 339.

3. Βλ. καὶ Β. Κρεμμυδά, Τὸ ἐμπόριο τῆς Πελοποννήσου στὸ 18ο αἰῶνα (1715-1792), Ἀθήνα 1972, σ. 68.

4. Γιὰ τὴν προμήθεια παξιμαδιοῦ κατὰ τὸν 18ο αἰ. βλ. Μέρτζιου, ὁ.π., σ. 407, 440, 451. Ὁ Μέρτζιος μεταφράζει ἀπὸ τὰ βενετσιάνικα ἔγγραφα «γαλέτα», δὲν ὑπάρχει ὅμως ἀμφιβολία ὅτι πρόκειται γιὰ τὰ «παξιμάδια» τῶν τουρκικῶν ἐγγράφων.

salariye dēn ἐπιβαρύνονταν τὸ βαμβάκι, τὸ λινάρι, τὰ φροῦτα καὶ τὰ λαχανικά, τὰ προϊόντα δηλαδὴ ποὺ δὲν εἶχαν ἄχουρα.

Τὸ κείμενο τοῦ kanunnâme

^{/1} Kanun-ı ^{/2} bağat-ı gebrâ n-ı nefsi Selânik Nefs-i Selânik kâfirleri bağlarından bedel-i ‘öşr ve monopolye^{/3} kanun budur ki kendü bağlarını bozub üzümü şehre taşırub, şehirde satarlar Hisar kapusına^{/4} gelüb her at yüküne beşer akçe resim alınur ‘Araba yüküne yiğirmi akçe resim virürler Ama kâfir müsülmân bağından^{/5} üzüm satub olsa üzümü şehre götürür yüküne bir buçuk akçe resim alınur ve şehir sınırında ekilen gallâtun^{/6} ‘öşri alınur Salariaresi alınmaz

^{/7} Kanun-ı^{/8} dalyan ha Selânik dalyanlarının kanunu budur ki hassa dalyanlardur ‘amile satılır ‘Amil kendü^{/9} avladub balığ-ı ‘âmm kabz eder ama satılan balığdan her nerede satılursa ‘öşrin gümrüğe virür Ve yüz^{/10} akçede bir akçe «mayiriye» diyü Selânik subaşıasına virür Ana timar yazılmışdur

^{/11} Kanun-ı^{/12} evba b-ı kala-ı Selânik Selanik kalası kapularının rusûmı kanun budur ki koyun yapağısı^{/13} gelse at yükünden bir yapağı ve ‘araba yükünden dört yapağı alınur Ve her yüki gelse dört yüke bir akçe^{/14} alınur ‘Arabayla fucile gelse ‘araba buçuk akçe alınur Ve kuru imiş şehirden çıkub taşra gitse dört yüküne bir akçe^{/15} alınur Ve yaş imiş gelse dört yüküne bir akçe alınur Ve kavun ve karbuz gelse yaş imiş gibidur Ve yükle^{/16} pirinç gelse dört yüke bir akçe alınur Ve un ve buğday ve arpa gelse nesne alınmaz bular dan gayrı hububatdan^{/17} dört yüke bir akçe alınur Yükle odun gelse yükden bir ağaç odun alınur Ve yükle ot gelse yükden^{/18} bir demed ot alınur

^{/19} Kanun-ı^{/20} kapudan-ı Selânik Selânik kapudanlığının rusumu adeti budur ki Frenk kükesi gelse limonda^{/21} konse eğer bütün küleklil olursa bir baş şeker ve yiğirmi kalıb sabun getirür gidicek aranub^{/22} destur virirler ol vakti bir filori virür Yarım küleklil olursa zikr olanun nisfi^{/23} virür Ve Frenk ağır bari gelse yiğirmi kalıb sabun getirür gidicek on sekiz akçe alınur

^{/24} Ve zikr olan gemiler peksimad satın alsa kantarda bir akçe alınur Ve padişahımız memleketde Istanbuldan^{/25} ve gayrinden gemiler gelse gitmelü olicak on sekiz akçe alınur Bu memleketden olan gemiler^{/26} peksimad alsalar nesne alınmaz Ve Selânik gemilerinden sefere gitseler gidicek her gemiden yiğirmi akçe alınur^{/27} Ve mükerrer Selânik gemilerinden sefere gitseler gidicek her gemiden yiğirm akçe alınur Ve Selânik denizinden^{/28} balık ve istridiya ve bularun emsalı olanı cuzvi mayiriye alınur Ve hariçten gelen gemilerden bazı ki direki veya sereni yenilenmelü olub yenisini alsa eskisini kapudan alur

^{/30} Kanun-ı^{/31} taşir-i hububat ve bağat ve gayrihadur Vilayet-i Selânik mü-

slümanlardan her yüz kilden on kile/³² ‘öşr ve iki buçuk kile salariye alınur Ve kefereden her yüz demedden on demed ‘öşr ve üç/³³ demed salariye alınur Ama penbeden ve ketandan ve eyu(?) meyveden ve sebzevatdan ‘öşr alınur/³⁴ salariye alınmaz Ve bağlarının ‘öşr alınan yerlerde yıldan iki ay mesûline dutlar.

Μετὰφραση

Νόμος¹ γιὰ τὰ ἀμπέλια τῶν ἀπίστων τῆς Ἰδίας τῆς Θεσσαλονίκης. ‘Ο νόμος γιὰ «τὸ ἀντίτιμο τῆς δεκάτης»² καὶ τὸ «μονοπώλιο»³ ἀπὸ τὰ ἀμπέλια τῶν ἀπίστων τῆς Θεσσαλονίκης εἶναι ὁ ἐξῆς: ‘Αποσφραγίζοντα⁴ τὰ ἴδια τους τὰ ἀμπέλια μεταφέρουν στὴν πόλη τὰ σταφύλια καὶ τὰ πουλᾶνε στὴν πόλῃ· ἀπὸ τὸ φόρτωμα⁵ κάθε ἀλόγου ποῦ ἔρ-

1. Kanun: Νόμος. Γιὰ τὸν ἑλληνικὸ αὐτὸν ὄρο καὶ τὴ χρῆση του στὶς ἰσλαμικὲς χώρες καὶ κυρίως στὴν ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορία βλ. H. Inalcık, Kanun καὶ Kanunnâme, EI², τ. 4, 558-566, ὅπου καὶ βιβλιογραφία.

2. Bedel-i ‘öşur: ἀντίτιμο τῆς δεκάτης. Σύμφωνα με τὸν kanunnâme τῆς Κιουτάχιας τοῦ 1528(935) «ἀπὸ τὰ ἀμπέλια καὶ τοὺς κήπους εἶναι ὀθωμανικὸς νόμος νὰ λαμβάνεται νόμιμα “δεκάτῃ τῆς παραγωγῆς” (“ösr-i hasil). Μερικὲς φορὲς ὁμως με καταπίεση τῶν ραγιάδων λαμβάνεται “ἀντίτιμο τῆς δεκάτης” (bedel-i ‘öşür)» (B a r k a n, δ.π., σ. 25). ‘Ο φόρος αὐτὸς εἰσπράττονταν ἀπὸ τίς γαῖες τοῦ δημοσίου ἢ τίς βακουφικὲς, στὶς ὁποῖες ἐπάνω χτίζονταν σπίτια καὶ καταστήματα ἢ τίς χρησιμοποιοῦσαν γιὰ ἄλλους σκοποὺς, ὅπως γιὰ ἀλώνισμα, γιὰ τὴν ἐγκατάσταση ὑπαίθριας ἀγορᾶς (παζαριοῦ), γιὰ τὸ φύτεμα δάσους κ.λ., ἐπειδὴ αὐτὲς δὲν καλλιεργοῦνταν (Mehmet Zeki Pakalın, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü (Λεξικὸ ὀθωμανικῶν ἱστορικῶν ὀρων καὶ ἐκφράσεων), β’ ἐκδόση, τ. 1, İstanbul 1971, σ. 186). Bedel-i ‘öşür πλήρωναν ἐπίσης ὅσοι ἐγκατέλειπαν τὴ γεωργία καὶ ἀπασχολοῦνταν με κάποιο ἄλλο ἐπάγγελμα, ὅπως ἀμαξηλάτες, ψαράδες καὶ ἐργάτες (B a r k a n, δ.π., σ. 271, 288). Bedel-i ‘öşür πλήρωναν καὶ στὴν Πελοπόννησο γιὰ τὰ ἀμπέλια ποὺ καλλιεργοῦσαν, 24 ἄσπρα γιὰ κάθε στρέμμα (B a r k a n, δ.π., σ. 328). Τὸν ἴδιο φόρο εἰσέπρατταν καὶ γιὰ τίς κυτέλες (B a r k a n, δ.π., σ. 26, 329).

3. Monopolye: μονοπώλιο. ‘Ο φόρος αὐτός, βυζαντινὸς ἀσφαλῶς, ὅπως δείχνει καὶ ἡ ὀνομασία του, ἐπιβαλλόταν στὸ κρασί καὶ στὸ μούστο· κατὰ τοὺς δύο πρώτους μῆνες ἀπὸ τὴν παραγωγὴ τους ἀπαγορευόταν στοὺς παραγωγοὺς νὰ τὰ πουλήσουν. Κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ πουλοῦσαν τὴν ποσότητα ποὺ κρατοῦσαν ἀπὸ τὰ προϊόντα αὐτὰ ὡς δεκάτῃ οἱ subaşı καὶ οἱ σπαχῆδες, σὲ τιμὴ ποὺ οἱ ἴδιοι καθόριζαν. Τὸ κρασί ποὺ ἔμενε στὰ χέρια τῶν παραγωγῶν σφραγίζονταν ὥσπου νὰ περάσουν οἱ δύο αὐτοὶ μῆνες. Τότε μόνο ἀποσφραγίζονταν (mühür bozmak) καὶ πουλιόταν (B a r k a n, δ.π., σ. 99, 290, 305, 393). Σὲ πολλὰς περιοχὲς τὸ διάστημα τοῦ monopolye ἦταν δύο μῆνες καὶ δέκα μέρες (B a r k a n, δ.π., σ. 270, 291, 302, 307, 321) καὶ ἄλλοι 75 μέρες (δ.π., σ. 283). Στὴ Θεσσαλονικὴ ἡ διάρκεια τοῦ monopolye ἦταν δύο μῆνες, ὅπως καθορίζεται στὸν τελευταῖο kanun.

4. Bağları bozur: ἀποσφραγίζοντας τὰ ἀμπέλια. ‘Ο ὁρος συναντᾶται καὶ σὲ kanunnâme τοῦ λιβᾶ Koran Şamturna (:) τῆς ἐποχῆς τοῦ Σελίμ Β’ (1566-1574). Πρέπει νὰ δηλώνει τὴν ἀποσφράγιση τῶν προϊόντων τῶν ἀμπελιῶν.

5. Yük: φορτίο, φόρτωμα ἐνὸς μεταγωγικοῦ ζώου, ποὺ ποικίλλει σὲ βάρος ἀπὸ τόπο σὲ τόπο (K a b r d a, ‘Ο τουρκικὸς κώδικας τῆς Λαμίας, σ. 213-214). Τὸ φορτίο ἐνὸς ἀμαξιοῦ ὑπολογιζόταν ἴσο με τέσσερα φορτῶματα ζώου.

χεται στην πόλη του κάστρου¹ εισπράττεται φόρος² πέντε άσπρα³· για ένα φόρτωμα άμαξιού εισπράττεται φόρος είκοσι άσπρα. "Αν όμως ένας άπιστος πάρει να πουλήσει σταφύλια από άμπέλι μουσουλμάνου, έφóσον φέρνει τὰ σταφύλια στην πόλη, εισπράττεται για κάθε φόρτωμά του φόρος έναμισι άσπρο. "Από τὰ δημητριακά που καλλιεργούνται μέσα στὰ όρια της πόλης εισπράττεται δεκάτη⁴ salariye⁴ από αυτά δέν εισπράττεται.

Ν ό μ ο ς τ ω ν ι χ θ υ ο τ ρ ο φ ε ί ω ν. "Ο νόμος τών ιχθυοτροφείων της Θεσσαλονίκης είναι ό εξής: Εί ναι ιχθυοτροφεία hassa⁵. Πουλιούνται στόν 'amil⁶. "Ο 'amil ψαρεύει (μέ τούς ανθρώπους του) ό ίδιος και πιάνει όλα τὰ ψάρια. "Από τὰ ψάρια που πουλά, όπου κι άν τὰ πουλήσει, δίνει τή δεκάτη στο τέλοςνεό. "Ενα άσπρο στὰ εκατό δίνει ως mayiriye⁷ στόν subaşı⁸ της Θεσσαλονίκης. "Έχει γραφεί γι' αυτόν ως τιμάριο.

Ν ό μ ο ς τ ω ν π υ λ ω ν τ ο υ κά σ τ ρ ο υ τ ή ς Θ ε σ σ α λ ο ν ί κ η ς. "Ο νόμος τών πυλών του κάστρου της Θεσσαλονίκης είναι ό εξής: "Αν έλθει (δέμα) μαλλιού προβάτου⁹, παίρνεται ένα (δέμα) μαλλιού από τó

1. Hisar: φρούριο, κάστρο. Δηλώνει επίσης τήν τειχισμένη πόλη. Στα κτηματολογικά κατάστιχα της Θεσσαλονίκης δηλώνει τó τείχος που τήν περιέβαλλε.

2. Resim: Κάθε φόρος που δέν καθορίζεται από τó Κοράνιο.

3. Για τó άσπρο (akce) βλ. Β. Δ η μ η τ ρ ι ά δ η, "Η Κεντρική και Δυτική Μακεδονία κατά τόν 'Εβλιγιά Τσελεμπή, Θεσσαλονίκη 1973, σ. 78-79, όπου και βιβλιογραφία.

4. Salariye: φόρος για τὰ δημητριακά, που εισπράττονταν συνήθως μαζί με τή δεκάτη από τó σπαχή (B a r k a n, δ.π., σ. 10, 20, 49, 115). Ειδικά άρθρα καθόριζαν από ποιά προϊόντα εισπράττονταν και από ποιά δέν εισπράττονταν ό φόρος αυτός (B a r k a n, σ. 51, 118, 276, 281). "Αντιστοιχούσε στο 1/40 της παραγωγής (B a r k a n, σ. 65, 115, 117). Για τὰ άμπέλια άλλου πληρώνονταν (B a r k a n, σ. 293) κι άλλου δέν πληρώνονταν (B a r k a n, σ. 65). Σε μερικά μέρη ήταν τó 1/30 της παραγωγής (B a r k a n, σ. 312). "Ο φόρος αυτός δέν καθοριζόταν από τόν ιερό νόμο (sarí'ya), όπως γινόνταν με τή δεκάτη (B a r k a n, σ. 339).

5. Hassa: "Ο όρος δηλώνει κυρίως τίς γαίες που δίνονταν στόν τιμαριοχό για νά τίς καλλιεργεί ό ίδιος· αυτές δέν παραχωρούνταν με tapu σέ χωρικούς, όπως οι άλλες γαίες ένός τιμαρίου, αλλά καλλιεργούνταν από «μισιακάρηδες» και τήν παραγωγή τή μοιράζονταν από μισή ό τιμαριοχός και ό καλλιεργητής (I n a l c i k, δ.π., σ. XXX). Τί δηλώνει όμως ακριβώς ό όρος έδω δέν είναι φανερό. "Ίσως τὰ ιχθυοτροφεία θεωρούνταν ως προσωπικά κτήματα του σουλτάνου.

6. 'Amil: «πράκτορας». Δηλώνει συνήθως τόν εκμισθωτή φόρων.

7. Mayiriye. "Ο όρος αναφέρεται πιο κάτω πάλι σχετικά με τὰ ψάρια και τὰ στρείδια που ψαρεύονται στόν κόλπο της Θεσσαλονίκης. Στους kanunnâme που δημοσίεψε ό Barkan δέν αναφέρεται.

8. Subaşı: «ό έπικεφαλής του στρατού». Για τó άξίωμα αυτό βλ. Δ η μ η τ ρ ι ά δ η, δ.π., σ. 374.

9. Yapaşı: «Wool, especially the wool of a sheep shorn in the spring (Redhouse: Yeni Türkçe-İngilizce Sözlük, İstanbul 1968, σ. 1241). Στη βουλγαρική έκδοση μεταφράζεται ως «δέμα προβάτου».

φόρτωμα ἀλόγου καὶ τέσσερα (δέματα) μαλλιοῦ ἀπὸ τὸ φόρτωμα ἀμαξιοῦ. γιὰ κάθε φόρτωμα ποῦ ἔρχεται, στὰ τέσσερα φορτώματα εἰσπράττεται ἓνα ἄσπρο. "Ἄν ἔρχονται μὲ ἀμάξι ἢ μὲ βαρέλι, γιὰ ἓνα ἀμάξι εἰσπράττεται μισὸ ἄσπρο· ἂν εἶναι ξηροὶ (καρποὶ) καὶ βγαίνουν ἀπὸ τὴν πόλη καὶ πηγαίνουν στὴν ἐπαρχία, εἰσπράττεται ἓνα ἄσπρο γιὰ τέσσερα φορτώματα. "Ἄν εἶναι χλωροὶ (καρποὶ) κι ἔρχονται (στὴν πόλη), γιὰ τέσσερα φορτώματα εἰσπράττεται ἓνα ἄσπρο. "Ἄν ἔρχονται (στὴν πόλη) πεπόνια ἢ καρπούζια, εἶναι σὰν νὰ ἦταν χλωροὶ (καρποὶ). "Ἄν ἔλθει ρύζι μὲ φόρτωμα, εἰσπράττεται ἓνα ἄσπρο γιὰ τέσσερα φορτώματα. "Ἄν ἔλθει ἀλεύρι, σιτάρι καὶ κριθάρι, δὲν εἰσπράττεται τίποτε. "Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτά, ἀπὸ τὰ ἄλλα δημητριακὰ εἰσπράττεται ἓνα ἄσπρο γιὰ κάθε τέσσερα φορτώματα. "Ἄν ἔλθουν καυσόξυλα μὲ φόρτωμα, παίρνεται ἀπὸ κάθε φόρτωμα ἓνας κορμὸς ξύλα. "Ἄν ἔλθει χόρτο μὲ φόρτωμα, ἀπὸ κάθε φόρτωμα παίρνεται ἓνα δεμάτι χόρτο.

Νόμος τοῦ καπετανίου¹ τῆς Θεσσαλονίκης. "Ἡ συνήθεια τῶν φόρων τοῦ καπετανάτου τῆς Θεσσαλονίκης εἶναι ἡ ἐξῆς: "Ἄν ἔλθει φράγκικο καράβι² κι ἀράξει στὸ λιμάνι, ἂν εἶναι μὲ ὀλόκληρο θωράκιο (külekli)³ φέρνει ἓνα κεφάλι ζάχαρη καὶ εἴκοσι κομμάτια σαπούνι. "Ὅταν ζητήσει νὰ φύγει, τοῦ δίνουν ἄδεια· τότε δίνει ἓνα φλουρί. "Ἄν εἶναι μὲ μισὸ θωράκιο δίνει τὸ μισὸ τοῦ ἀναφερθέντος. "Ἄν ἔλθει βαρὺ φορτίο⁴ φράγκικου πλοίου φέρνει εἴκοσι κομμάτια σαπούνι· ὅταν φύγει, εἰσπράττονται δεκαοκτὼ ἄσπρα. "Ἄν τὰ πλοῖα ποῦ ἀναφέρθηκαν ἀγοράσουν παξιμάδι⁵, εἰσπράττεται ἓνα ἄσπρο στὸ καντάρι⁶. "Ἄν ἔλθουν πλοῖα στὴ χώρα τοῦ σουλτάνου μας ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη καὶ ἀπὸ ἄλλα μέρη, ὅταν πρόκειται νὰ φύγουν⁷, εἰσπράττονται δεκαοκτὼ ἄσπρα. "Ἄν τὰ πλοῖα ποῦ εἶναι ἀπὸ τὴ χώρα αὐτὴ πάρουν παξιμάδι, δὲν εἰσπράττεται τίποτε. "Ἄν πλοῖα τῆς Θεσσαλονίκης ξεκινηθοῦν γιὰ ταξίδι, ἀπὸ κάθε πλοῖο ποῦ πρόκειται νὰ φύγει εἰσπράττονται εἴκοσι ἄσπρα. Καὶ κάθε φορὰ ποῦ πλοῖα τῆς Θεσσαλονίκης θὰ ξεκινηθοῦν γιὰ ταξίδι, ἀπὸ κάθε πλοῖο ποῦ πρόκειται νὰ φύγει εἰσπράττονται εἴκοσι ἄ-

1. Kanun-i kapudan-i Selânik. "Ἄλλος ἓνας φόρος ιδιαίτερος γιὰ τὴ Θεσσαλονίκη. Ὁ ἴδιος φόρος, ἓνα φλουρί ἀπὸ πλοῖα külekli, εἰσπράττονταν στὴ Ρόδο καὶ στὴν Κῶ, σύμφωνα μὲ τὸν kanunnâme τοῦ 1650 (1061), μὲ τὴν ὀνομασία resm-i liman (φόρος λιμανιοῦ) (Bar kan, ὁ.π., σ. 339, ὅπου ἀντὶ filori διαβάζεται kluri).

2. Kûke: an obsolete kind of ship, high in the free board (Red house, A Turkish and English Lexicon, Constantinople 1890, σ. 1599).

3. Kûlek: (formerly) a palisaded top to a ship's mast (Red house, ὁ.π., σ. 1600).

4. Στὴ βουλγαρικὴ μετάφραση ἀποδίδεται ὡς «φορτωμένο μὲ ὑφάσματα».

5. Στὴ βουλγαρικὴ μετάφραση ἀντὶ «παξιμάδι» μεταφράζεται «ζάχαρι».

6. Kantar: Μονάδα βάρους ἴση μὲ 44 ὀκάδες (56,41 χιλιόγραμμα).

7. Ἡ φράση «ὅταν πρόκειται νὰ φύγουν» στὴ βουλγαρικὴ μετάφραση ἀποδίδεται: «γιὰ κρυμμένο ψάρεμα».

σπρα. Ἀπὸ τὰ ψάρια, τὰ στρείδια καὶ τὰ παρόμοια τῆς θάλασσης τῆς Θεσσαλονίκης εἰσπράττεται *mayirige*. Ὅταν κάποιο ἀπὸ τὰ πλοῖα ποὺ ἔρχονται ἀπὸ ἔξω χρειάζεται νὰ ἀνανεώσει τὴν κεραία¹ ἢ τὸ κατάρτι του, ἂν πάρει νέο, τὸ παλιὸ τὸ παίρνει ὁ καπετάνιος.

Νόμος δεκατισμοῦ τῶν ἀμπελιῶν, τῶν σιτηρῶν καὶ τῶν ἄλλων. Ἀπὸ τοὺς μουσουλμάνους τοῦ βιλαετίου Θεσσαλονίκης, ἀπὸ κάθε ἑκατὸ κιλὰ² λαμβάνονται δέκα κιλὰ ὡς δεκάτη καὶ δύομισι κιλὰ ὡς *salariye*³. Ἀπὸ τοὺς ἄπιστους ἀπὸ κάθε ἑκατὸ δεμάτια⁴ λαμβάνονται δέκα δεμάτια ὡς δεκάτη καὶ τρία δεμάτια ὡς *salariye*. Ἀπὸ τὸ βαμβάκι ὅμως, τὸ λινάρι καὶ τὰ διάφορα εἶδη φρούτα καὶ λαχανικά δεκάτη εἰσπράττεται *salariye* δὲν εἰσπράττεται. Τῇ δεκάτῃ τῶν ἀμπελιῶν τὴν κρατοῦν ὑπεύθυνα ἄτομα δυὸ μῆνες τὸ χρόνο στὸν τόπο ποὺ λαμβάνεται⁵.

Γενικὰ μπορούμε νὰ ποῦμε ὅτι οἱ φόροι ποὺ πλήρωναν οἱ κάτοικοι τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ὅσοι ἐμπορεύονταν σὲ αὐτὴ στίς ἀρχὲς τοῦ 16ου αἰ., δὲν διέφεραν ἀπὸ τοὺς φόρους ποὺ ἐπιβάλλονταν στὰ ἄλλα μέρη τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Ὁ καθορισμὸς ὅμως ὁρισμένων ἀπὸ αὐτοὺς μὲ τὴν ἐλληνικὴ τους ἀκόμη ὀνομασία, δείχνει ὅτι ἡ παράδοση τῆς βυζαντινῆς Θεσσαλονίκης ἐπιζοῦσε ἀκόμη ἔντονη.

Τῇ διατήρηση αὐτῇ τῆς βυζαντινῆς παράδοσης θὰ τὴ δοῦμε καὶ παρακάτω, στὴν καταγραφή τῶν ὀνομάτων τῶν χριστιανῶν κατοίκων τῆς Θεσσαλονίκης.

1. Direk: Κεραία, ποὺ ἐξέρχεται ἀπὸ τὴν πρύμνη ἐνὸς πλοίου.

2. Kile: Κιλό. Τὸ κιλό ἦταν τὸ βασικὸ μέτρο βάρους γιὰ τὰ σιτηρά. Διέφερε ἀπὸ τόπο σὲ τόπο. Τὸ κιλό τῆς Κωνσταντινούπολης, ποὺ χρησιμοποιοῦνταν σὲ πολλὰ μέρη, ἀντιστοιχοῦσε μὲ 18,20 ἢ 22 ὀκάδες (F. Beaujour, *Tableau du commerce de la Grèce*, Paris 1800, τ. Ι, σ. 118, 193. N. Svoronos, *Le commerce de Salonique au XVIIIe siècle*, Paris 1956, σ. 272, 383, 399. B. Κρεμμυδᾶ, ὅ.π., σ. 126. R. Mantran, *Istanbul dans la seconde moitié du XIIe siècle*, Paris 1962, σ. 181. P. Kallin, ὅ.π., τ. 2, σ. 281). Τὸ κιλό τῆς Θεσσαλονίκης τὸ 1609 ἀντιστοιχοῦσε μὲ τρία κιλὰ τῆς Κωνσταντινούπολης (Μέρτζιου, ὅ.π., σ. 168) καὶ τὸ 1745 μὲ 3 3/4 κιλὰ (Μέρτζιου, ὅ.π., σ. 329). Τὸ κιλό ποὺ χρησιμοποιοῦνταν στὴ Σόφια καὶ στὸ Σαμάκοβο ἦταν 52 ὀκάδες, καὶ στὸ Şehirköy 54 ὀκάδες (Barkan, ὅ.π., σ. 251). Ὑπῆρχε ἐπίσης κιλό 60, καὶ 80-84 ὀκάδων (Svoronos, ὅ.π., σ. 86, 383). Ἐνα φόρτωμα (yük) στὴ Σεμέντρια ἀντιστοιχοῦσε μὲ πέντε κιλὰ τῆς Κωνσταντινούπολης (Barkan, ὅ.π., σ. 325), ἐνὸς στὴν Εὐβοία ἰσοδυναμοῦσε μὲ ὀκτὼ κιλὰ (Barkan, σ. 341). Ἐπίσης 2,5 κιλὰ τῆς Κωνσταντινούπολης ἀντιστοιχοῦσαν μὲ ἓνα mud (μῶδι) στὴ Σιλίστρια (Barkan, σ. 276), στὸ Hüdavendigâr (Barkan, σ. 3) καὶ στὸ Aydın (Barkan, σ. 276), ἐνὸς στὸ Ἐρζερούμ ἓνα mud ἦταν ἴσο μὲ 20 κιλὰ τῆς Κωνσταντινούπολης (Barkan, σ. 69).

3. *Salariye*: Βλ. παραπάνω. Κι ἐδῶ τὸ *salariye* εἶναι τὸ 1/40 τῆς παραγωγῆς.

4. *Demed*: Ἄλλος ἓνας βυζαντινὸς ὁρος ποὺ χρησιμοποιεῖται καὶ στὰ χρόνια τῆς τουρκοκρατίας.

5. Ἡ τελευταία φράση στὰ βουλγαρικά μεταφράζεται: «Στοὺς τόπους ὅπου συγκεντρώνεται ἡ δεκάτη νὰ διατηροῦνται τὰ κλήματα γιὰ βοσκὴ γιὰ δυὸ μῆνες».

Β'. Η ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ

Τὰ στοιχεῖα ποὺ ἀντλοῦμε ἀπὸ τὴν καταγραφὴ γιὰ τὸν ἀριθμὸ τῶν χριστιανῶν κατοίκων κατὰ συνοικίες εἶναι τὰ ἑξῆς:

Συνοικία	«Σπίτια»	Ἄγαμοι	Χῆρες
1. Ἴπποδρομίου (Podrom)	235	28	97
2. Ἁγίου Μηνᾶ (Ayo Mna)	117	12	41
3. Ἁγίας Πελαγίας (Aya Playa)	251	17	100
4. Χρυσῇ (Hrisa)	127	13	54
5. Ὀμφαλοῦ (Ufalu)	51	3	15
6. Καταφυγῆς (Katafiyi)	80	5	34
7. Ἀχειροποιήτου (Ahiropit)	112	11	49
8. Ἀσωμάτων (Asomat)	165	3	57
9. Ἁγίου Δημητρίου (Ayo Dimitri)	25	1	7
10. Μαύρου Κάλῃ (Mavri Kali)	9		
11. Ὁμάδα διαφόρων (Cema'at-i müteferrika)	19		
12. Πρώην ἐργάτες ἀλυκῶν	21		
13. Χριστιανοὶ τοῦ κάστρου	3		
14. Ἐπιδιορθωτὲς καταστημάτων κλπ.	4		
15. Κατασκευαστὲς τῶζων	15		
Σύνολο	1224	93	454

Ὅπως βλέπουμε, γύρω στὰ 1525 στὴ Θεσσαλονίκη ὑπῆρχαν δέκα χριστιανικὲς συνοικίες με βυζαντινὲς ἀκόμη ὀνομασίες¹. Τὸ σύνολο τῶν χριστιανῶν, ποὺ ὁ καθένας ἀποτελοῦσε καὶ μιὰ φορολογικὴ μονάδα (hâne), ἦταν 1224, οἱ ἄγαμοι (mücerred) 93 καὶ οἱ χῆρες (bive) 454. Μποροῦμε ἐπομένως νὰ ὑπολογίσουμε ὅτι ὁ συνολικὸς ἀριθμὸς τῶν χριστιανῶν κατοίκων τῆς Θεσσαλονίκης τότε ἦταν περίπου 8.500.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς δέκα συνοικίες με ἀμιγῇ χριστιανικὸ πληθυσμὸ ὑπῆρχε ὅπως βλέπουμε, καὶ μιὰ ὁμάδα ἀπὸ 19 ἄτομα ἢ οἰκογένειες, ποὺ κατοικοῦσαν σκορπισμένοι σὲ ἄλλα σημεῖα τῆς πόλης. Ἐπίσης τρεῖς οἰκογένειες ζοῦσαν μέσα στὴν Ἀκρόπολη, ἐνῶ στὰ κατοπινὰ χρόνια ὁ πληθυσμὸς τῆς ἦταν κα-

1. Ἡ ταύτιση τῶν συνοικιῶν αὐτῶν με τὶς συνοικίες ποὺ ὑπῆρχαν στὴ Θεσσαλονίκη κατὰ τὴ μεταγενέστερη τουρκοκρατία γίνεται στὴ μελέτῃ μου γιὰ τὴν τοπογραφία τῆς Θεσσαλονίκης, ποὺ ἀναφέρθηκε παραπάνω. Γιὰ τὸν ἀριθμὸ τῶν κατοίκων τῆς Θεσσαλονίκης κατὰ ἐθνικότητα τὸ 1519 βλ. M. T. G ö k b i l g i n, Kanunî Süleyman devri başlarında Rumeli eyaleti livaları, şehir ve kasabaları «Bellefen Türk Tarih Kurumu» 20(1956) 266. Ἐπίσης Ἀ π. Β α κ α λ ο π ο ὕ λ ο υ, Ἱστορία τῆς Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη 1969, σ. 134.

θαρά τουρκικός. Χωριστά καταγράφονται επίσης 21 άτομα, που εργάζονταν πριν στις άλυκες και ήταν απαλλαγμένοι από φόρους· δεν γνωρίζουμε για ποιους λόγους έπαψαν να ανήκουν στην προνομιούχο αυτή ομάδα και έγιναν φορολογούμενοι, όπως οι υπόλοιποι κάτοικοι της πόλης. Δεν είναι επίσης γνωστό πού ακριβώς βρισκόταν οι άλυκες στις οποίες εργάζονταν αυτοί. Άλυκες υπήρχαν στην περιοχή από το μύλο Άλατίνη ως το Μικρό Καραμπουρνού, που ονομαζόταν «Τούζλα», δηλαδή Άλυκή, κοντά στη σημερινή Γεωργική Σχολή, καθώς και στις έκβολές του Άξιου, στη μικρή λίμνη Yağcılar κοντά στο χωριό Κουλακιά (σήμερα Πύργος)¹. Πριν ακόμη από την τελική κατάληψη της Θεσσαλονίκης οι Τούρκοι μπορούσαν με προνομιακούς όρους το άλατι που έβγαине στην περιοχή της².

Κατά τους επόμενους αιώνες οι εργάτες των άλυκων διατήρησαν τα ιδιαίτερα τους προνόμια, όχι όμως την πλήρη απαλλαγή από τους έκτακτους φόρους. Σε μία καταγραφή των διαφόρων ομάδων των κατοίκων του καζά Θεσσαλονίκης που πλήρωναν το 1751-1752 (1164) για τα έξοδα που έκαναν διάφοροι πασάδες, οι εργάτες αυτοί (tuzciyan) σημειώνονται χωριστά, ως κάτοικοι όμως χωριών γειτονικών και όχι ως κάτοικοι της πόλης. Πληρώνουν ένα «κατ' άποκοπή» (maktu') ποσό, που ήταν το μικρότερο από όσα πλήρωναν οι άλλες ομάδες: μόνο 520,50 γρόσια από το σύνολο των 31.854 γροσίων που πλήρωσε ολόκληρος ο καζάς της Θεσσαλονίκης· οι κάτοικοι της πόλης, Έλληνες και Έβραιοι μόνο, πλήρωσαν τότε 8.250 γρόσια³.

Άπαλλαγμένα από όλους τους φόρους ήταν τότε και τέσσερα άτομα που είχαν ως καθήκον την επιδιόρθωση των αυτοκρατορικών κτιρίων καθώς και των άλλων δημοσίας χρήσεως ιδρυμάτων, όπως ήταν τα λουτρά και τα καραβάν-σεράγια. Στη διάκριση αυτή μπορούμε να διακρίνουμε την έλλειψη ειδικευμένων στη συντήρηση παρομοίων κτιρίων χτιστών ανάμεσα στο σύνολο του τουρκικού πληθυσμού της Θεσσαλονίκης, εκατό χρόνια μετά την εγκατάσταση σε αυτή Τούρκων. Άσφαλώς οι τέσσερις που εξαιρούνται ήταν οι πρωτομάστορες. Η πληροφορία αυτή είναι σημαντική για τη μελέτη σχετικά με την ανάπτυξη της αρχιτεκτονικής στην οθωμανική αυτοκρατορία.

Άρκετά μεγάλη ήταν ή ομάδα των χριστιανών που κατασκεύαζαν ή επιδιόρθωναν τόξα, και πιθανόν και άλλα όπλα (zemberেকci). Αυτοί ήταν δεκαπέντε συνολικά και εξαιρούνταν από τον κεφαλικό φόρο και τη σπέντζα,

1. Ά. Λέτσα, 'Ιστορία της Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1961, σ. 11.

2. Μέρτζιου, ό.π., σ. 66.

3. Άρχείο 'Ιεροδικείου Θεσσαλονίκης, κώδ. άρ. 81, σ. 37-38. Τα χωριά των tuzciyan ήταν τα Βασιλικά, ή Πισώνα, το Μεσημέρι, όπου κατοικούσαν και Τούρκοι, τα Τρία Σπίτια (Υς Εν, σήμερα Νεοχώρι) το Uzun Άli (σήμερα Πλαγιάρι), το Γκιρέν (σήμερα Μεσόκωμο), ό Γαλαρηνός και ή Πορταριά Χαλκιδικής και το Yeni Köy (Νεοχώρι) (ό.π., σ. 39).

δχι ὅμως καὶ ἀπὸ τοὺς ἑκτακτοὺς φόρους. Καὶ αὐτοὶ εἶχαν μεράτια (hükmet-i hümayûn), μὲ τὰ ὁποῖα ἀπαλάσσονταν ἀπὸ τοὺς φόρους, ἐφόσον ἐκτελοῦσαν τὰ καθήκοντά τους. Δὲν εἶναι γνωστὸ ὥς πότε κράτησε ἡ ἀπαλλαγὴ αὐτῇ.

‘Οπλοποιεῖο στῇ Θεσσαλονικῇ ὑπῆρχε καὶ κατὰ τὴ βυζαντινὴ ἐποχὴ καὶ ὀνομαζόταν «ζαβαρεῖον»¹. ‘Η λειτουργία του, ὅπως βλέπουμε, ἐξακολοῦθησε καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς τουρκοκρατίας. Εἶναι πολὺ πιθανὸ ἀργότερα αὐτὸ νὰ ἔδωσε τὴ θέση του στὸ γνωστὸ πυριτιδοποιεῖο ποὺ λειτουργοῦσε στῇ Θεσσαλονικῇ τουλάχιστο ὥς τὸ 1787². Οἱ τεχνίτες του δὲν ἔπαψαν νὰ εἶναι Ἑλληνεῖς³. Τὸ πυριτιδοποιεῖο βρισκόταν ἐξὶ μίλια περίπου ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν⁴, στὸ χωριὸ Γραδεμῶριο.

Δύο ἀκόμη ἄτομα ἐξαιροῦνταν ἀπὸ τὴ φορολογία: ὁ Νικόλας Παλαιολόγος, κάτοικος τῆς συνοικίας Ἀγίας Πελαγίας, καὶ ὁ Γιάννης Ἀργυρόπουλος, κάτοικος τῆς συνοικίας τῆς Ἀχειροποιήτου. Καὶ αὐτοὶ εἶχαν διάταγμα γιὰ τὴν ἀπαλλαγὴ τους ἀπὸ ὅλους τοὺς φόρους.

Γιὰ ποῖον ἀκριβῶς λόγῳ ἐξαιροῦνταν ἀπὸ τὴ φορολογία ὁ Ἰωάννης Ἀργυρόπουλος δὲν ἀναγράφεται. Πρέπει νὰ ὑποθέσουμε ὅτι ὁπωσδήποτε κάποιες ὑπηρεσίες πρέπει νὰ εἶχε προσφέρει στοὺς Τούρκους εἴτε ὁ ἴδιος εἴτε οἱ πρόγονοί του. Ἀσφαλῶς ἀνῆκε στῇ γνωστῇ φαναριώτικῃ οἰκογένειᾳ τῶν Ἀργυρόπουλων, τῆς ὁποίας ἕνας κλάδος κατοικοῦσε στῇ Θεσσαλονικῇ πρὶν ἀκόμη ἀπὸ τὴν ἄλωση τῆς Κωνσταντινούπολης⁵.

Προκύπτει τὸ πρόβλημα ποῖα σχέση μπορεῖ νὰ εἶχε ὁ Ἰωάννης Ἀργυρόπουλος ποὺ ἀναφέρεται στὴν καταγραφὴ τῶν κατοίκων τῆς Θεσσαλονίκης γύρω στὸ 1525, μὲ τοὺς ἄλλους Ἀργυρόπουλους ποὺ γνωρίζουμε ἀπὸ ἄλλες πηγές. Ἀσφαλῶς δὲν εἶναι ὁ γνωστὸς λόγιος καὶ μεταφραστὴς πολλῶν κλασσικῶν ἐλληνικῶν κειμένων στὰ λατινικά, ποὺ πέθανε καὶ τάφηκε στῇ

1. Μ. Χατζῆ Ἰωάννου, Ἀστυγραφία Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονικῇ 1880, σ.52.

2. Μέρτζιου, ὅ.π., σ. 440.

3. Μέρτζιου, ὅ.π., σ. 417.

4. Μέρτζιου, ὅ.π., σ. 417.

5. Γιὰ τὴ μεγάλη φαναριώτικῃ οἰκογένειᾳ τῶν Ἀργυρόπουλων βλ. Σπ. Λάμπρου, Ἀργυροπούλεια, Ἀθῆναι 1910. Π. Ν. Παπαγεωργίου, Ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν βυζαντινῶν οἰκῶν τῆς Θεσσαλονίκης, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον» 5(1912) 75-79.

Σὲ βενετσιάνικο ἔγγραφο τοῦ 1525 ἀναφέρονται οἱ εὐγενεῖς τῆς Θεσσαλονίκης ποὺ ἔπαιρναν ὥς τότε «περίθαλψιν» ἀπὸ τὴ Βενετία ἐβδόμηντα ἄσπρα τὸ μῆνα καὶ τὸ ποσὸ αὐτὸ ἀξάνεται σὲ ἑκατὸ ἀνάμεσά τους ἀναγράφεται ἕνας Γιάννης Μελαχροινός, γιὸς τοῦ Γεωργίου Ἀργυροπούλου καὶ ἕνας Κωνσταντῖνος Ἀργυρόπουλος (Μέρτζιου, ὅ.π., σ. 50-51). Ἐνὸς ἄλλου εὐγενοῦς, τοῦ Δημητρίου Ἀργυροπούλου, ἀξάνεται, ὅπως καὶ μερικῶν ἄλλων, ἡ μισθοδοσία κατὰ εἴκοσι ἄσπρα τὸ μῆνα (Μέρτζιου, ὅ.π., σ. 52). Ἡ οἰκογένειᾳ τῶν Ἀργυρόπουλων ἐπομένως βρισκόταν στῇ Θεσσαλονικῇ ἀπὸ τίς ἀρχές τουλάχιστο τοῦ 15ου αἰ. καὶ δὲν κατέφυγε σὲ αὐτὴ ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἄλωση τῆς Κωνσταντινούπολης, ὅπως ὑποστήριξε ὁ Σπ. Λάμπρος (Ἀργυροπούλεια, Εἰσαγωγή, σ. 47’).

Ρώμη τὸ 1490-1491¹. Ἐνας ἀπὸ τοὺς γιούς του ἀναφέρεται ὅτι ὀνομαζόταν ἐπίσης Ἰωάννης, αὐτὸ ἀμφισβητεῖται ὁμως ἀπὸ τὸν Σπ. Λάμπρο². Ἐναν ἄλλον Ἰωάννη Ἀργυρόπουλο τὸν βρίσκουμε τὸ 1491 νὰ κινεῖται ἐπαναστατικά κατὰ τῆς βενετσιάνικης ἐξουσίας στὴν Κρήτη³. Μιὰ μαρμάρινη ταφόπετρα ἐπίσης, ποὺ βρῆκε στὶς ἀρχές τοῦ αἰῶνα μας ὁ Π. Παπαγεωργίου στὸ δάπεδο τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἀγίας Σοφίας στὴ Θεσσαλονίκη, φέρει τὴν ἐπιγραφή «Τάφος Ἰωάννου Ἀργυροπούλου», μὲ γράμματα τοῦ τέλους τοῦ 15ου αἰ. Ὁ Παπαγεωργίου συμπεραίνει ὅτι ὁ τάφος βρισκόταν στὸ νάρθηκα τοῦ ἰδίου ναοῦ καὶ οἱ Τοῦρκοι χρησιμοποίησαν τὴν ταφόπετρα σὲ μιὰ ἐπισκευὴ τοῦ ναοῦ γιὰ νὰ καλύψουν τὸ δάπεδο τοῦ ἱεροῦ, κατὰ τὴν ἐποχὴ ποὺ αὐτὸς ἦταν τζαμί⁴. Τέλος ὁ Παπαγεωργίου σὲ ἄλλο του ἄρθρο θέτει τὸ ἐρώτημα μήπως ὁ Ἰωάσαφ Ἀργυρόπουλος, μητροπολίτης Θεσσαλονίκης κατὰ τὸ 1565-1578, ὀνομαζόταν Ἰωάννης προτοῦ γίνεи μοναχός⁵.

Ἄν καὶ δὲν ὑπάρχει καμιὰ ἄλλη μαρτυρία ποὺ νὰ τὴν ἐπιβεβαιώνει, μποροῦμε νὰ δεχτοῦμε τὴν ὑπόθεση τοῦ Σπ. Λάμπρου ὅτι ὁ Ἰωάννης Ἀργυρόπουλος ποὺ βρισκόταν στὴν Κρήτη τὸ 1461, κατέφυγε στὴ Θεσσαλονικὴ ἀργότερα. Γιὰ τὴ στᾶση του ἀπέναντι στοὺς Βενετούς, οἱ Τοῦρκοι πρέπει νὰ τοῦ παραχώρησαν ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τοὺς φόρους, ποὺ συνήθως ἦταν κληρονομικὴ. Δὲν μποροῦμε νὰ ξέρουμε ποιά σχέσις ὑπάρχει ἀνάμεσα στὸν Ἀργυρόπουλο αὐτὸν καὶ σὲ ἐκεῖνον ποὺ τάφηκε στὴν Ἀγία Σοφία· πιθανὸ νὰ εἶναι ὁ ἴδιος. Τότε αὐτὸς ποὺ ἀναφέρεται στὴν καταγραφὴ τῶν κατοίκων τῆς πόλης κατὰ τὸ 1525, πιθανὸ νὰ εἶναι γιὸς του, ἢ, ἀκόμη πιθανότερο, ἐγγονός του. Ἄν ἡ ὑπόθεση αὐτὴ εἶναι σωστή, τότε μπορεῖ ὁ τελευταῖος νὰ εἶναι ὁ Ἰωάσαφ, προτοῦ ἀκόμη πάρει τὸ ἱερατικὸ σχῆμα. Σ' αὐτὸ τὸ συμπέρασμα μᾶς βοηθᾷ νὰ καταλήξουμε καὶ ἡ παρατήρησις ὅτι κατὰ τὴν καταγραφὴ ὁ Ἰωάννης Ἀργυρόπουλος συγκαταλέγεται ἀνάμεσα στοὺς ἄγαμους.

Ἄν ὁ τάφος ἦνῃκε στὸν Ἰωάννη Ἀργυρόπουλο τῆς καταγραφῆς, τότε αὐτὸς πρέπει νὰ χρονολογηθεῖ ὁπωσδήποτε πρὶν ἀπὸ τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1524, χρονολογία μετατροπῆς τῆς Ἀγίας Σοφίας σὲ τζαμί ἀπὸ τὸν μεγάλο

1. Λάμπρου, δ.π., Εἰσαγωγή, σ. ξβ'-ξγ'. Ἐπίσης Ἀπ. Βακαλόπουλου, Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ, Θεσσαλονίκη 1961, τ. Α', σ. 326 κ.ε.

2. Λάμπρου, δ.π., Εἰσαγωγή, σ. ο'.

3. Λάμπρου, δ.π., Εἰσαγωγή, σ. ι'.

4. Παπαγεωργίου, δ.π., σ. 76. Τοῦ Ἰδίου, Γεωργίου τοῦ Αἰτωλοῦ τὰ εἰς Ἰωάσαφ τὸν Ἀργυρόπουλον Θεσσαλονικῆς μητροπολίτην ἠρωελεγεῖα, BZ 18 (1909) 152-153. Λάμπρου, δ.π., σ. ι' -ια'.

5. Παπαγεωργίου, Γεωργίου τοῦ Αἰτωλοῦ... ἠρωελεγεῖα, σ. 153. Γιὰ τὸν Ἰωάσαφ Ἀργυρόπουλο βλ. Π. Γ. Ζερλέντο, Θεσσαλονικέων μητροπολίται ἀπὸ Θεω- νᾶ τοῦ ἀπὸ ἡγουμένων μέχρι Ἰωάσαφ Ἀργυροπούλου (1520-1578), BZ 12(1903) 139-152. L. P é t i t, Les Evêques de Thessalonique, «Echos d'Orient» 5(1902) 151.

βεξίρη καὶ μπηλέρμπεη τῆς Ρούμελης Makbul Ibrahim Paşa¹. Ἡ καταγραφὴ ἐπομένως στὴν περίπτωσιν αὐτὴ πρέπει νὰ ἐγινε ἀνάμεσα στὰ χρόνια 1520, ἔπειτα δηλαδὴ ἀπὸ τὴν ἀνάρρηση στὸν ὀθωμανικὸ θρόνον τοῦ σουλτάνου Σουλεϊμάν, καὶ 1524.

Ἡ ταύτιση ὅμως αὐτὴ δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιβεβαιωθεῖ καὶ ἀπὸ ἄλλες πηγές, γι' αὐτὸ καὶ μόνον ὡς ὑπόθεσις μπορεῖ νὰ προβληθεῖ.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Ἰωάννη Ἀργυρόπουλο, ποὺ ἔμεινε στὴ συνοικία τῆς Ἀχειροποιήτου, στὸ τεφτέρι ἀναφέρονται κι ἄλλοι μὲ τὸ ἴδιο ἐπώνυμο: στὴ συνοικία τῆς Ἀγίας Πελαγίας κατοικοῦσαν ἕνας Δημήτρης, ἕνας Μανώλης Ἀργυρόπουλος καὶ μιὰ Μάρα, χήρα Ἀργυρόπουλου, ποὺ καταγράφεται μάλιστα πρώτη ἀπὸ ὅλες τὶς χήρες τῆς συνοικίας. Ἐπίσης στὴν ὁμάδα τῶν «διαφόρων» ὑπῆρχαν ἕνας Σάνης κι ἕνας Δῆμος Ἀργυρόπουλος. Γι' αὐτοὺς δὲν βρέθηκαν περισσότερες πληροφορίες.

Ὁ δεῦτερος κάτοικος τῆς πόλης ποὺ ἐξαιρεῖται ἀπὸ τὴ φορολογία εἶναι ὁ Νικόλαος Παλαιολόγος, κάτοικος τῆς συνοικίας Ἀγίας Πελαγίας κι αὐτός. Ὅπως εἶναι γνωστὸ, οἱ Παλαιολόγοι ἦταν σκορπισμένοι σὲ πολλὰ μέρη τόσο τῆς Ἑλλάδος ὅσο καὶ τῆς Δύσης². Ἕνας Νικόλαος Παλαιολόγος ἀναφέρεται ὅτι τὸ 1496 ἦταν ἀρχηγὸς ἱππέων στὴ Δαλματία³. Ἕνας ἄλλος μὲ τὸ ἴδιο ὄνομα ἐκτελέστηκε μαζὶ μὲ τρεῖς ἀκόμη Παλαιολόγους, τὸν Ἀνδρόνικο, τὸν Θεόδωρο καὶ τὸν Δημήτριο, τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1537 στὸ Ἄργος ἀπὸ τὸν Kasım Paşa, sancak-beyi τοῦ Μωριά, κατὰ τὴν προσπάθεια τῶν Ὀθωμανῶν νὰ καταλάβουν τὸ Ναύπλιο καὶ τὴν Κέρκυρα ἀπὸ τοὺς Βενετούς⁴. Δὲν εἶναι δυνατό νὰ γνωρίζουμε ἂν ὁ Νικόλαος Παλαιολόγος τοῦ τεφτεριοῦ ἔχει καμιά σχέση μὲ τοὺς παραπάνω.

Ἄλλοι Παλαιολόγοι ποὺ ζοῦσαν στὴ Θεσσαλονίκη τὴν ἐποχὴ τῆς καταγραφῆς εἶναι ὁ Μανώλης Παλαιολόγος, κάτοικος τῆς συνοικίας Ἱπποδρομίου, καὶ οἱ Ἀλέξης καὶ Χαμαμύτης(;) Παλαιολόγοι, κάτοικοι τῆς συνοικίας Ἀχειροποιήτου. Ὑπάρχει ἀκόμη ἕνας Παλαιολόγος Ἀλαυρᾶ, ποὺ κατοικοῦσε κι αὐτὸς στὸ Ἱπποδρόμιο. Γι' αὐτοὺς δὲν εἶναι γνωστὸ τίποτε περισσότερο. Τὸ ἴδιο δὲν υπάρχουν πληροφορίες καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους κα-

1. Ἡ ἀκριβὴς χρονολόγησις τῆς μετατροπῆς σὲ τζαμί τῆς Ἀγίας Σοφίας ἐρευνᾶται στὴ μελέτη μου γιὰ τὴν τοπογραφίαν τῆς Θεσσαλονίκης ποὺ ἀναφέρθηκε πρὶν πάντων.

2. Γιά τοὺς Παλαιολόγους βλ. Γ. Ε. Τυπάλδου, Οἱ ἀπόγονοι τῶν Παλαιολόγων μετὰ τὴν ἄλωσιν, ΔΙΕΕ 8 (1922) 129-157. Ἐπίσης Α. Μουστοξύδου, Ἰωάννης Παλαιολόγος καὶ ἄλλοι τοῦ αὐτοῦ ἐπωνύμου, «Ἑλληνομνημόνων» 1(1843) 295-302.

3. Γ. Ε. Τυπάλδου, ὁ.π., σ. 149.

4. Δωροθέου τοῦ Μονεμβασίας, Βιβλίον ἱστορικὸν περιέχον ἐν συνόψει διαφόρους καὶ ἐξόχους ἱστορίας, Ἐνετίησιν 1681, σ. 15ζ' (βλ. Κ. Ν. Σάθα, Τουρκοκρατούμενη Ἑλλάς, Ἀθήναι 1869, σ. 120-121). Γιά τὸν Kasım Paşa βλ. I. H. Danışmendi, İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi, İstanbul 1948, τ. 2, σ. 196-197.

τοίκους της Θεσσαλονίκης με γνωστά βυζαντινά επώνυμα, όπως Μιχάλης Λάσκαρης, Θεοδώρα Λάσκαρη, Μαρία Μελισσινοῦ, Θεοδώρα Κομνηνοῦ, Θωμάη Μελαχροينوῦ καὶ πολλὰ ἄλλα.

Στὴν καταγραφὴ τῶν ὀνομάτων τῶν κατοίκων βλέπουμε πὼς συνήθως κάθε οἰκογενειάρχης ἢ ἄγαμος καταγράφεται μὲ τὸ κύριο ὄνομά του καὶ τὸ ὄνομα τοῦ πατέρα του. Ἀρκετοὶ εἶναι αὐτοὶ ποὺ χαρακτηρίζονται μὲ τὸ ἐπάγγελμά τους, ὅπως τσαγκάρης, ράφτης, παπουτσή, καλαφάτης, μαχαιράς, γαιδουριάρης, μακελάρης, μαρμαράς, μυλωνάς, μογιατζής κλπ. Ὑπάρχουν ἐπίσης, ὅπως ἤδη ἔχουμε δεῖ, ἀρκετοὶ μὲ επώνυμο ἀντὶ γιὰ πατρώνυμο, ὅπως Γαυράς, Γκλαβάς, Καμπανάρης, Ἀργυρόπουλος, Παλαιολόγος, Κροντηράς, Μονομάχος, Μαυρανίτης, Μελισσινός, Μαλάκης, Κρητικόπουλος, Παπαδόπουλος. Μερικοὶ χαρακτηρίζονται ἀπὸ τὸν τόπο καταγωγῆς τους, ὅπως Ἀρναούτης, Σερεσλής, Ἐλμπασάν, Κορφιάτης, ὑπάρχει μάλιστα κι ἕνας Καμαριώτης. Ἄλλοι φέρουν τὴν ἐνδειξὴ «γαμπρός», ἢ «ὕπρρητης» κάποιου ἄλλου. Ἀρκετοὶ ἔχουν τὸ χαρακτηρισμὸ «καλόγερος» καὶ ἕνας ἀναφέρει ὡς «μονόφθαλμος». Οἱ ἄγαμοι, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς σημειώνεται στὸ τέλος τῆς καταγραφῆς τῶν κατοίκων κάθε συνοικίας μαζί μὲ τοὺς οἰκογενειάρχες ποὺ χαρακτηρίζονται ὡς hâne (σπίτια), κατὰ τὴν καταγραφὴ τῶν ὀνομάτων δὲν φέρνουν τὴ συνηθισμένη ἐνδειξὴ «müccerred». Πρέπει ὅμως νὰ συμπεράνουμε ὅτι καταγράφονται ἔπειτα ἀπὸ τοὺς οἰκογενειάρχες καὶ πρὶν ἀπὸ τὶς χῆρες, ὅπως συμβαίνει σὲ παρόμοιες καταγραφὰς ἄλλων περιοχῶν.

Ἐντύπωση κάνει ὁ μεγάλος ἀριθμὸς ἀπὸ χῆρες ποὺ ὑπῆρχε στὴν πόλη. Ἀπὸ τὶς 1678 χριστιανικὲς οἰκογένειες ποὺ ὑπῆρχαν κατὰ τὴν καταγραφὴ στὴ Θεσσαλονίκη, ἀφήνοντας ἔξω ἀπὸ τὴν ἀρίθμηση τοὺς 93 ἄγαμους, οἱ 454, δηλαδὴ τὸ 27%, ἦταν οἰκογένειες χωρὶς πατέρα. Ἀνάμεσα στὶς χῆρες ὑπάρχουν 28, στὶς ὁποῖες δὲν ἀναγράφεται τὸ ὄνομα τοῦ νεκροῦ συζύγου. Ἴσως αὐτὲς νὰ ἦταν μοναχές, ποὺ καταγράφηκαν ὡς χῆρες. Ὑπάρχουν ἐπίσης δύο χῆρες, τῶν ὁποίων οἱ ἄντρες ἦταν Τούρκοι ἢ εἶχαν ἐξισλαμιστεῖ.

Ἀξιοπρόσεκτη εἶναι ἡ ὑπαρξὴ μέσα στὴν πόλιν ἐνὸς μικροῦ ἀριθμοῦ ἀπὸ baṣtina. Στὴ συνοικία τῆς Καταφυγῆς ὑπῆρχαν τέσσερις, τῆς Ἀχειροποιήτου δύο καὶ τῶν Ἀσωμάτων τρεῖς· συνολικὰ δηλαδὴ ὑπῆρχαν ἐννιά. Οἱ baṣtina ἀριθμοῦνται στὸ τέλος κάθε συνοικίας μαζί μὲ τοὺς ἄγαμους.

Ἡ baṣtina, σλαβικῆς προελεύσεως λέξη πιθανῶς, δηλώνει μιὰ ἀγροτικὴ ἔκταση, ἢ ὁποία ἀντίθετα ἀπὸ τὰ ἄλλα καλλιεργούμενα ἐδάφη ποὺ ἀνήκαν στὸ κράτος, ἀποτελοῦσε ἰδιοκτησίαν χριστιανοῦ ὑπῆκόου. Γι' αὐτὸ μπορούσαν νὰ τὴν κληρονομήσουν τὰ παιδιά του¹. Ἐπομένως δὲν ἀνήκει στὶς γαῖες

1. Bar kan, ὁ.π., σ. 96.

ποὺ δίνονταν ὡς τιμάριο στοὺς σπαχήδες¹. Γι' αὐτὸ καὶ ἐνῶ πλήρωναν οἱ κάτοχοί της τὴ δεκάτη στὸ κρατικὸ ταμεῖο, δὲν πλήρωναν τὴ σπέντζα ποὺ εἰσέπραττε ὁ σπαχής². Κάθε βαστίνα πλήρωνε τοὺς φόρους σὲ μικρότερη ἀναλογία ἀπὸ τοὺς ἄλλους φορολογούμενους³. Ἡ διαδοχὴ τῆς κυριότητος στοὺς κληρονόμους καὶ οἱ ὑποχρεώσεις τους καθορίζονταν μὲ ἰδιαίτερες διατάξεις⁴.

Ἡ ὑπαρξὴ κτημάτων βαστίνα μέσα στὸ χάρο τῆς Θεσσαλονίκης ἀποδεικνύει ὅτι στὴν πόλιν ὑπῆρχαν ἀκόμη κατὰ τὶς ἀρχὲς τοῦ 16ου αἰ. ἀκατοίκητες περιοχές, ποὺ χρησιμοποιοῦνταν γιὰ καλλιέργεια.

Ἡ μεγαλύτερη, κατὰ τὴ γνώμη μου, ἀξία τοῦ τεφτεριού τῆς Θεσσαλονίκης ποὺ ἐξετάζουμε, βρίσκεται στὰ ἴδια τὰ ὀνόματα τῶν κατοίκων τῆς πόλης καὶ εἰδικὰ τῶν χριστιανῶν. Ἡ καταγραφὴ τῶν ὀνομάτων εἶναι ἰδιαίτερα πολὺτιμη, γιατί μᾶς δίνει τὴ σύνθεση τοῦ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ τῆς πόλης ἕναν ὁλόκληρο αἰῶνα ἔπειτα ἀπὸ τὴν κατάκτησή της.

Ἐντυπωσιακὴ εἶναι ἡ ἀναγραφὴ ἐνὸς πλήθους βυζαντινῶν ὀνομάτων καὶ ἐπιθέτων. Τὰ περισσότερα βέβαια ὀνόματα εἶναι συνηθισμένα καὶ σήμερα ἑλληνικά. Ἐνας ἀριθμὸς σλαβικῶν ὀνομάτων δείχνουν νοτιοσλαβικὴ μᾶλλον προέλευση παρὰ βουλγαρικὴ· εἶναι γνωστὸ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Γεωργίου Μπράνκοβιτς, ἡγεμόνα τῆς Βόρειας Σερβίας, γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση πολλῶν αἰχμαλώτων συμπατριωτῶν τοῦ ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς πόλης μετὰ τὴν ἄλωσή της⁵. Τὰ ὀνόματα αὐτὰ ἀργότερα δὲν συναντῶνται, πράγμα ποὺ δείχνει ὅτι σιγὰ σιγὰ αὐτοὶ ἀφομοιώθηκαν ἀπὸ τὸν πολὺ πιὸ ἰσχυρὸ ἑλληνικὸ πληθυσμὸ τῆς πόλης. Ὑπάρχουν ἀκόμη ἀρκετὰ ὀνόματα ἀλβανικῆς καταγωγῆς. Τέλος πολλὰ ὀνόματα ποὺ ἀναφέρονται στὴν καταγραφὴ σώζονται καὶ σήμερα στὴν πόλιν. Ἐτσι τὸ τεφτέρι ἀποτελεῖ ἕναν κρίκο στὴν ἀλυσίδα ποὺ ἐνώνει τὴ σημερινὴ πόλιν μὲ τὴ Θεσσαλονικὴ τῆς ὕστερης βυζαντινῆς ἐποχῆς καὶ ἀποδεικνύει γιὰ μιὰ φορὰ ἀκόμη τὴ συνέχεια τῆς παρουσίας τοῦ ἴδιου λαοῦ στὴν πόλιν γιὰ περισσότερα ἀπὸ πεντακόσια χρόνια.

Ἡ βουλγαρικὴ ὅμως μετάφραση τῶν ὀνομάτων τῶν κατοίκων τῆς πόλης

1. Στὴν περίπτωσιν ποὺ πέθαινε ἕνας χωρικὸς ποὺ καλλιεργοῦσε ἀγροὺς τιμαρίου, οἱ γιοὶ του ἢ οἱ πλησιέστεροι συγγενεῖς του εἶχαν ἀπλῶς τὸ δικαίωμα νὰ ζητήσουν ἀπὸ τὸν τιμαριοῦχο σπαχὴ νὰ συνεχίσουν τὴν καλλιέργεια τῶν γαιῶν, ἀφοῦ πλήρωναν πρῶτα τὸ φόρο *resm-i taru* (φόρο ὑποταγῆς). Τὸ φόρο αὐτό, καθὼς καὶ μερικοὺς ἄλλους, δὲν πλήρωναν οἱ κάτοχοι βαστίνα.

2. Barkan, ὅ.π., σ. 59.

3. Barkan, ὅ.π., σ. 292.

4. Barkan, ὅ.π., σ. 293-294.

5. A p. E. V a k a l o p o u l o s, A History of Thessaloniki, σ. 74. Γιὰ τὴν ἐγκατάστασιν μικροῦ ἀριθμοῦ Σέρβων ἐποίκων στὴ Μακεδονία ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 14ου αἰ. καὶ ἔπειτα βλ. Ἀ. π. Ε. Β α κ α λ ο π ο ὕ λ ο υ, Ἱστορία τῆς Μακεδονίας 1354-1833, Θεσσαλονικὴ 1969, σ. 13 κ.έ., ὅπου καὶ βιβλιογραφία.

ελάχιστα αποκαλύπτει την πραγματικότητα αυτή. Τὰ ονόματα πού καταγράφονται στο τεφτέρι, εκτός από τὰ πιό συνηθισμένα, όπως Γιάννης, Γιώργος, Δήμος, Θόδωρος, Κώστας, Μιχάλης, Μανώλης, Νικόλας και τὰ γυναικεία Είρήνη, Θοδώρα, Καλή, Μαρία, και μερικά ακόμη, στη βουλγαρική απόδοση έχουν παραμορφωθεί σε βαθμό πού νά είναι αγνώριστα.

Ἡ παραποίηση αὐτῇ δὲν νομίζω πὼς ἔγινε σκόπιμα, οὔτε πὼς ὀφείλεται σὲ ἀνικανότητα τοῦ μεταφραστῆ. Ὁ Nikola Popov, πού ἔχει πεθάνει πρὶν ἀπὸ λίγα χρόνια, ἦταν ὁ σεβαστὸς δάσκαλος ὄλων σχεδὸν τῶν σημερινῶν Βουλγάρων ἐρευνητῶν τῶν τουρκικῶν ἀρχείων καὶ ἡ γνώση του τῆς τουρκικῆς γλώσσας καὶ γραφῆς ἦταν βαθειά. Τὰ σφάλματα, κι αὐτὰ δὲν εἶναι λίγα, ὀφείλονται ἀπὸ τὴ μιὰ στὴν ἰδιομορφία τῆς γραφῆς *siyakat* καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη στὴν ἀγνοία τῶν ἐλληνικῶν καὶ ἰδιαίτερα τῶν βυζαντινῶν ὀνομάτων.

Τὴ γραφὴ *siyakat* χρησιμοποιοῦσαν οἱ ὑπάλληλοι τοῦ Defter-i Hakanî (Αὐτοκρατορικοῦ Ὑπαστουφυλακείου) γιὰ τὰ ἔγγραφα πού εἶχαν σχέση με οἰκονομικὰ θέματα. Διαφέρει ἀπὸ τὶς ἄλλες ἀραβικὲς γραφεῖς στὴν κλίση τῶν γραμμάτων, πού εἶναι μᾶλλον ὀρθια παρὰ γυρτή, στὴ μορφή μερικῶν γραμμάτων, στὴν ἔνωση γραμμάτων πού κανονικά δὲν ἐνώνονται με τὰ ἐπόμενα, καὶ κυρίως στὴ σχεδὸν παντελὴ ἔλλειψη τῶν τελειῶν (*nokta*)· τὸ τελευταῖο χαρακτηριστικὸ εἶναι πού δημιουργεῖ τὶς περισσότερες δυσκολίες στὴν ἀνάγνωσή της. Ἔτσι τὸ ἴδιο «γράμμα» μπορεῖ νά διαβαστεῖ μπ, π, γι, ν, τ, θ, ἀνάλογα με τὸν ἀριθμὸ τῶν τελειῶν πού θά ἔπρεπε νά εἶχαν προστεθεῖ πάνω ἢ κάτω ἀπὸ τὸ γράμμα. Ἀνάλογες δυσκολίες παρουσιάζει ἡ ἀναγνώριση τῶν κ, φ, μ καὶ τῶν ντ, β (ἢ ο, ου), ζ, δ, τζ, καὶ χ. Ἀν προσθέσουμε σὲ αὐτὰ ὅτι τὶς περισσότερες φορὲς τὰ φωνήεντα δὲν σημειώνονται (τὸ ε μόνο στο τέλος τῆς λέξης καὶ ὅχι πάντοτε), ἐκτὸς ἀπὸ τὸ α (πού διαβάζεται κάποτε κάποτε καὶ ε), τὸ ο (πού διαβάζεται καὶ ου ἢ β) καὶ τὸ τελικὸ ι, θά καταλάβουμε πόσες δυσκολίες ἀντιμετωπίζει ἓνας πού θέλει νά διαβάσει τὴ γραφὴ αὐτή. Ἡ ἴδια λέξη μπορεῖ νά διαβαστεῖ με πολλοὺς τρόπους. Οἱ δυσκολίες πολλαπλασιάζονται ὅταν πρόκειται γιὰ ὀνόματα ἀσυνήθιστα καὶ κάποτε γίνονται ἀνυπερβλήτες.

Ἔτσι καταλαβαίνουμε γιὰτί ἓνας Βούλγαρος ἐρευνητῆς πού δὲν γνωρίζει τὰ ἐλληνικὰ ὀνόματα τῆς βυζαντινῆς καὶ μεταβυζαντινῆς ἐποχῆς εἶναι φυσικὸ νά μὴ μπορεῖ νά τὰ διαβάσει σωστά. Ἀποτέλεσμα εἶναι μιὰ σειρά ἀπὸ ἀνύπαρκτες λέξεις, πού οὔτε ἐλληνικὲς εἶναι, οὔτε ἀνήκουν σὲ καμιά ἄλλη γλώσσα.

Θὰ ἦταν ματαιοπονία νά προσπαθῆσει κανεὶς νά διορθώσει τὶς λαθασμένες ἀναγνώσεις τῆς βουλγαρικῆς ἐκδοσης. Εἶναι ἀρετὸ νά συγκρίνουμε μερικὲς μόνο σειρὲς ἀπὸ ὁποιαδήποτε σελίδα, γιὰ νά φανεῖ πόσα λάθη ὑπάρχουν. Παίρνουμε γιὰ παράδειγμα ἓνα μικρὸ τμήμα ἀπὸ τὴ σελίδα 13a τοῦ χειρογράφου:

Βουλγαρική ἔκδοσις	Σωστὴ ἀνάγνωσις
σ. 13a	
1 Andronik Poliron	Ἀνδρόνικος Πολυγυριώτης
Paraskef Ovara	Παρασκευᾶς Λιβαδᾶς
Kiriazî Kalafatci	Κυριαζῆς, καλαφατζῆς
Andon Paris	Ἀντώνης Παρτέρης;
Mihal Kosan	Μιχάλης Ντουσάν;
Yani Gura	Γιάννης Γαυρᾶς
Mihal Vrana	Μιχάλης Βρανᾶς
2 Stadino Apostol	Συναδινὸς Ἀροστόδουλου
Ivan Stasi	Πολίτης Στάνσε
Yorgi damad-i Milona	Γιώργης, γαμπρὸς τοῦ Μυλωνᾶ
Dimo Karkoni	Δῆμος Καρακώτση;
Malesko Bozidar	Μέλκος; Λορεντάρης;
Manko Ivan	Μάγκος Πολίτη
Yorgi Papa-Manol	Γιώργης Παπα-Μανώλη
3 Yan Mamerul	Γιάννης Μακρούλη
Yorgi Penor	Γιώργης ;
Todor Yani	Θόδωρος Γιάννη
Yani Todor	Γιάννης Θόδωρου
Mestro Kirko	Μαστρο-Κύρκος
Yani Rakni	Γιάννης, ράφτης
Lambrino Çengâr	Λαμπρινὸς, τσαγκιάρης
4 Dimo Kaloneso	Δῆμος Καλοθινὸς;
Mihal Lasari	Μιχάλης Λάσκαρης
Angelo Çergani	Ἄγγελος Χαρκιανῆ
Papas Mavrio	Παπα-Μακίδος
Yan-i diyer Kariti	ἄλλος Γιάννης Καρτάλης
Papas Mihal	Παπα-Μιχάλης
Nikola Yorgi	Νικόλας Γιώργη
5 Andrie Dimitri	Ἀντρέας Δημήτρη
Nikola Mili	Νικόλας Μήλη;
Manol Stera	Μανώλης Ἀστέρη
Duka Stera	Δούκας Ἀστέρη
Manol Tasin	Μανώλης Πασπάτη
Yani Aksino	Γιάννης, ξένος
Todes Yani	Θοδόσης Γιάννη
6 Yan Todes	Γιάννης Θοδόση
Nikola Rakin	Νικόλας, ράφτης

Yan Vasil	Γιάννης Βασίλη
Evreno Nikola	Ουρανός Νικόλα
Yan Evreno	Γιάννης Ουρανοῦ
Nikola	Νικόλας, τιμουργιῆς
Yan Kalamos	Γιάννης Κάλαμος ἢ Καλαμούσης
7 Stilianu Yemici	Στυλιανός, γκεμουτζῆς
Yak o Cengiar	Νάκος, τσαγκιάρης
Todor Basario	Θόδωρος Παστρινός;
Mihal Kali	Μιχάλης Κάλη
Stavreno Makromadsi	Σταυρινός Μακρυμάχης
Simo Sirmakeç	Σίμος, συρμακέσης
Paraskef Nikola	Παρασκευάς Νικόλα

Στις παραπάνω ἑφτά σειρές τοῦ τεφτεριοῦ καταγράφονται 49 κάτοικοι, δηλαδή 98 ὀνόματα. Ἀπὸ αὐτὰ 35 διαβάζονται διαφορετικά στὴ βουλγαρική ἔκδοση. Μιὰ ἀναλογία 35 % εἶναι ἄρκετὰ σημαντική· ἡ διαφορὰ εἶναι πολὺ μεγαλύτερη ἂν ἀφαιρέσουμε τὰ ὀνόματα ποὺ ἀναγνωρίζονται εὐκολα, ὅπως Γιάννης, Γιώργης, Δῆμος, κλπ., ποὺ ἀναφέρθηκαν ἤδη.

Μερικά ἀπὸ τὰ πιὸ χτυπητὰ λάθη τῆς βουλγαρικῆς ἔκδοσης εἶναι τὰ παρακάτω:

Agia Slaya	ἀντὶ	Ἁγία Πελαγία	Kosta	ἀντὶ	Φωκάς
Agelar		μακελάρης	Buka		Λουκά
Barer		μπαρμπέρης	Koto		Φώτου
Stasen		Στάθης	Brato		Τρανός
Perikál		Τριφύλλης	Frika		Μαρίκα
Tsiarino ἢ Stadino		Συναδινός	Manafida		Μεταξῆ
Stanislav		Στανόπουλος	Aramango		Γραμματικός
Monon		Μοθωνάς	Kuin		Φώτης
Kenu		Γκίνης	Mirk		Μῆτρος
Gaura ἢ Gura		Γαυράς	Mlakan		καλαφάτης
Kanioz		Καμπούρης	Balaluga		Παλαιολόγος
Tzabato		Δαμιανού	Noles ἢ Ivan		Πολίτης
Esmina		Ἀσημίνα	Tsuvalar		Καβαλάρης
Pronari		Προβατάρης	Kemrios		Καμαριώτης
Bodre		Θοδώρα	Polin		Πολίτης
Menoments		Μονομάχος	Efrik		Ἀκριβοῦ
Selahrano		Μελαχροινός	Bahra		Μαχαιρᾶ
Yanis		Μάνεση	Frikoilo		Κρητικόπουλος

Τὰ παραδείγματα θὰ μπορούσαν νὰ συνεχιστοῦν, ἔχει ὅμως, νομίζω, φανεῖ καθαρά πόσο μπορεῖ νὰ στηριχθεῖ κανεὶς στὴν ἀνάγνωση ἑλληνικῶν ὀνομάτων ἀπὸ Βούλγαρο ἐρευνητὴ.

Ἐνα ἀπὸ τὰ πιὸ συνηθισμένα λάθη, ποὺ παρατηρεῖται καὶ σὲ ἄλλες βουλγαρικὲς ἐκδόσεις τουρκικῶν τεφτεριῶν μὲ ἑλληνικὰ ὀνόματα¹, εἶναι ἡ λέξη «ξένος» (iksenos). Αὐτὴ ἐπαναλαμβάνεται ἄρκετὰ συχνὰ στὰ τουρκικὰ κείμενα τοῦ εἴδους αὐτοῦ καὶ δηλώνει ἀσφαλῶς κάποιον ποὺ δὲν κατάγεται ἀπὸ τὸν τόπο, στὸν ὁποῖο καταγράφεται· γι' αὐτὸν τὸ λόγο δὲν ἀναφέρεται τὸ ὄνομα τοῦ πατέρα του, μιὰ καὶ αὐτὸς ἦταν ἄγνωστος ἐκεῖ, καὶ στὴ θέση του σημειώνεται ἡ ἐνδειξη «ξένος». Ἀπόδειξη εἶναι ὅτι ἡ λέξη αὐτὴ δὲν συναντᾶται ποτὲ ὡς κύριο ὄνομα καταγραφόμενου χριστιανοῦ. Οἱ Βούλγαροι ἐρευνητὲς συνήθως τὴν ἀποδίδουν μὲ τὸ ἀνύπαρκτο ὄνομα «eksinos».

Ὁ ὅρος «ξένος», ὅπως μαρτυρεῖ καὶ ἡ λέξη, πρέπει νὰ εἶναι βυζαντινὸς καὶ νὰ τὸν χρησιμοποίησαν ἀργότερα καὶ οἱ Τοῦρκοι. Πραγματικά, σὲ ἔγγραφο τῆς Μονῆς Ξενοφάντος τοῦ Ἁγίου Ὁρους ποὺ χρονολογεῖται ἀπὸ τὸ 1309, ἀναφέρεται ὅτι ἓνας Μιχάλης Καπιτωναΐτης καὶ ἡ γυναῖκα του πούλου ὦν τὸ σπίτι ποὺ εἶχαν στὴ συνοικία τῶν Ἀσωμάτων σὲ κάποιον Κρηνίτη Ξένο².

Διαπιστώνοντας τὴ σωρεία τῶν λαθῶν τῆς βουλγαρικῆς ἐκδοσης θεώρησα σκόπιμο ὅτι πρέπει νὰ «ἀποκρυπτογραφηθεῖ» καὶ πάλι τὸ τμήμα τοῦ χειρογράφου ποὺ περιλαμβάνει τὰ ὀνόματα τῶν χριστιανῶν κατοίκων, ἐλπίζοντας ὅτι ἡ νέα αὐτὴ ἀνάγνωση θὰ εἶναι χρήσιμη γιὰ τὴ μελέτη τῶν ὀνομάτων τῶν κατοίκων τῆς Θεσσαλονίκης κατὰ τὴ μεταβυζαντινὴ ἐποχὴ. Τὸ τμήμα αὐτό, μαζὶ μὲ τὴν πρώτη σελίδα ποὺ περιέχει τὸ σωζόμενο μέρος τοῦ kanunnâme, δημοσιεύεται στὸ τέλος τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ.

Κάθε σελίδα τοῦ χειρογράφου ποὺ περιλαμβάνει μόνον ὀνόματα ἔχει 21 σειρές· σὲ κάθε σειρά ἀναγράφονται τὰ κύρια ὀνόματα ἐπτά κατοίκων, μὲ μιὰ ἀκόμη ἐνδειξη: τὸ ὄνομα τοῦ πατέρα τους ἢ τὸ ἐπίθετό τους ἢ τὸ ἐπάγγελμα τους κλπ.

Ἡ ἀνάγνωση τῶν ὀνομάτων αὐτῶν δὲν εἶναι, ὅπως ἀναφέρθηκε ἤδη, εὐκόλη τίς περισσότερες φορές. Ὁ συνδυασμὸς ὅλων τῶν πιθανῶν ἀναγνώσεων σὲ πολλὲς περιπτώσεις δὲν ἔδινε κανένα γνωστὸ ἢ πιθανὸ ὄνομα. Στὶς περιπτώσεις αὐτές, ἐκτός ἀπὸ μιὰ ἢ δυὸ δυνατὲς ἀναγνώσεις, σημειώνονται μόνον ὅσα γράμματα διαβάζονται μὲ βεβαιότητα· ὅταν ἡ ἀνάγνωση εἶναι ἀμφίβολη, τίθεται μιὰ τελεία(.) γιὰ τὸ γράμμα ποὺ μπορεῖ νὰ διαβαστεῖ ὡς π, μπ, γι, ν,

1. Βλ. V. Demetriadēs, Turski izvori za balgarskata istorija, Serija XV-XVI (Review), «Balkan Studies» 11 (1967) 212.

2. Actes du Monastir de Xénophon, ed. L. Pétit, «Vijantijskij Vremennik» 10(1903), ἀρ. 5,9.

τ, και θ· δύο τελείες (·) για τὸ γράμμα ποὺ μπορεῖ νὰ διαβαστεῖ ὡς ντ, β (ἢ ο ἢ ου), ζ, δ, τζ καὶ χ, καὶ ἐρωτηματικὸ (;) ὅταν μπορεῖ νὰ εἶναι κ, φ, ἢ μ. Ἐρωτηματικὸ ἐπίσης ἀκολουθεῖ μιὰ λέξη ποὺ ἡ ἀνάγνωσή της δὲν εἶναι βέβαιη.

Δὲν πρέπει ἐπίσης νὰ ξεχνοῦμε ὅτι τὰ φωνήεντα δὲν δηλώνονται πάντοτε· ἀκόμη, ὅτι ὅταν μιὰ λέξη ἀρχίζει ἀπὸ δύο ἢ περισσότερα σύμφωνα, οἱ Τούρκοι δὲν μποροῦν νὰ τὴν προφέρουν καὶ γι' αὐτὸ προσθέτουν ἓνα ι στὴν ἀρχὴ τῆς λέξης συνήθως, ποὺ γράφεται μὲ τὸ γράμμα *elif*· αὐτὸ ὅμως διαβάζεται καὶ ὡς α, καὶ δὲν εἶναι πάντοτε εὐκόλο νὰ διακρίνουμε ἂν τὸ ἀρχικὸ *elif* μιᾶς λέξης εἶναι α ἢ πρόσθετο ι.

Πρέπει ἐπίσης νὰ ἔχουμε ὑπόψη μας ὅτι τὶς περισσότερες φορὲς τὸ τελικὸ «ς» τῆς ὀνομαστικῆς δὲν δηλώνεται. Τὸ ἴδιο παρατηρεῖται στὶς καταγραφὰς ὀνομάτων ὡς τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς τουρκοκρατίας. Δὲν γνωρίζω ἂν ἡ παράλειψη αὐτὴ εἶναι γλωσσικὸ φαινόμενο ποὺ ὀφείλεται στὴν κώφωση τοῦ τελικοῦ «ς» στὴν τουρκικὴ γλῶσσα, ἢ συνέβαινε νὰ ρωτᾷ ὁ Τούρκος ὑπάλληλος τὸν ραγιά πῶς τὸν λένε καὶ κατέγραφε τὸ ὄνομα ὅπως τὸ ἄκουγε, χωρὶς τὸ τελικὸ «ς». Ἡ ἐξήγηση αὐτὴ δὲν εἶναι ἀπίθανη, γιατί πολλές φορὲς βρίσκουμε τὰ ὀνόματα μὲ τὸ τελικὸ «ς», ποὺ δείχνει ὅτι τότε τὸ εἶχε ὁ καταγραφὰς ἀκούσει.

10b,12

Ἄπιστοι

13 Συνοικία Ἰπποδρομίου (Podrom)

14	Μανώλης Κώστα Δράμα;	〈Γ〉ευράσιος, καλόγερος
	Τορνίκα; Γιώργη	Δῆμος, παπουτσῆς
	Στόικος, γαμπρὸς τοῦ Τορνίκα;	Πέτκος Θόδωρου
	Γιάννης, ράφτης	17 Νικόλας Μάλτου
	Θόδωρος Γιάννη	Γιώργης Νικόλα
	Μανώλης Βάκας	Δῆμος Νικόλα
	Στασινὸς Βάκας	Γιώργης Μακρῆ
15	Γιώργης Βάκας	Ἄντρεϊος Γιώργη
	Ἀγαπητὸς Γεράσιμου	Κυριαζῆς Σκολάρη
	Θόδωρος Μιχάλη	Ράικος Γιάννη
	Γιώργης Βάκας	18 Σταμάτης Ράικου
	Θόδωρος Ντουκιάνη	Ἀναστάσης Ντόνου
	Πέτρος Ντουκιάνη	Δῆμος Ντούμη
	Δῆμος Πέγιου	Ἄντρεας Γιώργη
16	Γιώργης Πάντσου	Στάγκος Μαρία (ἢ Μάρτε)
	Γιάννης, σαντικὰς	Μιχάλης, γαμπρὸς τοῦ Μαγνάδη
	Δῆμος Ραντισλάβ	Ἀντώνης Ντολεντζῆ;
	Θόδωρος Δραγὰνα	19 Σταμάτης, Ἀρναούτης

	Γιάννης, (Ι)ξένος		Μιχάλης Σταυρινοῦ
	Μπόνος; Γιάννη		Θόδωρος Μαλάκης ³
	Κασσανδρινὸς Φώτη		Μιχάλης Γαυράς ⁴
	Μανώλης Γραμματικοῦ ¹		Ραδοσλάβ, ράφτης
	Παναγιώτης Μανώλη		Στασινὸς Ραδοσλάβ
	Δῆμος Φώτη		Κυριαζῆς Ρούσου
20	Χριστόδουλος Νικόλα	4	Δῆμος Κεραμάρη
	Δῆμος Μακρῇ		Γιώργης Δῆμου
	Μῆτρος, ράφτης		Δῆμος Κώστα
	Κυριάκος Μήτρου		Νικόλας, καλαφάτης
	Σταμάτης, ράφτης		Νικόλας (Ι) Βλάχου;
	Δῆμος Γεράσιμου		Δῆμος Νικόλα
	Δόικος Ράλη ²		Κυριάκος Σάκη
11a,1	Γιώργης Ἀβάσταχτος	5	Δῆμος Μπόσκου
	Δῆμος Μονομάχος		Λαμπρινὸς Δῆμου
	Δῆμος Καρατζάς		Γιώργης Δῆμου
	Πέγιος Ράλη		Κόλος Βαμμένου;
	Μανώλης Μαστρο-Γιάννου		Γιάννης Δέκια
	Δῆμος Κατερινάρη;		Πέγιος Πετρῇ
	Γιώργης Δῆμου		Δούκας Ἀλαυρᾶ
2	Σταυρινὸς Δῆμου		Παλαιολόγος Ἀλαυρᾶ
	Θόδωρος Μπενλῆς; (..λῆ)		Γιάννης Ἀλαυρᾶ
	Μανώλης Θόδωρου		Νικόλας Χαρκιᾶ
	Λδ.άλ.; Μάνουκα		Μανώλης Νίκου (ἢ Πέτκου)
	Θόδωρος Μάνουκα		Γιάννης Πέγιου
	Ἀντρέας Ἀβάσταχτος		Γιάννης Πετρῇ
	Ραδοσλάβ, ράφτης		Γιάννης (Ι) Στάϊκου ἢ Στάγκου
3	Χρυσόσκολος Σταυρινοῦ	7	Δῆμος Γιάννη

1. Ἐνας Γιάννης Γραμματικὸς συναντᾶται ἀνάμεσα στοὺς κατοίκους τῆς Θεσσαλονίκης τὸ 1425 (Μέριτζιου, ὁ.π., σ. 51). Πιο κάτω, στὴν καταγραφή τῶν κατοίκων τῆς συνοικίας Ὁμφαλοῦ, Ἀγίου Μηνᾶ, Ἀγίας Πελαγίας καὶ Ἀχειροποιήτου, ἀναφέρονται καὶ ἄλλοι μὲ τὸ ἴδιο ἐπώνυμο.

2. Τὸ ὄνομα Ράλης εἶναι νορμανδικῆς καταγωγῆς. Ἀπὸ Ραοὺλ ἐγίνε Ράλ καὶ μετὰ Ράλης. Συναντᾶται ἤδη ἀπὸ τὸ 1391 (βλ. D. I. Polemis, The Doukai, A Contribution to Byzantine Prosopography, University of London, The Athlone Press 1968, σ. 172). Ἐπίσης Ἀντ. Χ. Χατζῆ, Οἱ Ραοὺλ, Ράλ, Ράλαι (1080-1800), Ἀθῆναι 1909. Β. Α. Μυστακίδου, Οἱ Ράλλαι, ΕΕΒΕ 5(1928) 257-282.

3. Μαλάκης: Ἀρκετὰ συνηθισμένο ὄνομα κατὰ τὴν ὕστερη βυζαντινὴ ἐποχὴ (Polemis, ὁ.π., σ. 141).

4. Τὸ ὄνομα Γαυράς ἦταν συνηθισμένο ἀπὸ τὸν 11ο αἰ. καὶ ἔπειτα. Οἱ πρῶτοι ποὺ τὸ ἔφεραν κατὰγονταν ἀπὸ τὴ Χαλδία (Polemis, ὁ.π., σ. 120).

Δῆμος Χαρκιᾶ	Κυριάκος Νικόλα
Νέστωρ Ἱερεμία	Νικόλας Νικῆτα
Σίμος Δικόπουλος	Γιάννης Δήμου
Δῆμος Σίμου	Θόδωρος Δήμου
Στέφανος, ξένος	Γιώργης Ἀρχάγγελου
Γιάννης Ἀλέξη	13 Γιάννης Ἀρχάγγελου
8 Μανώλης Πολίτη	Δῆμος Ἀρχάγγελου
Νικόλας, ξένος	Λάζαρος, ξένος
Δῆμος Νικόλα	Δῆμος Λάζαρου
Μιχάλης Ἀδραμυτινὸς	Νικόλας Γιώργη
Ἀλέξιος Μιχάλη	Γιώργης Δήμου
Δῆμος Νίκου	Δῆμος Κοκολιοῦ
Ράλης Μαλευάρα;	14 Δούκας Παπᾶ
9 Δῆμος Πιάλη; (..αλ)	Κυριάκος Γιώργη
Γιώργης Καβαλάρης	Μαρίνος, καμπανάρης
Παρασκευάς, παπουτσή	Κυριάκος, σχοινοβάτης (canbaz)
Ἀντρέας Γιώργη	Νικόλας Μοσκοῦλα
Ἀργυρὸς Γιώργη	Γιώργης Δήμου
Δούκας Παπα-Κώστα	Γιάννης Δήμου
Γιώργης Καμαριώτης	15 Κώστας Δήμου
10 Θόδωρος, γαμπρὸς τοῦ Μανώλη	Μανώλης Σιδερικοῦ
Θόδωρος Γούναρης	Γιάννης Σιδερικοῦ
Δῆμος Κονταρίτης(·)	Γιώργης <Πα>ρασκευᾶ
Σίμος Θόδωρου	Συναδινός ¹ Πολίτη
Μπόικος Στάγκου	Ἀνδρόνικος Ὀργορόπουλος
Γιάννης Μαν<ρ>ανίτης	(Ἀργυρόπουλος;)
Νικόλας Χαμουσλᾶ; (Χαμάσηλα;)	Μανώλης Ἀνδρόνικ<ου>
11 Θόδωρος Λιόλιου	16 Γιάννης Ἀνδρόνικ<ου>
Γιώργης, γαμπρὸς τοῦ Λιόλιου	Ἀντρέας Ἀκριβοῦ
Κυριάκος Σαρόσιμου;	Ἀσάν, ξένος
(Ι)Ξάς; Θόδωρου	Κυριάκος Χριστόφορ<ου>
Γιώργης Μαυρανίτης	Ἀργυρὸς Κυριάκου
Νικόλας, παπουτσή	Μανώλης Παλοπίδη(Πελοπίδα;)
Δῆμος (Γ)Καλαμάρη	Γιάννης Ἀσημῆ
12 Νικόλας, Ἀρμένης	17 Δῆμος Τζούρας
Δῆμος Μακέλα	Δόικος Κοκ.ο.α. (Κομποτᾶ;)

1. Συναδινός: Αὐτὸς ποὺ κατάγεται ἀπὸ τὰ Σύναια, φρυγικὴ πόλη. Τὸ ὄνομα βρίσκεται ἀπὸ τὶς ἀρχεὲς τοῦ 11ου αἰ. (P o l e m i s, ὁ.π., σ. 178).

Ἀντρέας, ξένος	Κώστας Λουκά
Δῆμος Ἀργυροῦ	2 Μανώλης Τσιπνές;
Δῆμος Δουκιάνου	Δῆμος Μήλη;
Γιάννης Πέτρου	Κυριάκος Παρασκευᾶ
Ρουσούνου; Ραβαλινού;	Μιχάλης Ραγάνη
18 Γιάννης Μαχαιρᾶ;	Γιώργης Ἰσωμα
Γιώργης Νίκα	Θοδωρῆς, τσαγκιάρης
Δούκας Ραβαλινού;	Κόλο, ἀμαξᾶς (ʿarabacı)
Ἀνδρόνικος Σημένου;	3 Δῆμος, παπουτσή
Μανώλης Σημένου;	Δῆμος Δοῦτσίνη
Παπᾶς Μηλίνης	Νόβακ; Νικόλα
Ἀθανάσης, καλόγερος	Νικόλας, παπουτσή
19 Γιάγκος, καλόγερος	Νικόλας Σταμάτη
Νικόδημος, καλόγερος	Θωμάς, ὕφαντουργός (bükülecı)
Κυριάκος Σταμάτη	Βασίλης, ὕφαντουργός (bükülecı)
Στέφανος Παπα-Σταμάτη	4 Δῆμος Σταμάτη
Σοφοργκόντ; (Σωφρόνιος;),	Νικόλας Φωκά
καλόγερος	Χριστόδουλος Νικόλα
Δῆμος Νικόλα	Κώστας Πασπασᾶ; (.ασ.ασα)
Παρασκευᾶς Ζάνου	Νικόλας Γιάννη
20 Σάνος; Μερτικόπουλος	Δῆμος Κουλόγερος;
Λουκάς, ξένος	Νικόλας Ντομπροσλάβ
Νέστω<ρ>, τσαγκιάρης	5 Θόδωρος Κροντηρᾶς
Νικόλας, τσαγκιάρης	Μιχάλης Γερομίχου
Νικόλας, ξένος	Πετρῆς, γαῖδουριάρης (eşekci)
Γιάννης Μπαλτᾶ; (Μπαλίνα;)	Κώστας (Ι)Διάκος
Δῆμος Γιαννιώτης;	Γιάννης Κώστα
21 Περπερῆς, παπᾶς	Μανώλης Παλαιολόγος
Παπᾶς-Γιώργης	Ράικος, γαμπρός τοῦ Θοδωρῆ
Γιώργης Περπερῆ	6 Γιάννης, τσαγκιάρης
Θόδωρος Μαυρίδη	Γιώργης, σουσαντζῆς (πωλητῆς
Δῆμος Δούκα	σουσαμιού)
11b,1 Γιώργης Δούκα	Δῆμος Μπαγαντινός;
Μιχάλης Πολίτη	Νικόλας Στανισλάβ
Κώστας (Ν)Τρανοῦ	Μανώλης Τσικούρη
Μανώλης Μαυρομάτη	Γιώργης (Ι)Ξάσα;
Σίμος Μπάμπαλης;	Μιχάλης Κορές ¹
Δῆμος Ρούβου;	7 Γιώργης Γκουρουμάντης;

1. Τὸ ὄνομα Κορέσσης συναντᾶται συχνά στοὺς Βυζαντινοὺς ἀπὸ τὸν 12ο αἰ. (Polemis, ὁ.π., σ. 137).

- "Αγγελος Κορομύτης
 Γεράτος Μπράλα;
 Νικόλας Γαλάρης
 Βασίλης Ράικου
 Θόδωρος Καρλίτς;
 Παρασκευάς Ρ..άνη;
 8 Σ.οκ; Παναγιώτη
 (Ι)Πρωτο; Γιώρκο;
 Δήμος Γιάννη
 Μανώλης Γιάννη
 Γιάννης "Αγγελου
 Γιάννης Γιώργη
 Θόδωρος Κυριάκου
 9 Πέιος (ή Μπένος) "Αρ.αρκόπου-
 λος
 Δημήτρης, ξένος
 Σταμάτης Γιάννη
 Μάλκος, ξένος
 Παρασκευάς Μανώλη
 Κυριάκος Φωκᾶ
 Δήμος, ψαράς
 10 Ράικος Μάρκου
 "Αργυρός Φράγκος
 Στέφανος, ξένος
 Γιάννης Φώτη
 Ειρήνη χήρα Ντουκιάνη
 Γιοβάννα χήρα Ραδισλάβ
 Σέχω χήρα "Αντρέα
 11 Ειρήνη χήρα Δούλου
 Μαρία χήρα Γιώργη
 Φιλίππα χήρα Μαγάντου
 Μαρία χήρα Κολημένου
 Κιούρω χήρα Γιώργη
 Βασιλική χήρα Μαλάκη
 Μάρα χήρα Μαλάκη
 12 Κιούρω χήρα Μαλάκη
 Σταμάτα χήρα Ρούσου
 Παρασκευή χήρα Ράλη
 Ράδα χήρα (Ι)Βλάτου
 Θωμαή χήρα .ρ...α
 13 Θοδώρα χήρα Γιάννη
 "Ελένη χήρα Ράλησα;
 Θοδώρα χήρα Κομνηνοῦ
 Βίδω χήρα Πέτκου
 Μάνου χήρα Μπαλάνου;
 (Ι)Φροσύ(νη); χήρα Γιώργη
 Τριανταφυλλιά χήρα Θοδωρή
 Χριστοδουλή χήρα Γιάννη
 Κιούρω χήρα Κώστα
 14 Μαρία χήρα Μελισσινοῦ
 Ειρήνη χήρα Παπᾶ
 Μαργαρίτα χήρα Γιώργη
 χήρα Μαρία, ἀπελευθερη (*atik)
 τοῦ ...;
 Τρανή χήρα Μανώλη
 Κιούρω χήρα Λιδίου
 Καλή χήρα Θόδωρου
 15 Θοδώρα χήρα Θόδωρου
 "Ελένη χήρα Κυριάκου
 χήρα Κρικούλα (ή Μαρικούλα)
 Μαρία χήρα Μόσχου
 Μοσχομηλίνα χήρα Μανιάκη
 Μαρία χήρα Γιάννη
 Κιούρω χήρα Δήμου
 16 Μαρία χήρα Κοκολόγου
 Μαρία χήρα Μανώλη
 Καλή χήρα Γιώργη
 Θωμαή χήρα Σέχου
 "Ασημίνα χήρα Γιώργη
 Θωμαή χήρα Δήμου
 Μπόζινα; χήρα Σεντονᾶ
 17 Μαρίνα χήρα "Αγάπιου (ή "Α-
 γαπητοῦ)
 Καλή χήρα Γιώργη
 Τριανταφυλλή χήρα Πετράλου
 Κιούρω χήρα Πολίτη
 Εὐφρόνη χήρα Μανώλη
 Κιούρω χήρα Ραγκούλη (Ραούλ)
 Καλή χήρα Μανώλη
 18 Θοδώρα χήρα Δάφνου

Μαρία χήρα Μιχάλη	χήρα Τριανταφυλλιά
Εἰρήνη χήρα Κο.λ.α	Καλὴ χήρα (Ι)Σταμένου
Πάρω; χήρα Κατάκαλου	χήρα Βροτολίνα;
Κιούρω χήρα Ζαβαλινού;	Μαρία χήρα Νικόλα
Θωμαὴ χήρα Γκανῆ;	3 Θωμαὴ χήρα Σταμάτη
Θοδώρα χήρα Χριστοδούλου	χήρα Βλάντενα
19 Καλὴ χήρα Παυλῆ	Παρασκευὴ χήρα Γιάννη
Καλὴ χήρα Σουχαλίνα (ἀπὸ τὸν	4 σπίτια (hane) 235
Σωχό)	ἄγαμοι 28
Θοδώρα χήρα Γιάννη	χῆρες 97
Καλὴ χήρα Περπερίδη	
Μαρία χήρα (Ι)Ξάντε;	
Κιούρω χήρα Ἀχτσαλου;	5 Συνοικία Ἀγίου Μη-
Γεράνη χήρα Φανούρα	ν ᾱ (Ayo Mna)
20 Γεράνη χήρα Τσουκάνου;	6 Γιώργης Βάκας
Μαρίνα χήρα Σταυρινού	Δῆμος Γιώργη
Εἰρήνη χήρα Σερεμέτη	Δῆμος Βάκας
Γεωργία χήρα Μαυρογιάννη	Πέγιος (Α)...;δης (Ι-Σταφίδης;)
Κιούρω χήρα Πασκάλη;	Μιχάλης, ράφτης
Καλὴ χήρα Παρασκευᾶ	Δῆμος Μαρινιώτης;
Εἰρήνη χήρα Χρίστου Πολίτη	Ντόμπρη, τσαγκιάρης
21 Κυράνα χήρα (Ι)Στάικου ἢ	7 Δῆμος Κελκίση
Στάγκου	Κυριάκος Μιχάλη
Καλὴ χήρα Μπουλουκτσῆ	Ἀλέξης Ἀ...;δης (Ι-Σταφίδης;)
(bölükci)	Στέφανος, κεταντζής (πωλητῆς
Θωμαὴ χήρα Βασίλη	λινῶν ὑφασμάτων)
Εἰρήνη χήρα .ασ.ασ.α;	Στάικος Μαρίνα
Θοδώρα χήρα Γιώργη	Δῆμος Νέδου
Κιούρω χήρα Μαυρίδου	Μανώλης Νέδου
Θοδώρα χήρα Ἀρχάγγελη	8 Δῆμος Στάθη (ἢ Στάσε ἢ Στάνσε)
12,a1 Μαρία χήρα (Ι)Στρατῆ	Γιάννης Δῆμου
Κιούρω χήρα Ἀρχούλη	Θόδωρος Στάγκου (ἢ Στάικου)
Κιούρω χήρα Τσικούρη	Ἀθανάσης, νταλιατζής (ἐργάτης
Καλὴ χήρα Μουρίκη	ἰχθυοτροφείου)
Καλὴ χήρα Μαλατεϊανοῦ	Παρασκευᾶς Δημήτρη
Καλὴ χήρα Γιώργη	Κυριάκος Δημήτρη
Θοδώρα χήρα Κουμάνενα	Μανώλης Παρασκευᾶ
2 Μαρία χήρα Μαδαμίνα;	9 Πιτρῆς Μο.α...τς
Μαρία χήρα Γιώργη	Παπᾶς Κώστας
Μαρία χήρα Ἀλέξη	Μανώλης (Ι)Ξανάπουλος (Ξε-

- νόπουλος;)
 Σωτήρχος, τσαγκιάρης
 Φωκάς, τσαγκιάρης
 Λαμπρινός Μιχάλη
 Στέφανος, καλαφάτης
 10 Γιώργης Εύρου (ἢ Οὔρου)
 Δούκας Χρυσικοῦ
 Κώστας (Ι)Στρομονίτη;
 Κυριάκος Στρομονίτη;
 Γιώργος Στρομονίτη;
 Κομ(ν)ήνός Σπάση (ἢ Στάθη)
 Νέστωρ Νάτση (ἢ Μπάτση ἢ
 Γιάτση)
 11 Ἀντρέας Γιακουμῆ
 Γιάννης Ἀντρέα
 Δημήτρης Βελολῆ;
 Σταμάτης Στρομόνη
 Παρασκευάς Βεργῆ
 Δῆμος Παρασκευᾶ
 Μανώλης Νάτση (ἢ Μπάτση ἢ
 Γιάτση)
 12 Γιώργης, γαμπρός τοῦ Χωραφᾶ
 Μανώλης Γραμματικὸς
 Γιώργης Ἀρχάγγελου
 Μιχάλης Μέρτζιου
 Χριστοδούλης Μιχάλη
 Γιώργης, Ἀρναούτης
 Γιάννης Μονονούρης;
 13 Νικόλας, γαμπρός τοῦ Γιάννη
 Γιώργης Ράντου
 Δημήτρης Βελεχάνη (ἢ Βαλχάν)
 Ἑλευθέρης (Ἑλεβτέρη), γαμ-
 πρός τοῦ Δημήτρη
 Γιάννης Κελίπολη;
 Ἀβράμ, καλόγερος
 Πέγιος Βακαϊνή;
 14 Γιάννης Πέγιου
 Κυριάκος, καλόγερος
 Κώστας Κυριάκου
 Νικόλας Νόβακ
 Δῆμος (Ι)Στάνη
 Γιάννης, γαμπρός τοῦ Νικόλα
 Μιχάλης Νόβακ
 15 Ἀποστόλης Πετρούνη
 Δῆμος Μ..ο..οῦ;
 Σαραντινός Μα.αρα.ου;
 Φώτιος Μιχάλη
 Γιάννης Φώτιου
 Γιάννης (Ι)Γρυπάρη
 Δημήτρης Μερτικόπουλος (ἢ
 Κρητικόπουλος)
 16 Μιχάλης Δημήτρη
 Νικηφόρος Δημήτρη
 Κυριάκος .ολομοῦ
 Κώστας Στέφανου
 Γιάννης (Ι)Σκιαμιώτης
 Σαβάντης Γιάννη
 Μανώλης Ἀμάραντος¹
 17 Γιώργης Μανώλη
 Θωμάς Μανώλη
 Δημήτρης Κα.ράρης
 Ἀλέσο; Δημήτρη
 Δῆμος Στέφανου
 Φωκάς Στέφανου
 Γιάννης Φωκᾶ
 18 Γεράτος (ἢ Τρανός) Στέφανου
 Δημήτρης Καμάνη
 Γιώργος Κυριάκου
 Μανώλης Ἀπόστολου
 Δημήτρης Παλαμῆδη;
 Θόδωρος Ράλη
 Δημήτρης Κονταρῆ
 19 Λαμπρινός, συρμακέσης (τεχνί-
 της χρυσοκέντητων ὕφασμά-

1. Τὸ ἐπίθετο Ἀμάραντος συναντᾶται ἀνάμεσα στοὺς κατοίκους τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τὸ 1425 (Μέρτζιου, δ.π., σ. 50-51).

- των)
 Πάντο; Λαμπρινοῦ
 Χριστόδουλος Βκρμοδατ;
 Γιάννης Δημήτρη
 Πέγιος Κιούρτσου
 Γιάννης Δημήτρη
 Γιάννης Μιχάλη
 Γιώργης (Ι)Σπάλα
 Χαβλίδης; Σακαρινός;
 Νικόλας, κιομουρτζής (καρβου-
 νιάρης)
 Τζανής; Ντουμπρόβνικ
 Ντομένικος Μάγκου
 Μιχάλης, κιομουρτζής
 Ἀπόστολος, τσαγκιάρης
 12b,1 Πέγιος, νταλιαντζής
 Μιχάλης, ξένος
 (Ι)Σταμπούλης, ξένος
 Γιώργης Ντίνε
 Μπαχαντινὸρ; ντεμουρτζής
 (σιδεράς)
 Μιχάλης Μαγνάλης;
 Δημήτρης Γόδης
 2 Γιάννης Μπόχα;
 Παπὰς Φίλιππας
 Γιώργης Πανόρη (ἢ Γιαν-
 νούρη)
 Νάτσος, ἀραμπατζής
 Γιώργης Μερκούκα;
 Νικόλας Βέλιου (ἢ Δέλιου)
 Δῆμος Νικόλα
 3 Ἀναστάσης Δημήτρη
 Μηνὰς Δημήτρη
 Ἀργυρὸς Στέφανου
 Κώστας (Ι)Σταφίδης;
 Γιώργης, σαντατζής (βαρκά-
 ρης)
 Γιάννης Παρτέρης;
 Κωνσταντῖνος Σαφρέλου;
 4 Γερο-Θωμάς Σαρῆ
 Μιχάλης Σεβρένη;
 Δότιμος Δήμου
 Καλὴ χήρα Νέδου
 Τριανταφυλλὴ χήρα Δημήτρη
 Θοδώρα χήρα Σπάσε (ἢ Στάσε)
 Θωμαὴ χήρα Μανώλη
 5 Καλὴ χήρα Κώστα
 Θωμαὴ χήρα Μανουήλου
 Εἰρήνη χήρα Ἀμάραντου
 Κιούρω χήρα Μανώλη
 Καλὴ χήρα Μιχάλη
 Κιούρω χήρα Στέφανου
 Χρυσοδωρία χήρα Μαχάνη;
 6 Καλὴ χήρα Ράλη
 Τρανὴ χήρα Κώστα
 Εἰρήνη χήρα (Ι)Διάκου
 Κεράνα χήρα Καλογιάννη
 Εἰρήνη χήρα Φίλιππα
 Κιούρω χήρα Καβαλάρη
 Χρυσοδώρα χήρα Τσουκάλου
 7 Εἰρήνη χήρα Κυριάκου
 Κομ<ν>ινὴ χήρα Ἀρμένη
 Μαρία χήρα Θοδωρῆ
 χήρα Χρούσω
 Μαρία χήρα Ράλη
 Μαρία χήρα Φώτου
 Καλὴ χήρα Νικόλα
 8 Μαρία χήρα Μονογιάννη
 Μαρία χήρα Κυριάκου
 Εἰρήνη χήρα Χρύσα<ν>θου
 Εὐτέρπη χήρα Μιχάλη
 Μαρία χήρα .ρά..ου;
 Κιούρω χήρα Μακρινοῦ
 Εὐδοκία χήρα Ἀντώνη
 9 Κυρία χήρα (Ι)Στράντου
 Ντόμπρα χήρα Τσελνίκ;
 Γεράνη χήρα Δελοκούρα;
 χήρα Ἄννα Πλητος;
 Μαρία χήρα Νίκου (ἢ Πέτκου)
 Θοδώρα χήρα Μιχάλη

- Σιμώνη χήρα Γραμματικοῦ
 Κατράδης; χήρα Παπᾶ
 Εὐανθὴ χήρα Βλάδης
 σπίτια 117
 ἄγαμοι 12
 χῆρες 41
- 12 Συνοικία Ἀγίας Πε-
 λαγίας (Aya Playa)
 13 Κώστας Γαυράς
 Μιχάλης Κοσμᾶ
 Γιώργης Μιχάλης
 Στέφανος Κάλυκα
 Νικηφόρος Ἀλέξης
 Γιάννης Κοσμᾶ
 Δῆμος, μακελάρης
 14 Γκίνης Στάγκου
 Μπογντᾶν Γκίνη
 Νικόλας, κεταντζής (πωλητῆς
 λινῶν ὑφασμάτων)
 Θόδωρος, γαμπρὸς τοῦ Δημήτρη
 Δημήτρη Κύρκου
 Νικόλας, τσαγκιάρης
 Γιαννάκης Γκίνη
 15 Γιάννης Κοντύλης
 Ἀντρέας, κεταντζής
 Ἀντρέας, καμπανάρης
 Μιχάλης Καμάνδουκα
 Δῆμος Βαγιωνᾶ
 Δῆμος, παπουτσῆς
 Γιώργης Γούναρης
 16 Φωτεινὸς Γομάρης
 Θόδωρος, παπουτσῆς
 Ράλης Πετρῆ
 Γιάννης, ὑφαντῆς (cüllâh)
 Ὅμηρος; Νταμάρης
 Μιχάλης Σταμάτης
 Γιάννης Μιχάλης
 17 Μανώλης Σαραντινοῦ
- Κώστας Στάθης
 Δῆμος Κώστα
 Γιώργης Ντορμῆ;
 Σίμος Γιώργης
 Μιχάλης Βεροιώτης
 Δημήτρη Χρυσολιανὸς
 18 Νικήτας; Δημήτρη
 Μανώλης Δημήτρη
 Μιχάλης Χρυσοκέφαλος;
 Γιάννος Νίκου
 Πέγιος Γιάννου
 Κύρκος Μπρατοσλάβ
 Γιάννης Δημήτρη
 19 Σταμάτης Μενέλ(α)ου
 Μανώλης Λεκάσου;
 Μανώλης, τσαγκιάρης
 Μιχάλης Πετρῆ
 Μιχάλης Ράλης
 Κώστας Μιχάλης
 Μιχάλης Δημήτρη
 20 Πάντης Μηνᾶ;
 Ἀροστόδουλος; Μιχάλης
 Στυλιανὸς Γιάννη
 Δόικος Νικοσλάβ
 Νικόλας Γιάννη
 Κωνσταντῖνος Γιάννη
 Γιάννης Μερτικοῦ (ἢ Κρητικοῦ)
 13,a1 Ἀνδρόνικος Πολυγυριώτης
 Παρασκευᾶς Λιβαδᾶ
 Κυριαζής, καλαφατζῆς
 Ἀντώνης Παρτέρης;
 Μιχάλης Ντουσάν;
 Γιάννης Γαυράς
 Μιχάλης Βρανᾶς
 2 Συναδινὸς Ἀροστόδουλου
 Πολίτης Στάνσε
 Γιώργης, γαμπρὸς τοῦ Μυλωνᾶ
 Δῆμος Καρακώτση;
 Μέλκος; Λορεντάρης;
 Μάγκος Πολίτης

	Γιώργης Παπα-Μανώλη	(Ι) Σταυρινὸς Μακρυμάχης
3	Γιάννης Μακρούλη	Σίμος, συρμακέσης
	Γιώργης ..ο.;	Παρασκευᾶς Νικόλα
	Θόδωρος Γιάννη	8 Μιχάλης Νικόλα
	Γιάννης Θόδωρου	Γιάννης Θεολόγου
	Μαστρο-Κύρκος	Θόδωρος Πάντη
	Γιάννης, ράφτης	Δῆμος Θοδωρῆ
	Λαμπρινός, τσαγκιάρης	Στόικος Δενάτση;
4	Δῆμος Καλοθινός;	Στέφανος Μπαλάνου;
	Μιχάλης Λάσκαρης	Γιάννης Σκολάρη
	Ἄγγελος Χαρκιανῆ	9 Δημήτρης Χαρτινός (Χαδρηνός)
	Παπᾶς Μακιὸς	Δημήτρης Σώνυμου; (Σο..μο)
	ἄλλος Γιάννης Καρτάλης	Μανώλης Δαμιανοῦ
	Παπα-Μιχάλης	Παρασκευᾶς Ρ.ρ..ου;
	Νικόλας Γιώργη	Πέγιος, τσαγκιάρης
5	Ἀντρέας Δημήτρη	Νάσος (ἢ Τάσος), τσαγκιάρης
	Νικόλας Μήλη;	10 Θόδωρος Μερλono;
	Μανώλης Ἀστέρη	Γιάννης Θόδωρου
	Δούκας Ἀστέρη	Νικόλας Πρόγιου (ἢ Πρώτου)
	Μανώλης Πασπάτη	Μάνθος Νικόλα
	Γιάννης, ξένος	Μανώλης Παρασκευᾶ
	Θοδόσης Γιάννη	Γιάννης Παρασκευᾶ
6	Γιάννης Θοδόση	Χριστόδουλος Σταμάτη
	Νικόλας, ράφτης	11 Δῆμος Χριστόδουλου
	Γιάννης Βασίλη	Ράικος, ξένος
	Οὐρανὸς Νικόλα	Γιάννης Ράικου
	Γιάννης Οὐρανοῦ	Θόδωρος Κλαδάρας
	Νικόλας, τιμουρτζῆς (σιδεράς)	Γιώργης Μαγκλαβίκης
	Γιάννης Κάλαμος (ἢ Καλαμού-	Θόδωρος Γιώργη
	σης)	Στέφανος Ραδινιώτης ¹
7	(Ι) Στυλιανός, γκεμουτζῆς (ναυ-	12 Ἀληθινός; Γομάρη
	τικὸς)	Γιώργης Καβράκου;
	Νάκος, τσαγκιάρης	Σίμος Βελοκούρη;
	Θόδωρος Παστρινός;	Μανώλης Δεληγιάννου;
	Μιχάλης Κάλη	Μάρκος, τσαγκιάρης

1. Τὸ ὄνομα Ραδηνός συναντᾶται συχνά ἀπὸ τὸν 10ο αἰ. καὶ μετὰ. Προέρχεται ἀπὸ τὸ χωριὸ Ράδη, στὸ Ἀνατολικὸ Θέμα (P o l e m i s, δ.π., σ. 171). Ἐνας Γιάννης Ραδηνός βρίσκεται ἀνάμεσα στοὺς κατοίκους τῆς Θεσσαλονίκης τὸ 1525 (Μ ε ρ τ ζ ι ο υ, δ.π., σ. 50, 86). Ὁ Ραδινιώτης ποὺ ἀναγράφεται ἐδῶ πρέπει νὰ ἔχει τὴν ἴδια καταγωγή.

- Πέγιος Γιώργη
 Παπὰς Ἀναστάσης
 13 Δῆμος Σερεσλῆς (ἀπὸ τῆς Σέρρες)
 Κάλλιστος; γεμουτζῆς
 Δημήτρης Παγάνας
 Ἀναστάσης Δημήτρη
 Νέστωρ Δημήτρη
 Νικόλας Ξενομάτης
 Θόδωρος .ορ.ντάρ
 14 Ντογάν, γεμουτζῆς
 Μαστρή-Μπαρμπέρης
 Νικόλας Δημήτρη
 Νικόλας Δημήτρη
 Στέφανος Μέλκου (ἢ Μέλφου)
 Νικόλας Πρόκουρα;
 Δημήτρης Ράβη
 15 Γιάννης Μαλάκης
 Παπὰς Θόδωρος
 Σταμάτης Παπα-Θόδωρου
 Δῆμος Μίμου (ἢ Μήτσου)
 Δημήτρης, τσαγκιάρης
 Παρασκευάς Δημήτρη
 Χριστόδουλος Δημήτρη
 16 Δῆμος Κολαμάχη
 Κύρκος Πρώιου (ἢ Πρώτου)
 Κυριάκος Παυλῆ
 Γιάννης Κυριαζῆ
 Δημήτρης Κυριώτη
 Ἀντρέας, ξένος
 Ἀνδρόνικος Μανώλης
 17 Ἀγγελος Στάγκου
 Γιάννης Πέγιου
 Γιώργης Δημήτρη
 Γιάννης Δημήτρη
 Νικόλας, γαμπρὸς τοῦ Μακορνῆ;
 Στάθης, γαμπρὸς τοῦ Γρόλιου
 (Ι)Σφραντζῆς Τζανῆ
 18 Χριστόδουλος Κάλη
 Κώστας Τριφύλλη
 Νικόλας Στάγκου
 Μανώλης Πολίτη
 (Ι)Στάγκος (ἢ Στάικος) ..ολίτη;
 Μιχάλης Ντομπρολίτη;
 Δημήτρης Συναδινοῦ
 19 Παπα-Θόδωρος
 Κώστας Παπα-Θόδωρου
 Ράλης Καβαλίτη;
 Γιώργης Σταθόπουλος
 Γιάννης Μονωτᾶ (ἢ Μοθωνᾶ)
 Γκίνης Δήμου, τσαγκιάρης
 Γιώργης Μαυραμπίτης
 20 Φάνης Κρητικὸς
 Γιώργης (Ρ.:α)
 Μιχάλης Παπαδόπουλος
 Ἀργυρὸς Θόδωρου
 Θόδωρος, μογοιατζῆς
 Δημήτρης, μαρμαράς
 Μανώλης Δημήτρη
 21 Ἀντώνης, καμπούρης
 Θόδωρος, μυλωνάς
 Ἀντώνης Νικόλα
 Θόδωρος Γιάννη
 Μιχάλης Καλιώτης (ἢ Καλού-
 πης)
 Ἀγγελῆς Κώστα
 Λονταρινὸς Κώστα
 13b,1 Δημήτρης Γιώργη
 Γιώργης Δημήτρη
 Γιώργης, κασάπης
 Γιάννης Γιώργη
 Γιώργης Μάνεση (ἢ Μαλέσα)
 Γιάννης Βατάτζης
 Ἀντρέας Γιάννη
 2 Δῆμος Γαϊτάνης
 Φραντζέσκος Παρτέρη;
 Μανώλης Κενόρια;
 Μαυρῆς Φωτάλη; (Κουτάλη;)
 Στάγκος Ντραγάντη
 Δῆμος Φώτη
 Γιώργης Δήμου

3	Νικόλας ρ...α; 'Αντώνης (Ι)Σκολάρη Δημήτρης (Ι) Σκολάρη Μανώλης 'Αντώνη Πετρῆς, ἀπελεύθερος Χατζη- Νούσου Στάνος (ἢ Στάγιος) Δημήτρη Χριστόδουλος Στάγκου	Δημήτρης 'Αργυρόπουλος 8 Παπᾶς Κώστας Δημήτρης Παπᾶ 'Απόστολος Παυλῆ Γιάννης Δαμιανοῦ Μαυρίδης Γιάννη 'Αγάπιος (ἢ 'Αγαπητὸς) Συνα- δινοῦ Νίκος (ἢ Πέτκος) Νικόλα
4	Δῆμος Πανάγιου Φίλιππος Σταμάτη Παρασκευᾶς Βάκα Νικόλας Βάκα Δημήτρης Γιάγκου Νικόλας Στάσε Δῆμος Γιώργη	9 Στάγκος Δῆμου Μανώλης 'Αργυρόπουλος Γιάννης Μιχάλη Θόδωρος, τσαγκιάρης Δημήτρης Γαυράς Παπα-Μανώλης Δημήτρη Νικόλας Πολίτη
5	Πέγιος Δόικου Δῆμος ; Ράλης Βάκα Μιχάλης Ράλη Πέγιος, χαμάλης (Ι)Στουγιάν Φώτου (ἢ Κόλου) (Ι)Σταμάτης Βάκα	10 Νικόλας Παλαιολόγος ¹ Θόδωρος Δημήτρη Μάρα χήρα 'Αργυρόπουλου Κιούρω χήρα Γαυρᾶ Σιμώνη χήρα Κάλυκα Μαρία χήρα Κοσμᾶ Μαρία χήρα Ράικου
6	Δῆμος Πέγιου Γιώργης Δῆμου Δημήτρης Νικόλα Θωμᾶς Γιώργη Δῆμος Θωμᾶ Νικόλας Κομπόλα; Γιάννης Γιώργη	11 Θεodώρα χήρα Μάρκου Κυράνα χήρα Στάγκου Κυριάκω χήρα Νίκου (ἢ Πέτ- κου) Θοδώρα χήρα Σωτήρκου Σταμάτα χήρα Στάγκου Θοδώρα χήρα Σταυρινοῦ 'Ασημίνα χήρα Στέφανου
7	Στάγκος Σπάσε (ἢ Στάσε) Γιάννης 'Αρνᾶς Γιώργης Δημήτρη Μο.σα, ξένος Ράλη Δόμου Δόμος Ράλη	12 χήρα Καλῆ Μαρία χήρα Πετρῆ Μαρία χήρα Γιάννη Κιούρω χήρα Μίρκου

1. Στὸ περιθώριο τοῦ χφ., γραμμένη ἀνάποδα, ὑπάρχει ἡ σημείωση: «Στὰ χέρια του ὑπάρχει αὐτοκρατορικὴ ἀπόφασις ποὺ λέγει νὰ εἶναι ἀπαλλαγμένοι ἀπὸ τὸν κεφαλικὸ φόρο, τῇ σπέντζα καὶ τοὺς ἄλλους ἐκτακτοὺς φόρους» (haraçtan ve ispençden ve sa'ir 'avariz-i divaniyeden mu'af ve müsellemler ola diyü elinde hükmi-i hümayûn var).

Μαρία χήρα Γερο-Ράλη;	Λαμπρινή χήρα Σαντίκ;
Κιούρω χήρα Ζούρη;	Θοδώρα χήρα Νικόλα
Ειρήνη χήρα Μανώλη	Κιούρω χήρα Σαρβάνη;
13 Θοδώρα χήρα Δημήτηρ	17 χήρα Μαρία, ἀπελεύθερη Σαμου-
Μαρία χήρα Ξάνθου	ήλ
Μαρία χήρα Ράλη	Κυράνα χήρα Μουσταφά
Κιούρω χήρα Γιάννη	Μαρία χήρα Καρλίκη;
Πολυ:οκα χήρα Μιχάλη	Έλενα χήρα Νικόλα
Θοδώρα χήρα Νικοσλάβ	Μαρία χήρα Σίμου
Κομ<νη>νή χήρα Ραδισλάβ	Νικόλαινα χήρα Α..λ;ου
14 Μαρία χήρα Λιβαρα	Θωμαή χήρα Μελαχροινού ²
Θοδώρα χήρα Άντάρ; (ή Άν-	18 Έλένη χήρα Δημήτηρ
μπάρ;)	Κυριακή χήρα Δήμου
Ειρήνη χήρα Καμηλάδη;	Θοδώρα χήρα Χατρινού;
Μαρίκα χήρα Καλούδη	Μαρία χήρα Παρασκευά
Μαρίνα χήρα Καδένα (ή Καού-	Μαρία χήρα Προβατάρη
να)	Καλή χήρα ξένου
Δραχώρα; χήρα Γιάννη	Ειρήνη χήρα Κλάβα;
Ειρήνη χήρα Γραμματικοῦ	19 Έλένη χήρα Μανώλη
15 Θοδώρα χήρα Καραμούτζη	χήρα Ζηνοβία;
Μαρίνα χήρα Παλατιανή	Καλή χήρα Σταμάτη
Μετοκή (ή Μετοχή) χήρα Βα-	Ειρήνη χήρα Λορεντάρη;
σίλη	Συναδινώ χήρα Πανωμύτη;
Θοδώρα χήρα Κύρκου	Θοδώρα χήρα Γιώργη
Ειρήνη χήρα Ρούσου	Έλενα χήρα Γιώργη
Θοδώρα χήρα ξένου	20 Θοδώρα χήρα Καλανάχη; (;λα-
Καλή χήρα Βασίλη	άχ)
16 Θοδώρα χήρα Λάσκαρη ¹	Μαρία χήρα Κομρίλου;
Μαρία χήρα Μαυρανίτη	Μαρία χήρα Δημήτηρ
Καλή χήρα Γαρ.άτζου;	Καλή χήρα Δημήτηρ
Κυράνα χήρα Άσέν	Θοδώρα χήρα Μάνη

1. Το όνομα Λάσκαρης θεωρείται ότι προέρχεται από την Καππαδοκία, από τη λέξη δάσκαρης (δάσκαλος) (P o l e m i s, δ.π., σ. 139). Ένας Πασχάλης και ένας Δημήτριος Λάσκαρης υπήρχαν στη Θεσσαλονίκη το 1425 (Μ έ ρ τ ζ ι ο υ, δ.π., σ. 50). Επίσης ένας Γεώργιος Λάσκαρης-Δεφάλα (δ.π.). Γύρω στα 1489-1492 πέρασε από τη Θεσσαλονίκη ο Ίάνος Λάσκαρης, γνωστός λόγιος που συνετέλεσε στη διάδοση των ελληνικών γραμμάτων στη Δύση, και βρήκε άλλους με το ίδιο επώνυμο, ίσως συγγενείς του (βλ. Β α κ α λ ο π ο ὺ λ ο υ, 'Ιστορία του Νέου Έλληνισμού, Α', σ. 330 κ.έ.).

2. Το 1425 υπήρχαν στη Θεσσαλονίκη οί Δημήτρης, Γιάννης, Δούκας και Άλέξης Μελαχροinoί (Μ έ ρ τ ζ ι ο υ, δ.π., σ. 50-51).

- Καλὴ χήρα Θόδωρου
Κιούρω χήρα Τριφύλλης;
21 Μαρίνα χήρα Καλούδη
Ρούσκη χήρα Πολίτη
Εἰρήνη χήρα Συναδινού
Μαρία χήρα Μοθωνᾶ (ἢ Μονω-
τᾶ)
‘Αγγελίνα χήρα Μαρῖνη (ἢ
Μαρτίνη)
Φωτεινὴ χήρα Μερντάνη; (ἢ
Μερκάτη)
Μαρία χήρα Καμπούρη
14a, ΙΣιμών χήρα Στέφανου
Εὐδοκία χήρα Σταμνᾶ
‘Ερμίνια χήρα Δημήτρη
Ράδα χήρα Στάσε
Μαρία χήρα Στάγκου
Καλὴ χήρα Ρουσώνα;
χήρα Παρασκευή, ἀπελεύθερη
Γιωσήφ
2 Μαρία χήρα Μοδινού;
χήρα Εἰρήνη, ἀπελεύθερη Κα-
ταρμᾶ;
Στάνα χήρα Δημήτρη
χήρα Θεοκία;
Γεωργία χήρα Παπᾶ
‘Ανάστω χήρα Πολυμένη (ἢ
Πουλημένη)
Θοδώρα χήρα Τρανου
3 Κυριάκω χήρα Θοδωρῇ
Συναδινῶ χήρα Δαμιανου
Μαρία χήρα Στανισλάβ
Μαρία χήρα Στάγκου
4 σπίτια 251
ἄγαμοι 17
χῆρες 100
5 Συνοικία Χρύσα
6 ‘Αλέξης Σεβαστου Γιάννη
Παρασκευᾶς Κατράδη;
Γιάννης Παρασκευᾶ
Δῆμος Σομόρη;
Γιάννης Σωτήρη;
Νικόλας Σωτήρη;
Μιχάλης Νταμετζῆ (ἢ Κάμτση)
7 Δῆμος, σαμαράς
‘Αναστάσης Δῆμου
Δῆμος ...ντελα.α;
Γιάννης, σαμαράς
Θόδωρος Παύλου
Γιάννης ..ρ.βα;
Α<ϋ>γουςτος Φωκᾶ (ἢ Δούκα)
8 Γιώργης Κανάρης (ἢ Κανάδης)
Δῆμος Κανάρης (ἢ Κανάδης)
Νικόλας Κανάρης (ἢ Κανάδης)
Κυριάκος Κανάρης (ἢ Κανάδης)
Μανώλης Κώστα
Κωνσταντῆς Ντόσκου
Συναδινὸς Σταμάτη
9 Μιλώσης, σαμαράς
‘Αλέξης, γουρουνάρης
Δῆμος Μπογντάν
Δῆμος (Ι)Ξασόπουλος
Νικόλας Πετρῇ
Γιάννης Μοσκαλινου;
Βάκ.ο; Δομένικου
10 Θόδωρος Βαλχάτς
Γιάννης Βαλχάτς
‘Αθανάσης Νικηφόρου
Μανώλης Λασπούρα;
Θόδωρος ‘Αηδονᾶ
Δῆμος ‘Αηδονᾶ
Μαρίνης Κώστα
11 Κυριάκος Δημήτρη
Θόδωρος, παπουτσίης
Κώστας Λαυρέντη
Δῆμος Παπα-Θωμᾶ
Νικόλας Μητριάλα;
Στρατῆς ‘Ανδρωνᾶ

- Χριστόδουλος Λιόλιου
- 12 Θωμάς (Ι)Ξολοφόρ;
Παρασκευάς, τσουκαλὰς
Γιώργης Λιόλιου (ἢ Πούλιου)
Γιάννης Λιόλιου (ἢ Πούλιου)
Θόδωρος Κώστα
Γιάννης, Βούλγαρος
Δῆμος Ἀνδρώνη
- 13 Πετρῆς Ἀθανάση
Μιχάλης Σωτήρη
Χριστόδουλος Μιχάλη
Δῆμος Μαντουκᾶ (ἢ Μαντουφᾶ)
Δῆμος Ἀλέξη
Μιχάλης Νικόλα
Γιώργης Γομάρη
- 14 Κώστας Βλαμάδα;
Θόδωρος Κώστα
Δῆμος Ἀλέξη
Μιχάλης, γαμπρὸς τοῦ Ἀλέξη
Γιάννης Νικήτα
Σταμάτης Βαρτάνης;
Νικόλας Δήμου
- 15 Δῆμος Ἐλμπασάν;
Δῆμος Μαυρομάνης (ἢ Μαυρο-
μάτης)
Σταμάτης Μαυρομάνης (ἢ Μαυ-
ρομάτης)
Γιώργης Κώστα
Στέφανος Κώστα
Γιάννης Παραγωνίτης;
Μανώλης Παραγωνίτης;
- 16 Μιχάλης Σουλάντου;
Κώστας Μιχάλη
Πετρῆς Μονομάχος
Θόδωρος Νικήτα
Μιχάλης, σαμαράς
Γιώργης Κώστα
Γιώργης Μάνη (ἢ Μαμή)
- 17 Μελαχροινὸς Γιώργη
Μιχάλης Νίκου (ἢ Πέτκου)
- Γιάννης Μάνεση
Δῆμος, μακελάρης
Φωκὰς (ἢ Δούκας) Στέφανου
Γιάννης Παλιούρα
Μανώλης Παλιούρα
- 18 Κώστας Παλιούρα
Δῆμος Τσεκούρη
Μιχάλης Τσεκούρη
Μανώλης Μιχάλη
Δῆμος Μάτη (ἢ Μάνη ἢ Μάλη)
Ἀντρέας Δημήτρη
Δῆμος Παπᾶ
- 19 Τρανὸς Δήμου
Μιχάλης Στρατῆ
Γιώργης, σπανὸς
Μανώλης Χαλακρεμωνίτη;
Μανώλης Κρητικόπουλος
(ἢ Μερτικόπουλος)
Δῆμος Μανώλη
Ἀντρέας Γιάννη
- 20 Γιάννης Σταθᾶ
Δῆμος Γκόβαλα (ἢ Γκαβαλᾶ)
Νικολατζινὸς Μανώλη
Κώστας Μαυρογιάννη
Κυριάκος Κώστα
Γιάννης Μαδιάνη;
Θωμάς Κωνσταντίνου
- 21 Κυριάκος Νέστορα
Χριστόδουλος Νέστορα
Γιώργης Λουκᾶ (ἢ Νούκα)
Δῆμος Κιουτσούκ (μικρὸς)
Γιώργης Γιάννη
Γιάννης, ξένος
Παναγιώτης Λιόλιου
- 14b,1 Μανώλης Μητρούση; (ἢ Μέ-
ρος;)
Μανώλης Σεντ. ἄν;
Μιχάλης Δούκα (ἢ Φωκᾶ)
Δῆμος Δάκα (ἢ Βάκα ἢ Δάφα)
Δῆμος Μόστρα

Δῆμος Κούκου	Μαρίκα χήρα Μεταξᾶ
Γιάννης Βούρτσου	Θωμαῖ χήρα Ἀλέξη
2 Χριστόδουλος Γιάννης	Καλὴ χήρα Δημήτρη
Μιχάλης Βάτουνα (ἢ Βαγιώνα)	Σιμώνη χήρα Βαρτιάνη;(Βαρτάν)
Ἀντριανὸς Σαλαγοῦ;	Παρασκευὰ χήρα Μανρανίτη
Δῆμος Μαυρογιάννη	(ἢ Μαυραμπίτη)
Μανώλης Σαράντη	8 Μαρία χήρα Μαυρογιάννη
Κυριάκος Μανώλη	Κιούρω χήρα Τρανοῦ
Κώστας Μανώλη	Θοδώρα χήρα Παραγωνίτη
3 Γιώργης Νόβακ	Καλὴ χήρα Ἀρὼν
Γιάννης Νόβακ	Σταματία χήρα Κώστα
Δῆμος Νόβακ	Μαρία χήρα Μιχάλη
Πετρὴς Κοντογιάννη	χήρα Χρυσοπουλιανή
Νικόλας Μπογντάν	9 Θωμαῖ χήρα Γιώργη
Μιχάλης Νικόλα	Θοδώρα χήρα Ἀνδρόνικου
Τρανὸς Δερκομάνου;	Καλὴ χήρα Κρητικόπουλου
4 Κώστας Παπᾶ	(ἢ Μερτικόπουλου)
Κυριάκος Κώστα	Μαρία χήρα Δήμου
Μανώλης Γιώργη	Μαρία χήρα Ράντις;
Φίλιππας Δημήτρη	Ἀγγελίνα χήρα Στέφανου
Κώστας Δημήτρη	Σταματίνα χήρα Στάγιου (ἢ Στά-
Χριστόδουλος Κώστα	νου)
Παυλὴς Γιάννη	10 Θοδώρα χήρα Μεχμέτ
5 Κιούρω χήρα Δημήτρη	χήρα Μαρία, καλόγρια
Καλὴ χήρα Πανάγιου	Εὐφροσύνη χήρα Δημήτρη
Παρασκευὰ χήρα Ζήσιμου;	Μαρία χήρα Κορομύδη
Μαρία χήρα Κάμτση;	Καλὴ χήρα Μανώλη
Κιούρω χήρα ξένου	Κωσταντίνω χήρα Ράικου
Εἰρήνη χήρα Μουχλιᾶ	Καλὴ χήρα Κυριάκου
Δουκιάνη χήρα Δημήτρη	11 Φωτεινὴ χήρα Κωσταντίνου
6 Μαρία χήρα Φωτάκα	χήρα Μαρία
(Ι)Ξάσω χήρα Πολίτη	Ἑλένη χήρα Γιώργη
Κιούρω χήρα Ἀντώνη	Εἰρήνη χήρα Νικόλα
χήρα Ἀναστασία	Εἰρήνη χήρα :ο.:ντμ;
(Α)σμάνα χήρα Λιόλιου (ἢ Πού-	Μαρία χήρα Μαρίνου
λιου)	Τρανὴ χήρα Τετραμάτη
Εἰρήνη χήρα Κώστα	12 Μάρα χήρα Δούκα (ἢ Φωκᾶ)
Γιοβάννα(;) χήρα Μπαλαμπάν;	χήρα Χριστιάνα
7 Εἰρήνη χήρα ξένου	Ράντα χήρα ξένου
Συναδινὴ χήρα Θοδωρῇ	Σταμάτα χήρα Πετρούνη

- Ειρήνη χήρα Λιόλιου
- 13 σπίτια 127
 ἄγαμοι 13
 χήρες 54
- 14 Συνοικία Ὁμοφλοῦ
 (Ofalu)
- 15 Δημήτρης Ἀκρίτης
 Μανώλης Ἀκρίτης
 Κυριάκος Πρώγιου (ἢ Πρώτου)
 Γιώργης Λασπούρη
 Γιάννης Λασπούρη
 Πετρὴς Δημήτρη
 Γιώργης Ἀλακάση
- 16 Νικόλας (Ι)Γρυπάρη
 Δήμος Δουρκάν;
 Κώστας Δουρκάν;
 Μανώλης Χαρίτη
 Γιώργης Μανώλη
 Ἀλέξης Καδράμη
 Δήμος Μήλιου
- 17 Γιώργης Μέλου
 Γιώργης Κρικέλας;
 Θόδωρος Κρικέλα
 Μιχάλης, ξένος
 Δημήτρης, διάκος
 Γιάννης Ἀντρώνα
 Πολίτης Μπερμπερίτση;
- 18 Νάσος Μπερμπερίτση;
 Μιχάλης, σαμαράς
 Δημήτρης, σαμαράς
 Γούντας, καθαλάρης
 Μιχάλης, γαμπρός τοῦ Κρικέλα;
 Δημήτρης Ἀγαπητοῦ (ἢ Ἀγά-
 πιου)
 Δήμος Καρακάλου (ἢ Καραφλοῦ)
- 19 Κώστας Δήμου
 Γιώργης Κρικέλα
 Δήμος Στέφανου
 Δήμος Στέφανου
- Θόδωρος, γαμπρός τοῦ Δήμου
 Δήμος Θεόδωρη
 Μιχαὴλ Κώστα
- 20 Νικόλας Μιχαὴλ
 Μονομάχος Ἄτρα;
 Νικόλας Φιλομάτη (ἢ Φιλομάρα)
 Γιώργης, σαμαράς
 Δήμος, ὑπηρέτης τοῦ Μονομά-
 χου
 Γιώργης Μόραλης
 Πέγιος Πολίτης
- 15a, ΙΝέστωρ Κιούρου
 Θόδωρος, σαμαράς
 Κόλος, ράφτης
 Μανώλης Σαβάντης
 Μακραμάς Φωκᾶ (ἢ Δούκα)
 Ἀβρόσκοκς (Ἀμβρόσιος;), καλό-
 γερος
 Ματθαῖος, καλόγερος
- 2 Γιάννης Γραμματικός
 Γιώργης, Ἀρναούτης
 Δήμος, τσομπάνος
 Δήμος Ἀστάλ;
 Δήμος Κλοντηρᾶ;
 Μάρια χήρα Μιχάλη
 Κιούρω χήρα Δημήτρη
- 3 Σταμάτα χήρα Σταμάτη
 Θωμαὶ χήρα Χρυσάφη
 Μαρία χήρα Πολίτη
 Καλὴ χήρα Ἀντώνη
 Δημήτρη χήρα Μπάκαρου;
 Εἰρήνη χήρα Σίμου
 Δουκιάνη χήρα Στέφανου
- 4 Καλὴ χήρα Λιόλιου
 Κυριάκω χήρα Θεωδωρῇ
 Θεόδωρα χήρα Μανώλη
 Κιούρω χήρα Κιώρκου (Γιώρ-
 γου)
 Μαρίνα χήρα Σαμαρᾶ
 Στοῖνα; χήρα Δούκα (ἢ Φωκᾶ)

- 5 σπίτια 51
ἄγαμοι 3
χῆρες 15
- 6 Συνοικία Καταφυγή
- 7 Ἀναστάσης, ταστῆς (λιθοξό-
ος)
Βασιλικὸς Δημήτρη
Κομνηνὸς Καταγώνη; (ἢ Κα-
ναγούτς)
Δημήτρης Παπαδόπουλος
Μανώλης Παπαδόπουλος
(Ι)Στρέντσο; Ντουσλή;
Δῆμος (Ι)Στρέντσου;
- 8 Γιώργης Χουχουλομύτης
Βασιλικὸς Συναδινοῦ
Γιάννης Πετράλη
Συναδινοῦς Γιάννη
Σταμάτης Δήμου
Γιάννης, καλόγερος
Γιάννης Δουκιάνη
- 9 Φωκάς (ἢ Δούκας) Λαγονίτη
Μαῖστρο-Λαγονίτη
Κατάκαλος, χῆρος
Γιωργάκης Παυλῆ
Νικόλας Ραντοσλάβ
Γιάννης Νικόλα
Ραντοσλάβ Γιάννη
- 10 Ἀντριανὸς Γαλανοῦ(ἢ Γαλάτου)
Δῆμος Καραρκάση;
Μανώλης Κλιβανᾶ;
Δέλκος Παπα-Μιχάλη
Νόβακ Δημήτρη
Μανώλης Νόβακ
Κυριάκος Γιάννη
- 11 Θόδωρος Εὐλαλόπουλος
Δημήτρης Καστρῆ
Κώστας Καστρῆ
Γιάννης Καλονᾶ
Μονομάχος Γαλανούλα (ἢ Γα-
λατούλα)
- Φίλιππας Μονομάχου
Γιάννης Ρασκάδο;
- 12 Νικόλας Μέρτζου (ἢ Μέρντου)
Δῆμος Κάλυκας
Κωνσταντίνος Ἀντλου;
Κώστας Κεραμάρης
Θόδωρος Παρασκευᾶ
Δῆμος Τράντης
Θόδωρος Δήμου
- 13 Δημήτρης Ὁγλομάχος;
Ἀντώνης Διπλορκιάχ;
Βασιλικὸς Γαλανὸς
Μανώλης Λάσκαρης
Βασιλονίτης Γαλατούλα
Ἀνδρόνικος Ρουσῶνα
Πετρῆς Μαυρανίτης
- 14 Μανώλης Κολοκυθᾶς
Ἄγγελος Μανώλη
Δῆμος Περινάκης;
Θόδωρος Ρασοπαπᾶ
Μανώλης Κυδώνης
Γιώργης, ξένος
- 15 Γιάννης Μαγκλάρας
Μανώλης Δουκιάνου
Γιάννης Δουκιάνου
Μιχάλης Στάγκου
Μπόγδανος Μελισσινὸς
Λάζαρης Ἀντρέα
Δῆμος Λάζαρη
- 16 (Ι)Στάλης; Ράλη
Γιάννης Δήμου
Γιάννης Θόδωρου
Δῆμος Θόδωρου
Μανώλης Θόδωρου
Πολίτης Δοξαρά
Σταμάτης Ντουμλάρης;
- 17 Πέγιος, τσαγκιάρης
Θόδωρος Πετρῆ
Μουζάκης Δήμου
Πολίτης, μαραγκὸς

Γιάννης Θόδωρου	χήρα Κυράνα
Γιάννης, ἀλευράς	χήρα Ἑλένη
Γιώργης Ἀρχάγγελου	χήρα Μαρία
18 Δήμος Ρουσώνα	3 χήρα Κομινώ (ἡ Κομνηνοῦ)
Κάμενετς; ξένος	Μαρία χήρα .ρά.ντασι;,
Γιώργης Δημήτρη	χήρα Θωμάη
bastina Κώστα καὶ τοῦ γιοῦ του	χήρα Κυράνα
Παπα-Ραντοσλάβ	χήρα Ντίνα
bastina Εἰρήνης καὶ τοῦ γιοῦ	χήρα Εἰρήνη
της Μονομάχου	χήρα Δημητρώ
bastina Κυριάκου, τοῦ πατέρα	4 σπίτια 80
του Δήμου, καὶ τοῦ γιοῦ του	ἄγαμοι 5
bastina Ισ.α.;λαρ καὶ τοῦ γιοῦ	χῆρες 34
του Θόδωρου	
19 Δημήτρης Κιούρου	5 Συνοικία Ἀχειροποίητου (Ahiroplit)
Θοδώρα χήρα Στέφανου	6 Θωμάς Ἀντρέα
Τριανταφυλλή χήρα Καναγούτς;	Νικόλας Ντόσκου
Εἰρήνη χήρα Φλωμάρη;	Ἄγγελος Ντόσκου
χήρα Σούτσα	Δῆμος Ντόσκου
Εἰρήνη χήρα Ματρίνου;	Κομ<ν>ηνός, ξένος
Εἰρήνη χήρα Κρητικοῦ (ἡ Φράγ-	Μανώλης Περγίκη
κου)	Γιάννης Γεράκη
20 Εἰρήνη χήρα Δουκιάνη	7 Θόδωρος, μαρμαράς
χήρα Νεστορίνα;	Δούκας Ἀργύρη
Ἀργυρὴ χήρα Καλούδη	Γιάννης Μιχάλη
ἄλλη Εἰρήνη χήρα Μαρίνου	Κώστας Μιχάλη
Σταμάτα χήρα Πέγιου	Χριστόδουλος, μακελάρης
Μαρίνα χήρα Ἰσόφωνου;	Κυριάκος Καλούδη
Συμίωνη χήρα Πάρη	Γιώργης Γιάννη
15β, 1 Μαρία χήρα Φώτη	8 Δούκας Γιάννη
χήρα (Ἀ)Σμάρα	Κυριάκος Γιάννη
χήρα Ντόμπρα	Ἀγαπητὸς Σάνη;
χήρα Εὐδοκία	Θόδωρος Νικόλα
Μάρα χήρα Γκάσου;	Γιώργης Γομνατάρης;
χήρα Θοδώρα	Γιάννης Γιώργη
χήρα Κατερίνα	Γιώργης Δημήτρη
2 χήρα Μαρίνα	9 Δημήτρης Γιώργη
χήρα Μηλίτσα (ἡ Φιλίτσα)	Γιώργης Μανώλη
χήρα Κιούρω	Θόδωρος Κώστα
χήρα Δουκιάνα	

Νίκος (ἢ Πέτκος) Πέντρου	Παρασκευάς Τρόμου;
Νικόλας Δημήτρη	Μιχάλης Δινάνη; (Δ..α.η)
Στέφανος Ραδουνῆ	Γιάννης Δημήτρη
Θόδωρος Μαρκαγιάννης;	Πέγιος Δημήτρη
10 Παρασκευάς Δημήτρη	Μιχάλης Δημήτρη
Πέγιος Δημήτρη	Θόδωρος Μιχάλη
Δημήτρης Πέγιου	16 Κώστας, γαμπρός Στρομονίτη;
Μανώλης Πέγιου	Κώστας Ραδηνού
Ράλης Πέγιου	Κυριάκος Γιώργη
Γιάννης Μιχάλη	Ντόμπρη Ἀνδρωνᾶ; (Α..ρο.α)
Κώστας Μιχάλη	Θόδωρος Βλάχος (Ulaho)
11 Ἀντρόνης Μιχάλη	Μανώλης Μοδινοῦ
Μιχάλης Πουρνάρα	Σίμος Μανώλη
Μανώλης Μιχάλη	17 Βλαδισλάβ Δημήτρη
Γιώργης Ράικου	Δημήτρης Παπαδόπουλος
Ἀθανάσιος Γιώργη	Γιώργης Δημήτρη
Πολίτης Ράλη	Τρανός Στυλιανού
Δῆμος Νικόλα	Παπᾶς Θόδωρος
12 Κώστας Μερκούρη	Δημήτρης Παπα-Θόδωρου
Ἀλέξης Παλαιολόγος	Σταμάτης Δημήτρη
Χαμαμύτης; Παλαιολόγος	18 Γιάννης Ντάρα
Παυλῆς Γκιόν	Δῆμος Γιάννη
Πετρής Γιώργη	Ἀντώνης Γιάννη
Γιάννης, μπαρμπέρης	Ἀντώνης Κυριάκου
Ἀπόστολος Γιάννη	Γιάννης Μερτικόπουλος(ἢ Κρη- τικόπουλος)
13 Γιάννης Μότσαρ;	Φίλιππας Γιάννη
Γιάννης Κώστα	Φιλόξενος Βάραγγος
Συναδινός Χριστόδουλου	19 Δῆμος, κουγιουμτζῆς (κοσμημα- τοπώλης)
Ράικος, ντερζῆς (ράφτης)	Νικόλας Μερκι.ο;
Ἀλέξης Πέτρου	Γιώργης Χαιρόπουλος;
Μάρκος Δήμου	Μίχος Κάλη
Γιάννης Ἀλέξη	Νικόλας Μίχου
14 Δούκας Ἀλέξη	Θόδωρος Κώστα
Παυλῆς Ἀλέξη	Στόικος Μίχου
Πέγιος Νίκου (ἢ Πέτκου)	20 Παρασκευάς Ράδιτς
Πέγιος Μπογνάν	Δημήτρης Κατράδης
Παπᾶς Πετρής	Μανώλης Δημήτρη
Παπᾶς Θόδωρος	Κώστας, χαλβαδάς
Δημήτρης Δεσ..αλου;	
15 Πέγιος Στάγκου	

- Κώστας Γκίνη
Λιόλιος Ντόμου
Νικόλας Δήμου
16α, 1 Δῆμος Παρασκευᾶ
Φίλιππος Γιάννη
Γιάννης Ἀλέξη
Ἀνδρόνικος, μαρμαράς
Δημήτρης Γραμματικός
Γιάννης Μουσογιάννης
Δῆμος Μανώλη
2 Δημήτρης (Ι) Στρομοπολίτη;
Κυριάκος Δημήτηρ
Γιώργης Στρομοπολίτη;
Χριστόδουλος Γιάννη
Κυριάκος Θωμᾶ
Χριστόδουλος Μοσκογιάννη
Δημήτρης Μελαχροινός
3 Γιάννης Ἀργυρόπουλος¹
Μανώλης (Ι) Σ.μα.μ.ρ;
baština Νικόλα καὶ τοῦ γιοῦ του
Μανώλη
baština τοῦ πατέρα, τῆς μητέρας
καὶ τοῦ γιοῦ τοῦ Ἀντρέα Μο-
δινού
χήρα Σιμωνᾶ
Μαρία χήρα Γιάννη
Μαρία χήρα Πολίτη
4 Κιούρω χήρα Σταμάτη
Σταμάτα χήρα Τορνίκη;
Θοδώρα χήρα Χριστόδουλου
Σταμάτα χήρα Οὐρανοῦ
Σταμάτα χήρα Δημήτηρ
Θοδώρα χήρα Μιχάλη
Μαρία χήρα Τρικαλλινιώτη;
5 Κιούρω χήρα Θόδωρου
Καλὴ χήρα Μοδινού
Σταμάτα χήρα Πετρή
Μαρίνα χήρα Ράλη
Ντόμπρα χήρα Νικόλα
Πρώτη; χήρα Παλαιολόγου
Πολυχώρω; (Π.λ.;ορο) χήρα Δη-
μήτηρ
χήρα Μαργαρίτα
Μαρία χήρα Γιώργη
Μαρία χήρα Δώδου
Μαρία χήρα Κώστα
Κατερίνα χήρα Ἀνδρόνη
Οὐλάνα; χήρα Θόδωρου
Σταμάτα χήρα Δημήτηρ
7 Καλὴ χήρα Ἰσωμάτη
Μαρίνα χήρα Στέφανου
Καλὴ χήρα Δημήτηρ
Εἰρήνη χήρα Δημήτηρ
Ζώγια χήρα Γιάννη
Μαρίνα χήρα Στρομοπολίτη;
Καλὴ χήρα Γιώργη
8 χήρα Μαρία
Καλὴ χήρα Στυλιανοῦ
Συναδινὴ χήρα Νίκου (ἢ Πέτκου)
Θοδώρα χήρα Κούκου
Πάνω (ἢ Γιάννω) χήρα Ντουρ-
γούτη
χήρα Φιλίππα (ἢ Μελίνα)
χήρα Καλλίστω
9 Καλὴ χήρα Ράδιτς
Μαρία χήρα Σπάση
Θοδώρα χήρα Πετρή
Θωμαὴ χήρα Ράρα (ἢ Ζάρα)
Θοδώρα χήρα Ζερβού
Θοδώρα χήρα Χορτιάτη

1. Στὸ περιθώριο, ἀνάποδα γραμμένη, ὑπάρχει ἡ ἐξῆς σημείωση: «Στὰ χέρια του ὑπάρχει αὐτοκρατορικὴ ἀπόφαση ποὺ λέγει νὰ εἶναι ἀπαλλαγμένος ἀπὸ τὴ σπέντζα καὶ δλοὺς τοὺς ἔκτακτους φόρους» (Ispenç ve cemi'i 'avariz-i divaniyeden mu'af ola diyü elinde hükm-i hümayûn var).

- Θωμαὶ χήρα Κυριάκου;
- 10 Κιούρω χήρα Πολυμένη (ἡ Που-
λημένου)
Παρασκευὴ χήρα Κώστα
Σταμάτα χήρα Κυριάκου
Κιούρω χήρα Ράρα (ἡ Ζάρα)
- 11 σπίτια 112
ἄγαμοι 11
χῆρες 49
- 12 Συνοικία Ἀσωμάτων
(Asomat)
- 13 Μιχάλης Ἀλέξη
Θωμάς Πολύζου
Συνώκης; Γερόπουλου;
Ἀνδρόνικος Στρατῆ
Ἀράστης (Ὁρέστης;) Ἀνδρό-
νικου
Χριστόδουλος Ἀγαπητοῦ
Γιάννης Δημήτρη
- 14 Χριστόδουλος Γιάννη
Γιάννης Μανώλη
Θωμάς Θόδωρου
Θόδωρος Γιώργη
Συναδινὸς Σταυρινοῦ
Ἄγγελος Καισαρίτη
Θωμάς Ἄγγελου
- 15 Κώστας Γιώργη
Δῆμος Νίκου (ἡ Πέτκου)
Μανώλης Λάτου
Γιώργης Μιχάλη
Θόδωρος Νικόλα
Γιάννης Μιχάλη
Δημήτρης Μανώλη
- 16 Γιάννης Ἀλέξη
Γιάννης Κανάκη
Νικόλας Πατριώτη;
Δῆμος Παρασκευᾶ
Δῆμος Θωμᾶ
Θόδωρος Δήμου
- Γιώργης Κώστα
- 17 Πετρὴς Γιάννη
Μανώλης Λαγκαδινὸς
Σαραντινὸς Μανώλη
Πετρὴς Πέγιου
Γιάννης Θόδωρου
Γιάννης Νικόλα
Θόδωρος Μανώλη
- 18 Σταμάτης Δημήτρη
Κώστας Βασίλη
Παπα-Κυριαζῆς Κώστα
Γιάννης Σταμάτη
Γιάννης Ραίκου
Νικόλας Ραίκου
Στρατῆς Κουκλῆ (ἡ Κουμλῆ)
- 19 Κυριάκος Μαμάρη (ἡ Μεϊμάρη)
Νέσο (ἡ Πέσο) Δημήτρη
Κώστας Γιώργη
Κώστας Θόδωρου
Μανώλης Κώστα
Θόδωρος Μανώλη
Μανώλης Δημήτρη
- 20 Νέστο; Κώστα
Κώστας Μιχαῆλ
Δημήτρης Νικόλα
Γιώργης Ραδοσλάβ
Γιάννης Τρανὸς
Κώστας Τρανὸς
Γιώργης Τρανὸς
- 16b, 1 Δῆμος Ἀπόστολου
Δῆμος Σταυρινοῦ
Ράλε Γιώργη
Θόδωρος Δημήτρη
Γιώργης Ἀντρέα
Κυριάκος Κώστα
Δημήτρης Μιχάλη
- 2 Σαραντινὸς Θόδωρου
Παυλῆς, ξένος
Δῆμος Γιώργη
Μανώλης Δήμου

- Μανώλης Μακρή
Γιώργης Σταμάτη
Σταμάτης Πετρή
3 Μιχάλης Γιώργη
Δῆμος Μιχάλη
Ἄγγελος Μιχάλη
Γιάννης Δημήτρη
Περικλῆς Ἀλέξη
Ἀντρίκος Ἀλέξη
Σάνης Λιόλιου
4 Νικόλας Γιάννη
Δημήτρη Γιώργη
Δημήτρη Μιχάλη
Σάνης Ρώνπαπα;
Κοσμάς Μαρῆτη (ἢ Μαρίνη)
Ἀντρίκος Δήμου
Μανώλης Δήμου
5 Σίμος Μανώλη
Δῆμος Μανώλη
Δούκας Μανώλη
Ἀλέξης Δήμου
Βασιλικὸς Στέφανου
Μανώλης Δήμου
Σταμάτης Νικόλα
6 Ἀπόστολος Γιώργη
Κυριάκος Δήμου
Δῆμος Νικόλα
Δῆμος Γιάννη
Γιάννης Δήμου
Δῆμος Μπροστάρη;
Τρανὸς Δήμου
7 Μιχάλης Γιάννη
Ἀναστάσης Μιχάλη
Ἀντρέας Γιάννη
Δημήτρη Νικόλα
Κώστας Μονομάχου
Κυριάκος Κώστα
Γιάννης Σταυρινῶ
8 Γιώργης Κορφιάτης;
Δῆμος, γαμπρὸς τοῦ Γιώργη
Μιχάλης Λάμπου
Σάνης Μιχάλη
Γιώργης Μίλη;
Σάνης Γιώργη
Γιώργης Δημήτρη
9 Θόδωρος Δημήτρη
Μιχάλης Θόδωρου
Κυριάκος Δήμου
Δημήτρη Γιώργη
Δῆμος, γιὸς Σταμάτη
Παπα-Τρανὸς Γιώργη
Δῆμος Σοφιανῶ
10 Δῆμος Παπαδιᾶς
Νικόλας Γιάννη
Κυριάκος Μιχάλη
Γιάννης Δημήτρη
Δημήτρη Βασίλη
Μανώλης Γιάννη
Παναγιώτης Σιφνῆ;
11 Δῆμος Τρανῶ
Σταμάτης Δημήτρη
Γιώργης Ρεπανᾶ; (Ρ.α.α)
Δῆμος Γιώργη
Σάνης Γιώργη
Στάγκος, ξένος
Τρανὸς Φωκᾶ
12 Μάνθος Δήμου
Γιώργης Λάζαρη
Κώστας Πολυμένη (ἢ Πουλη-
μένου)
Γιώργης, Ἀρναούτης
Γιάννης Κώστα
Γιώργης Σεκιώκης;
Γιώργης Κυδώνης
13 Μιχάλης Μ.ρ.κιῶ;
Χριστόδουλος Συνώκης ;(Σ.οκ)
Νικόλας Γιώργη
Γιώργης Πελεκητοῦ
Μιχάλης Γιάννη
Παρασκευᾶς Δήμου

- Μπογντάν Δήμου
- 14 Δήμος Γιώργη
Δήμος Πετρή
Γιώργης Λαγορίκη;
Ἀληθινός; Νικόλα
Δημήτρης Λμσογου;
Σταμάτης Γιάννη
Νικόλας Ταβάρης;
- 15 Θεωδῶς Νικόλα
Γκίνης Μαδέρη
Θόδωρος Μαδέρη
Μιχάλης Νικόλα
Δήμος Νικόλα
Καλογιάννης Γεροπολίτη;
Μιχάλης Καλογιάννη
- 16 Δημήτρης, μονόφθαλμος (tek cesm)
Γιώργης Δημήτρη
Κυριάκος Δημήτρη
Γιάννης; (Μ.ρα.λ...)
baştina τοῦ πατέρα καὶ τοῦ γιοῦ
τοῦ Δήμου Γαβρίλη
baştina τοῦ πατέρα, τῆς μητέρας
καὶ τοῦ γιοῦ τοῦ Κυριάκου
Δήμου
Θόδωρος Θωμᾶ
- 17 Σιμώνη χήρα Πολίτη
Μαρία χήρα Μοσκόπουλου
Τρανῆ χήρα Ἀγαπητοῦ
Νικολίνα χήρα Μιχάλη
Δημήτρη χήρα Γιάννη
Μαρίνα χήρα Μούρεση (ἡ Κο-
ρέση)
Θωμαῖ χήρα Μουζάκη
- 18 Ξένια χήρα Κώστα
Κιούρω χήρα Ράικου
Ἑλένη χήρα Κώστα
Τρανῆ χήρα Δημήτρη
Εἰρήνη χήρα Μαμάρη (ἡ Μαμά-
ζη)
- Θοδώρα χήρα Δημήτρη
Κυριακὴ χήρα Κώστα
- 19 Εἰρήνη χήρα Μαντίνου;
Κιούρω χήρα Ραντοσλάβ
Κιούρω χήρα Τρανῆ
Καλὴ χήρα Λυμένου;
Μαρία χήρα Σφαλιάρα
Ἀρχοντικὴ χήρα Ἀργυροῦ
Μαρία χήρα Καζαμία;
- 20 Καλὴ χήρα Χριστόπουλου
Ἀγγελίνα Μιχάλη
Μαρία χήρα Θόδωρου
Ἀργυρῶ χήρα Μολαβίτη;
Μαρία χήρα Μανώλη
Κιούρω χήρα Ἀσημᾶ
Ἑλένη χήρα Κοντομανώλη
- 21 Σταυρινῶ χήρα Σταμάτη
Θοδώρα χήρα Γιάννη
Τριανταφυλλὴ χήρα Ἀλέξη
Χριστοδοῦλη χήρα Δήμου
Σταματία χήρα Δούκα
Δήμητρα χήρα Δημήτρη
Μαρία χήρα Σταυρινοῦ
- 17a,1 Θοδώρα χήρα Νικόλα
Καλὴ χήρα Δήμου
Θοδώρα χήρα Μιχαλῆνα
Μαρία χήρα Νικόλα
Κονίδω (ἡ Κοπίδω ἢ Φωτίδω)
χήρα Γιάννη
Εἰρήνη χήρα Πέτρου
Κιούρω χήρα Γκίνη
- 2 Μαρία χήρα Γιάννη
Σιμήνη χήρα Χρυσοῦ
χήρα Δημήτρη Βρσα:λα.ου;
Θοδώρα χήρα Σωματᾶ;
Θοδώρα χήρα Παραγκοπολίτη;
Καλὴ χήρα Τόζη;
Ἀσημίνα χήρα Δημήτρη
- 3 Χρούσα χήρα Κώστα
Μαρίνα χήρα Δήμου

- Δήμητρα χήρα Γιάννη
 Σαραντινή χήρα Παπᾶ
 Θωμαῖ χήρα Μποσκοπούλου;
 Κιούρω χήρα Μάρκου
 Θεodώρα χήρα Κώστα
 4 Θεodώρα χήρα Ἀλέξη
 5 σπίτια 165
 ἄγαμοι 3
 χήρες 57
- 6 Συνοικία Ἀγίου Δη-
 μητρίου (Ayo Dimi-
 trii)
 7 Γιώργης Γιάννη
 Μιχάλης Νικόλα
 Θωμᾶς Δημήτρη
 Μανώλης (Ν)Τρανοῦ
 Γιάννης Δημήτρη
 Κόσο Στεπᾶν
 Δημήτρης Εὐλάνμπου;
 8 Δημήτρης Ἀντρέα
 Γιάννης Δημήτρη
 Μιχάλης Σερέτη
 Γκιόρκο Παπα-Δημήτρη
 Δημήτρης Φώτου
 Μανώλης Σαρούχ;
 Δημήτρης Νικόλα
 9 Γιάννης (Ι)Γρυπάρης
 Στάγκο Ραντγκαβάν;
 Δημήτρης Γιώργη
 Μανώλης Σταμάτη
 Συριανὸς Κώστα
 Γιάννης Συριανοῦ
 Ντόμκο Σταμάτη
 10 Παυλῆς (Ι)Σκολάρη
 Νικόλας, τσουκαλᾶς
 Γιώργης Νίκου (ἢ Πέτκου)
 Νικόλας Ντόμπρη
 Γιώργης Δημήτρη
 χήρα Θεodώρα Καλ.ο.σε;
- Θεodώρα χήρα (Ι)Βλάντ;
 11 Καλὴ χήρα Εὐλάνμπου;
 Μαρία χήρα (Ι)..λ.ορ;
 Καλὴ χήρα Θεολόγου
 Εὐδοκία χήρα Δημήτρη
 Καλὴ χήρα Δημήτρη
 12 σπίτια 25
 ἄγαμοι 1
 χήρες 7
- 13 Συνοικία Μαύρη Κά-
 λη (Mavri Kali)
 14 Κώστας Θεραπιανοῦ;
 Δῆμος Κώστα
 Μίχος Κώστα
 Δημήτρης Θεραπιανοῦ
 Ροῦσος Θεραπιανοῦ
 Μίχος Θεραπιανοῦ
 Παρασκευᾶς Στάνε
 15 Κυριάκος, ράφτης
 Ντόνο Ραντοσλάβ
 16 σπίτια 9
 17 Ὁ μ ᾶ δ α δ ι α φ ὀ ρ ω ν (C e-
 m a 'a t-i m ü t e f e r r i k a)
 18 Γιάννης Καναγούτς;
 Πετρόπουλος Καναγούτς;
 Γιάννης Ροχάρ;
 Ἀντρώνης Βοτσέρ;
 Ἀνδρόνικος Καλαμιώτης (ἢ
 Καλμούνης);
 Δῆμος Μαυρίδου
 Γιάννης Δριηναπολίτης (ἢ Βε-
 ροιαπολίτης);
 19 Γιάννης Καλιώτης (ἢ Καλυβί-
 τής)
 Δημήτρης Καλιώτης (ἢ Καλυβί-
 τής)
 Μανώλης Μαλάκης
 Παυλῆς Μαλάκης

Δῆμος Μαλάκης	Κυριάκος Γιάννη
Γιακουμῆς Καλιώτης (ἢ Καλυβίτης)	Σταμάτης Μαυρανίτης
Μανώλης Γιακουμῆ	Γιάννης Κορὲς
20 Δῆμος Γιακουμῆ	Δημήτρης Κασαρός
Μανώλης, δραγομάνος (ἐρμηνέας)	Δῆμος Γιάννη
Φίλιππος, διάκος	Θόδωρος Γιάννη
Σάνης Ἀργυρόπουλος	3 Γιάννης Μιχάλη
Δῆμος Ἀργυρόπουλος	Γιάννης Ἀντώνη
21 σπίτια 19	Γιάννης Γερεμούδη (ἢ Τρεμούδη)
	Μιχάλης Μοσκογιάννη
	Δημήτρης Θόδωρου
	Γιάννης Νικόλα
17,bl Ὁ μάδα ἀπὸ τοὺς κύκλους τῶν ἐργατῶν ἀλυκῶν τῆς ἰδίας τῆς Θεσσαλονίκης, οἱ ὅποιοι ἀποβλήθηκαν ἀπὸ τὴν ἰδιότητα τοῦ ἐργάτη ἀλυκῶν μετὰ μεσολάβησιν τοῦ ἐμίνη ¹ .	Δημήτρης Κιόρου
2 Θόδωρος Δήμου	4 Γιάννης Μαρίνου
	Δημήτρης Γιώργη
	Δημήτρης Μαμάτη (ἢ Μαμάνη)
	Δημήτρης Ρούσου
	Χριστόδουλος Ἀργύρη
	Στέφανος Κώστα
	Νικόλας Δημήτρη ²
	5 σπίτια 21

5 Συνοικία τῶν κατοίκων τοῦ κάστρου τῆς Θεσσαλονίκης.

6 Μουσουλμάνοι (ἀκολουθοῦν τὰ ὀνόματα τῶν ἀρχηγῶν 41 οἰκογενειῶν καὶ 5 ἄγαμων μουσουλμάνων)

15 Ἀπιστοι (G e b r a n)

16 Βeroιώτης Σαραντούλης;

Κιούρω Μπογνάν

Δημήτρης, Ἀρναούτης

17 σπίτια μουσουλμάνων 41

ἄγαμοι μουσουλμάνοι 5

σπίτια ἀπίστων 3

1. Cema'at-i devâ'ir-i tuzciyan der nefs-i Selânik ki emin marifetiyle tuzculikdan ihrâc olunmuşdur.

2. Σημείωση πάνω ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Νικόλα Δημήτρη «στὸν ἀνεμόμυλο» (mîn asî-yab bud). Σὲ ἀνέκδοτη ἱεροδικαστικὴ ἀπόφαση (hüccet) ποὺ σώζεται στὰ ἀρχεῖα τῆς Μονῆς Βλατάδων ἀπὸ τὸ 1498 (μέσα Saban 903) ἀναφέρεται ὅτι ὑπῆρχαν μύλοι πίσω ἀπὸ τὸ κάστρο τῆς πόλης. Βορειοανατολικά ἀπὸ αὐτὸ περνοῦσε ἕνας χεῖμαρρος, ποὺ ὀνομαζόταν De-ğirmen Deresi (ρεῦμα τοῦ Μύλου) γιὰ τὸ λόγο αὐτό.

18a,1 Ὁμάδα τῶν ἐπιδιορθωτῶν τῶν καταστημάτων hasa καὶ τῶν λου-
τρῶν, карабάν-σεραγιῶν καὶ τῶν ἄλλων κτημάτων hasa στὴν ἴδια
τῇ Θεσσαλονίκῃ. Στὰ χέρια τοὺς ὑπάρχουν αὐτοκρατορικὰ δια-
τάγματα, ὅτι ἐφόσον ἐκτελοῦν τὰ καθήκοντά τοὺς, εἶναι ἀπαλλαγ-
μένοι ἀπὸ χαράτσι, σπέντζα καὶ ὅλους τοὺς ἐκτακτοὺς φόρους.
Αὐτοὶ εἶναι ὅσοι ἀναφέρονται παρακάτω¹:

5 Νικόλας Μίλου;
Δημήτρης Μαυρανίτης;
Σερέτης Καμπαγούτς;
Πέγιο Δημήτρη

6 σπίτια 4

7 Ἄπιστοι κατασκευαστὲς τόξων, τοῦ κάστρου τῆς Θεσσαλονίκης. Στὰ
χέρια τοὺς ὑπάρχει αὐτοκρατορικὸ διάταγμα, ὅτι ἐφόσον ἐκτελοῦν τὸ
καθήκον τῆς κατασκευῆς τόξων νὰ εἶναι ἀπαλλαγμένοι ἀπὸ χαράτσι
καὶ σπέντζα· αὐτοὶ εἶναι ὅσοι ἀναφέρονται παρακάτω²:

10 Συρόπουλος Δημήτρη
Παρασκευᾶς Γιώργη Ὁρφανοῦ
Μπουρουντάν Κώστα
Κώστας Μπουρουντάν
Γιώργης Τρύφωνα
Σταμάτης Ράντου
Ράντις Κυριάκου
11 Ἰλκο Πρόβου;

Τρανὸς Ἀντρώνη
Δημήτρης Μικρὸς (Küçük)
Μανώλης Καλογιάννη
Ἀθανάσις Ἀντώνη
Θόδωρος Μάλχου
Δῆμος Ράντου
12 Σάνης Δημήτρη Μικροῦ (Küçük)
13 σπίτια 15

Ἱστορικὸ Ἀρχεῖο Μακεδονίας

ΒΑΣΙΛΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ

1. Cema'at-i meremetcian dükâkin-i hasa ve hammaman ve kârbân-seray ve sa'ir-i
hasa der nefs-i Selânik Ellerinde hükm-i hümayûnları vardır mademki hidmetlerine olalar
haraccan ve ispençden ve cemî' 'avariz-i divaniyeden mu'af ve musellem olalar diyü bullar-
dur ki zikr olunur.

2. Gebiân-ı zembereciyan-ı kala-ı Selânik Ellerinde hükm-i hümayûn vardır ki mademki
zemberekçilik hindmete olalar haraccan ve ispençeden mu'af ve musellem olalar diyü Bul-
lardur ki zikr olunur.

هَلْ لَيْسَ لَكُم مِّنْ شَيْءٍ مِّنْهُ يُدْرِكُ أَفْئِدَتَهُمْ أَوْ أَعْيُنَهُمْ أَوْ أُذُنَهُمْ فَيُتَنذَرُونَ
فَإِنْ يَفْعَلْ كَيْدًا ذَا بِلَاءٍ يُؤْتِيهِمْ أَزْوَاجَهُمْ خِلَافَ مَا عَصَاوُا وَيَوْمَ
يَكُونُ رُكُوعُهُمْ مُّكْنَزَةٌ لِّرُءُوسِهِمْ إِنَّ يَوْمَ يُؤْتَوْنَ بِهَا لَمَكْنُزٌ
كَافٍ لِّمَنْ يَتَذَكَّرُ أَلَمْ يَكُنْ لَّكَ آيَاتُ الْكُرْآنِ الْآخِرَةُ فَيَكُونُ
بَعْدَ ذَلِكَ لِلْأُولَىٰ مَضَاجِعُ

[illegible][illegible][illegible]

عاش هجرته واما ما عرفت في ذلك من طاعة الله ورسوله وادب
عشر وكونها كالسار والذو كذا في حوزة وادب وبعثه وادب
وهو السار والذو كذا في حوزة وادب وبعثه وادب
السار والذو كذا في حوزة وادب وبعثه وادب

[illegible]

5

10

15

20

باب ۱۰۰
 باب ۱۰۱
 باب ۱۰۲
 باب ۱۰۳
 باب ۱۰۴
 باب ۱۰۵
 باب ۱۰۶
 باب ۱۰۷
 باب ۱۰۸
 باب ۱۰۹
 باب ۱۱۰

رعد و برق

[illegible]

[illegible]

مسلم

[illegible]

178

خارجیہ طور پر وہاں درختوں کا ایک کھمبہ مقرر کیا گیا ہے اور اس کے گرد درختوں کا ایک کھمبہ

لوف - کیم یاف - لیتا - مان - ویر - ویر - لوف

[illegible]

12

در علم به بیان مکتبه

۱۱۱

ماله منى لكسب منى حاله مولى منى لاله منى مولى منى

الحاج محمد طوسه فاضله له روله روله

چالہ مہرہ چالہ لکھنڑہ چالہ مہرہ لکھنڑہ مہرہ لکھنڑہ چالہ

بکلیه
ولید
عمر
میرزا
و کورنیه
ولید
محمد
ولید

[illegible]

میرزا حسن میرزا حسن میرزا حسن میرزا حسن میرزا حسن

مفتی محمد رفیع صاحب مدظلہ العالی

کے

ویرمولا کورو ویرمولا

$\frac{1}{2}$

10

15

20

سرمنه و کتب خانه و حمام و دارخانه و دارالحق
خانه و زمین و کتبخانه و دارخانه و دارالحق
و دارخانه و دارالحق و دارخانه و دارالحق
و دارخانه و دارالحق و دارخانه و دارالحق

نقوله
وہو مور
تر
مو

12

کرم لیسر رسم گناه تباری بدوینت لکونه مکنم چنانچه مایه
والله که ما قاعده که زمین کبکین خدمت لدا لورنو هر لاجه
ولسم و نه معاف و منم لولانو دیو دیو لار و ریک و کول و لور

مرویلو ویدر	مرلیکی لورکیزه	مرقلان قورق	مرد مردن	مورک مورک	لرستان لرستان	مرویلو ویدر
لور لور	وان وان	کهر کهر	مور مور	لر لر	مرویلو ویدر	مرویلو ویدر

کون

76

قاری محمد علی

1871

مرکز و له مالی و له مؤمن و له مؤمن و له مؤمن و له مؤمن و له

ایماند نعمت لغز بوض یوسف عارف سعید

فرايم ملڪ ايسس موٽو ماس ايسس ايسس

باب فیہ
ما فیہ
لرسولہ
موسلم
علمانہ
لعمادہ
نہر
نہر

[illegible]

شونينده ههيوال سولونو ئىلىم زىيارەت بومە زىيارەت زىيارەت

يوسف
قائم

يوسف
موسى

الوساينه
الحامى

ثوبه
معيه

لوزة
ماده

انف
لوزة

دود
موسى

إسماعيل بن يوسف بن محمد بن عبد الله بن عبد الرحمن بن عبد الوهاب بن عبد الحميد بن عبد المطلب بن عبد مناف بن قصي بن كلاب بن مرة بن كعب بن لؤي بن غالب بن فهر بن مالك بن النضر بن كنانة بن خزيمة بن مدركة بن إلياس بن مضر بن نزار بن معد بن عدنان

10

15

20

SUMMARY

Vasilis Dimitriadis, The «Kanunnâme» and the Christian Inhabitants of Thessaloniki circa 1525.

A «defter-i mufassal» with the names of the inhabitants of Thessaloniki circa 1525, preserved at the National Library of Bulgaria, was edited by the Bulgarian Academy of Letters in 1972. The same «defter» also contains part of a «kanunnâme», which indicates the taxes and dues paid in Thessaloniki at that time. The value of that document for the history of Thessaloniki is evident, as we possess only scarce material from that period.

At first the author gives a new translation of the «kanunnâme» and analyzes the information given on the various dues mentioned in it. We can observe that almost a century after the last occupation of Thessaloniki by the Turks in 1430, there were still several Byzantine, mainly fiscal terms in use. One of them was «mayiriye», the Greek word μαγειρεία, indicating a small tax imposed upon the fish caught in the gulf of Thessaloniki. Another one was «monopolye», from the Greek μονοπώλιον, a tax levied on the products of the vineyards. Also, the harbour-master of Thessaloniki was named «kapudan», a term of Byzantine origin, while in later times the same dignitary was called «reis».

The Byzantine character of Thessaloniki, still preserved well into the 16th century, is more evident through the names of her Christian inhabitants as well as in the names of her districts («mahale»). Because these names have been misread to a large extent by the Bulgarian scholar N. Popov in the Bulgarian edition of the «defter», a new reading is given here. These misreadings are due partly to the peculiarities of the «siyakat» script, in which the «defter» is written, but mainly to a lack of good knowledge of the Greek language and Byzantine nomenclature. Because this may lead scholars to false conclusions, examples of these mistakes are given in this article.

The names of the Christian inhabitants are mainly of Greek origin with a large number of Byzantine family names of noble origin among them. There are also names of Serbian, Bulgarian, Albanian and Wallachian origin in small numbers. The professions of many inhabitants are also indicated. One notes also a large percentage of widows among them.

There were a few individuals or groups exempted from taxation. The first ones were Yannis Argyropoulos and Nikolas Paleologos, both of well known Byzantine noble families. Exempted also were four Christians who had the duty to keep in good order buildings for general use, like caravanserais, baths etc, and shops belonging to the sultan and other Ottoman dignitaries. This is an indication of the importance of Byzantine influence upon the development of Ottoman architecture during its first centuries. A considerable number of Christians were also exempted from taxation because they worked at the armoury of the town, which existed since Byzantine times and continued functioning as a gun powder factory until the last years of the Ottoman era.

The «defter» becomes thus one more proof of the continuous presence of the same people from Byzantine times to the present day in Thessaloniki.